

Jussi Merklin

Demokratiet undergraves Oppefra

ROSENKILDE OG BAGGER
KØBENHAVN 1980

Demokratiet undergraves oppefra

Teksten er sat med Times og tillige
med omslaget trykt i Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg

© Jussi Merklin 1980

Printed in Denmark

ISBN 87-423-0349-4

Indhold

Forord	7
Hvad er magtsprog?	11
Hvad er politik?	19
Hvad er politisk magt?	22
Hvad er magtfordeling?	27
Hvad er et magtmiddel?	30
Hvad er magtkamp?	33

Hvad er et demokratisk regime?	37
Hvad er et fascistisk regime?	39
Hvad angår fascismen os?	45
Hvem træffer beslutningerne?	49
Hvad er ret?	54
Hvordan udøves magten?	60
Hvordan retfærdiggøres magten?	72
Hvad er statsmagts mål?	77
Hvordan beskyttes magten?	81
Hvordan ensretter magten?	92
Hvad er censur?	104
Hvordan undergraves magten?	114
Hvad er ansvar?	122
Hvad er lydigheds-dressur?	127
Hvordan kan magten fordeles?	132
Hvad er oprør?	138

Hvad er Danmark?	145
Hvad er ankerismen?	163

Litteraturliste	186
-----------------	-----

Forord

Hele menneskehedens historie kan betragtes som én lang magtkamp. Og samfundet, sådan som det er idag, kan betragtes som det foreløbige resultat af magtkampen.

Men vi kan også betragte samfundsudviklingen som resultatet af en eneste lang kamp for friheden.

Vi kan vælge at studere historien for at finde ud af, hvordan vort samfund har været indrettet før — og hvorfor det er blevet, som det er idag. Og mange samfundsforskere har forsøgt at forklare samfundsudviklingen udfra en historisk analyse.

Men vi kan også vælge at studere nogle *samfundstyper*, som vi senere sammenligner med de samfund vi kender, for på denne måde at forklare deres udvikling. Denne metode er bedre egnet til at forudsige samfundets fremtidige ændringer, end den historiske.

At det nuværende samfund ser ud, som det gør, skyldes ganske vist ”historiske” årsager. Men nogle af disse årsager eksisterer måske ikke længere, og nye kan være kommet til. Samfundsudviklingen fortsætter derfor ikke bare i det nuværende spor. Den kan og vil sandsynligvis ændre sig i den ene eller den anden retning. Men i hvilken retning?

Titlen på denne bog er egentlig paradoksal. For i et demokrati eksisterer begreberne oppe og nede slet ikke i den forstand, som de her bliver brugt. I det demokratiske samfund er alle lige. Ingen kan derfor afgøre, hvem der er ”oppe”, og hvem der er ”nede” i dette samfund. Samfundet rummer simpelt hen ikke en sådan dimension. At sige, at demokratiet undergraves oppefra, er derfor absurd og forvrøvlet udfra et

demokratisk synspunkt. Men denne bog handler ikke alene om DEMOKRATIET. Og den anlægger heller ikke ensidigt en demokratisk synsvinkel. Denne bog handler også om demokratiets modsætning, det totalitære samfund, DIKTATURET.

Alle eksisterende samfundsformer kan i virkeligheden betragtes som mellemformer mellem disse to grundtyper, ligesom alle økonomiske markedsformer kan betragtes som mellemformer mellem fuldkommen fri konkurrence og monopol.

I det totalitære samfund er op og ned den vigtigste dimension. Diktatoren er øverst oppe i et hierarki, hvor alle andre befinder sig under ham. Bortset fra diktatoren selv befinder alle sig under en chef i magtpyramiden. I det totalitære samfund er det derfor ikke absurd at tale om oppe og nede. Set fra dette samfunds synspunkt er det ikke meningsløst at tale om, at demokratiet undergraves oppefra. For i den totalitære verden foregår næsten alting oppefra og nedefter.

Denne bog handler både om demokratiet og om diktaturet, men fremfor alt handler den om *forholdet* mellem disse to yderpoler, deraf titlen.

Baggrunden for denne bog er et meget grundigt og langvarigt forstudium af mere eller mindre totalitære samfundssystemer og styringsmetoder i finansministeriet, indenrigsministeriet og økonomiministeriet, som jeg har gennemført i en halv snes år. I det meste af min fritid har jeg herudover studeret demokratiske styreformere.

Uden omfattende bistand fra regeringens side havde det ikke været muligt for mig at skrive denne bog. I det seneste par år har regeringen endda fremskyndet mit arbejde med bogen på forskellig vis og bistået på enhver tænkelig måde ved at give mig materiale og lade mig få indblik i forhold, som danske borgere traditionelt ikke har lejlighed til at studere på nært hold. Forhold, som er lukket land for alle andre end de særligt indviede, der lever hele deres liv bag hermetisk lukkede døre. Forhold, som omgives med den yderste hemmelighedsfuldhed. Uden denne imødekommenhed fra statsminister Anker Jørgensens, finansminister Svend Jakobsens og tidligere finansminister Knud Heinesens side ville det ikke have været muligt for mig at beskrive den hemmelighedsfulde verden bag

magtens lukkede døre så generelt — og dog så nærværende. Jeg tilegner derfor denne bog til disse tre mænd. Deres er æren — og magten.

Endelig vil jeg takke Georg Rona for råd og dåd, samt Mogens Nielsen, Jens Kjølbj, Ib Persson og Mikael Witte for at have gennemlæst forskellige dele af mit manuskript. De har givet værdifulde kommentarer og har inspireret til mange ændringer, som har gjort teksten mindre utilgængelig. Hvis anstrengelserne ikke står i forhold til resultatet, eller resultatet ikke er tilfredsstillende, er ansvaret *alene* mit.

Værløse, d. 31.8.1980

Jussi Merklin

Hvad er magtsprog?

For at kunne beskrive lighederne og forskellene mellem demokrati og diktatur, må vi først og fremmest have et hensigtsmæssigt sprog. Vi kan ikke beskrive samfundsudviklingen uden at have præcise ord for de ændringer, der foregår i samfundsformerne, og for samfundsformerne som sådanne.

Sproget består af enkelte ORD - og disse ord er sprogets simpleste elementer. Med dem skal vi beskrive vor viden og angive, hvad vi vil, dvs. vore mål. Vi bruger ordene, når vi skal overføre vore tanker og oplysninger til andre personer, ligesom vi bruger nul-et-koderne, når vi skal overføre oplysninger og beslutninger til datamaskinerne.

Ved hjælp af ord kan vi overføre hele tankerækker fra den ene hjerne til den anden. Men vi bruger også ordene selv; til at ordne vore tanker med, og til at "gemme vore tanker i". Når vi udtrykker tankerne i ord, kan vi "udvikle" dem. Med andres hjælp kan vi få tydeliggjort vore tanker og luget ud i eventuelle selvmodsigelser. Den frie udveksling af ord (ytringsfriheden) og tanker (meningsfriheden) er derfor af enorm betydning for samfundets evne til at træffe fornuftige politiske beslutninger. Kun den, der behersker sproget og vælger de rigtige ord, får i virkeligheden indflydelse på samfundets politik, fordi de politiske resultater kræver gensidigt samvirke mellem flere samfundsmedlemmer.

For at kunne træffe fornuftige beslutninger i den politiske beslutningsproces, må beslutningstagerne vide, hvad de vil, og de må have størst mulig viden om de forhold, beslutningerne angår. De må med andre ord have både mål og oplysninger om emnerne. Da ingen kan have fuldkommen viden om noget emne, men nogen ved mere om noget end andre, så er det vigtigt, at de, der træffer beslutningerne, skaffer sig viden fra andre samfundsmedlemmer. De må f.eks. skaffe sig oplysninger

fra arkiver, som andre har opbygget, slå op i håndbøger, som andre har skrevet, tale med andre samfundsborgere og læse deres tanker, hvis de findes skrevet ned. For at denne udveksling af viden kan finde sted, må der findes et fælles SPROG, som alle kan tale og forstå. For den, der behersker sproget, behersker også den viden, der er nødvendig for at træffe de ”rigtige” beslutninger.

Men vi kan også bruge ordene til at narre andre med, når de vil vide, hvad vi tænker. Vi kan svare ”nej”, når vi i virkeligheden mener ”ja”. Vi kan sige, at vort mål er fred, når vi ønsker krig. Vi kan sige, at vi ønsker at fremme lighed og frihed, når vi stræber efter egen magt. Med den slags bedragerier kan vi endda narre os selv med ordene, således at vi til sidst tror, at vi tænker det, som vi siger, at vi tænker. Således går det ofte magthaverne. De hævder måske, at deres beslutninger og handlinger kun skal tjene folkets vel, når de i virkeligheden udelukkende stræber efter at nå deres egne mål. Ved at narre andre med sine ord, kan man øve indflydelse på samfundets beslutningsprocesser. Med bedrageriske ord kan man være med til at bestemme politikken, således at man når sine egne mål. Ordene kan *vildlede* os.

En italiensk magthaver, fascistlederen Benito Mussolini, beskrev i 1938 friheden, således som den tog sig ud fra hans synspunkt:

”Opfattelsen af frihed er ikke absolut, fordi der intet absolut er i livet. Friheden er ikke en ret: den er en pligt ... I vor stat mangler der ikke frihed for individet.”

Titusinder af italienere antog denne anskuelse. Var denne opfattelse af friheden deres? Stemte den overens med deres egne mål? Stemmer fascismens friheds-definition overens med vores friheds-opfattelse? Hvis friheden er noget relativt, hvem er det da, der skal bestemme graden af frihed? Er det magthaverne?

En pligt er vel noget med at lyde og noget med tvang, men hvordan kan borgernes frihed være en tvang? For magthaveren kan respekten for borgerens frihed måske opfattes som et bånd eller en pligt. Men i så fald var det næppe noget snærende

bånd i Mussolinis Italien — og han kan næppe selv have følt denne ”pligt” særlig tungt.

Det er naturligvis bedragerisk politik at fortie sine virkelige mål eller at formidle sin viden med vildledende ord. Men det er politik. Og det er derfor nødvendigt at lytte opmærksomt til det politikerer siger, for at vurdere ordenes sandhedsværdi. Hvad er det for ord, der vælges? Og hvad er det, som han eller hun skjuler med sine ord? Ved at vælge sine ord, påvirker man andres tanker i en bestemt retning. Og den, der behersker ordene, behersker i en vis forstand også andre menneskers tanker. Den, der har magten over sproget, har i betydelig grad også magten over menneskers sind. Ordene *leder* os.

Men magthavernes sprog kan også hindre, at magthavernes beslutninger kritiseres eller omgøres. Ordene kan *aflede* vor opmærksomhed.

Man udrydder fagforeningerne for at ”befri” arbejderne; man fængsler folk for at ”tage dem i beskyttelse”; man ”afslører uduelighed” for at smide sine modstandere ud af embederne til fordel for sine egne tilhængere; man fremkalder utålelige forhold for sine ansatte og beskylder dem herefter for at være ”samarbejds-vanskelige”, så man ser sig nødsaget til at fyre dem, og erstatte dem med loyale folk.

Vi kan beskrive verden ved hjælp af få ord. Men allerede af de givne eksempler fremgår det tydeligt, at vi alene ved valget af ord kan fremkalde et helt nyt virkelighedsbillede af de forhold, som hidtil er blevet beskrevet med andre ord. Valget af ord er valget af en verdens-anskuelse.

Magthaverne, og de der er afhængige af magthaverne, enten fordi de er lønnet af magthaverne, eller fordi de lever af at sælge deres produkter til magthaverne, vil vælge ord, der behager magthaverne. De vil søge at undgå ord, som kan støde magthaverne, når de skal beskrive verden.

Det sker ofte helt ubevidst. De anskuer verden således, som magthaverne ønsker det, og derved retter de deres øjne i en bestemt retning.

Men de kan også bevidst vælge bestemte ord til beskrivelsen, for at tækkes magthaverne.

Det billede af samfundet, som jeg ridser op i denne bog, er ikke et billede, som magthaverne vil kunne genkende, acceptere, endsig bryde sig om. For sådan ser verden jo slet ikke ud —

set fra magthavernes synspunkt. Derfor vil de kalde beskrivelsen misvisende og forvrænget. Jeg har valgt at bruge de ord, som beskriver samfundet, sådan som det tager sig ud fra en ganske almindelig samfundsborgers synspunkt. Og det er ikke den sædvanlige måde at anskue samfundet på. Som regel ser vi nemlig samfundet gennem magthavernes briller.

Magthaverne ser verden udfra deres synspunkt og beskriver den med deres ord. Men valgte vi deres synsvinkel og deres ord, så ville de skjule og retfærdiggøre de eksisterende magtforhold. Og det er netop formålet med denne bog at beskrive magtforholdene således, at enhver kan vurdere dem og beslutte med sig selv, om de er acceptable.

De ord, som magthaverne vælger, og den måde, som magthaverne sammenstiller ordene på, kan man kalde for MAGTSPROGET. Som regel bruger vi selv dette *magtsprog* og accepterer det, skønt det slet ikke beskriver verden, sådan som vi ser den. For vi vil jo gerne tale med magthaverne. Og for at kunne råbe dem op, må vi tale et sprog, som de accepterer og forstår. Derfor efterligner vi deres sprog.¹ Når vi tilegner os deres sprog og deres ord, overtager vi samtidigt ganske umærkeligt magthavernes verdensbillede. Vi gør magthavernes synspunkt til vort synspunkt, magthavernes livsanskuelse til vor livsanskuelse, magthavernes tanker til vore tanker og magthavernes mål til vore mål.

Men når magthavernes mål bliver vore, så bliver de midler, som magthaverne vælger, også let acceptable for os. Når vi vænner os til at overtage deres synsvinkel og gøre deres mål til vore, så glemmer vi helt, at deres mål måske adskiller sig fra vore. Samtidigt fraskriver vi os mulighederne for at vurdere, om magthavernes mål stemmer med vore egne virkelige interesser.

Ved at undlade at formulere vore egne mål og vælge vore egne midler, afskærer vi os i praksis fra at kontrollere magthavernes beslutninger og handlinger. På den måde *forhåndsgodkender* vi dem.

1. Det gælder ikke blot valget af ord, men også udtalen af dem. Tank blot på, hvordan mange af SF's folketingsmedlemmer begyndte at tale som Aksel Larsen — eller på, hvordan det i fagbevægelsen er blevet almindeligt at sige: ”poliiitikerne”, således som Thomas Nielsen gør.

Det sker helt *automatisk*, og uden at vi tænker nærmere over dem.

Vort sprog indeholder mange ord, som har samme betydning. Eller rettere, som vi tror har samme betydning. Aktivitet og handling. Mål og retning. Vilje og ønske. Vi kalder de næsten ensbetydende ord for SYNONYMER. Og vi kan vælge mellem sådanne *synonymer*, når vi skal beskrive vore mål, og da betyder vort *valg* af ord, at vi samtidigt vælger en retning for den måde vi anskuer verden på.

Prøv f.eks. at tænke over den forskel, der ligger i beskrivelsen af verden, når vi siger: ”Jeg handlede sådan, fordi jeg ønskede at nå mit mål” i stedet for ”Hændelserne er resultatet af at aktiviteterne har taget en ændret retning”. Den sidstnævnte beskrivelse er velegnet til at skjule, at en person forfølger et bestemt mål med sine handlinger. Den forleder os til at tro, at udviklingen er uundgåelig eller at en bestemt menneskelig aktivitet ikke har haft noget personligt formål, eller overhovedet noget bestemt mål.

Magthavere bruger ofte denne metode for at skjule magtforholdene for dem de undertrykker. I ministerierne skriver man ofte ”Ministeriet finder det ikke hensigtsmæssigt, at ...”, når en eller anden tjenestemand rent personligt synes, at det vil være noget, som strider mod hans forestilling om, hvordan tingene bør være. ”Departementet finder, at der skal ...” er ofte et udtryk, der dækker over en enkelt persons overvejelser.

Der kan nævnes utallige eksempler på at ordene benyttes til at sløre eller maskere en undertrykkelse.

Betegnelserne arbejdsgivere og arbejdstagere går tilbage til den tid, hvor arbejdsgiverne blev samfundets magthavere. Arbejdstageren er den, der slider og slæber for at producere noget, som arbejdsgiveren ”*tager*” fra producenten med videresalg for øje. Arbejdstageren ”*giver*” arbejdsgiveren sin indsats i en periode. Det ville ikke være urimeligt at kalde arbejdsgiveren for arbejdsmodtageren og arbejdstageren for arbejdsgiveren. Men det er nu engang pænere at være ”*giver*” end at være ”*tager*”, og derfor kalder magthaverne også de undertrykte for: lønmodtagere. Og det affinder lønslaverne sig med. De bagved liggende magtforhold er blevet slørede og maskerede. Flertallet, lønmodtagerne, er af magtsproget blevet anbragt i defensiven. De burde modtage deres løn med tak, og helst bukke.

Selvom de er i flertal, skal de ikke tro, at det er dem, der har magten her i samfundet. Magten har arbejdsgiverne, for de har magten og friheden til at lede og fordele arbejdet. De har benyttet deres magt til at bestemme, at det var deres ”ret” — og derved er det blevet.

Begreberne over- og underordnet dækker over samme ”orden”, som ordene herremand/undersåt. Den sidstnævnte er på godt og ondt underkastet den førstnævnte. Der er en god portion undertrykkelse i begge forhold. Den ene part er systemets herre, den anden er fysisk eller psykisk en træl. Den overordnede har på mange måder samme status, som den frie storbonde i forholdet til sine livegne. Den underordnede må lyde sin herres tjenestebefalinger og underkaste sig hans vilje i arbejdsforholdet. Hvis det udvikler sig til tyranni, så er det den underordnede, der altid må bære ansvaret og tage konsekvenserne ved at ”fly”. Hvis hans overordnede fyrer ham, kan han ikke regne med at blive genansat — end ikke selvom afskedigelsen kendes ugyldig ved en domstol. Overordnet og underordnet lyder imidlertid bedre end herre og slave. Orden må man jo have. Det *leder* tanken hen på retfærdighed snarere end på undertrykkelse, tvang og urimelighed. Og i et samfund, der hviler på demokratiske principper om frihed og lighed, må et sådant undertrykkelsesforhold virke urimeligt, medmindre det sløres, så det ikke falder i øjnene. Det er svært at begrunde, at nogen befaler og står over andre i et samfund, hvor alle er lige og frie — især da når de underordnede er i flertal. Men, at der må være ”orden”, selv i et demokratisk samfund, det er lettere at acceptere for de undertrykte. Magthavernes ”orden” er imidlertid ensbetydende med, at vi bliver underordnede magthavernes interesser og formål. Når vi accepterer, at magthaverne over- og underordner embedsmændene i det enkelte kontor; kontorerne under den enkelte myndighed og myndighederne under hinanden, så tilegner vi os magthavernes livsanskuelse. Vi kommer til at se os selv, som vi ser ud fra en pyramide-top, hvor vi er små.

Hvis vi accepterer, at magthaverne indretter statens og kommunens forvaltning sådan, at det ene menneske står over det andet osv., så accepterer vi samtidigt, at disse mennesker ikke længere er lige og frie. Vi giver afkald på demokratiets væsentligste principper — hvad får vi til gengæld? Orden? Nej, magthavernes samfundsorden!

Hvordan skal vi veje denne orden overfor folkestyrets og demokratiets mål? Svigter vi vore egne mål, når vi giver afkald på friheden og ligheden for at tilpasse os magthavernes ønske om at ordne, underordne og overordne? Det er emnet for resten af denne bog.

Jeg vil prøve på at beskrive folkestyret og vise hvordan demokratiet udhules og nedbrydes — af magthaverne! Demokratiet, set fra folkets synspunkt, kan aldrig trues af folkets meninger og handlinger, men kun af dem, der sætter sig selv over folket. Demokratiet kan *kun* undergraves oppefra!

Jeg beskriver den del af verden, som vi kalder samfundet, ved hjælp af nogle *nøgleord*. Valget af ord er som nævnt afgørende for, hvordan dette billede af samfundet kommer til at tegne sig for læseren. Det er den første vigtige beslutning, der må træffes, når man vil videregive sin viden.

I min analyse vil jeg også bruge de totalitære magthaveres egne ord og egne beskrivelser af samfundet. Men jeg vil prøve at bryde *magtsproget* ned i de ord, som det består af, og finde deres *synonymer*. Af *synonymerne* vil jeg udvælge de ord, som bedst beskriver forholdene, som de ser ud ”nedefra”, dvs., sådan som flertallet ser dem. Derefter vil jeg sammensætte disse ord til en ny beskrivelse af de samme samfundsforhold.

Der er visse ord og begreber, som kun eksisterer i magthavernes verden. De eksisterer ikke i den frie borgers ordbog. Der er også ord og begreber, som den frie borger kan bruge, men som ikke findes i magthavernes ordliste.

For totalitære magthavere eksisterer begreberne tvang, pligt, lydighed, ordre, loyalitet, autoritet osv. De ser ikke nogen modsætning mellem disse ord på den ene side, og begreberne frihed og lighed på den anden. Dimensionerne lighed-ulighed og frihed-ufrihed beskrives ikke som størrelser, der kan ændres. Demokrati, der bygger på frihed og lighed, er for ”de høje herrer” et tomt og ikke-eksisterende begreb. De ser ikke nogen modsætning mellem lighed og ulighed eller mellem frihed og ufrihed for borgerne. Derfor er der for magthaverne heller ikke nogen modsætning mellem begreberne diktatur og demokrati. For magthaverne er det ét fedt. Demokrati er for dem et intetsigende *synonym* for diktatur. Mussolini beskrev således sit fascistiske diktatur som et ”organiseret, centraliseret, autoritært *demokrati*”.

For borgerne i et demokratisk samfund er der til gengæld visse af magthaver-samfundets ord, som er uden selvstændigt indhold. Tjenestebefalinger, fortrolighed, opnormering, forfremmelse, rang, status, tavshedspligt, diktat, loyalitetspligt, leder, hemmeligt, direktiv, centraliseret, autoritær, topchef osv. findes ikke i det demokratiske samfunds ordbøger. For den frie borger er det tomme og intetsigende begreber, der blot er *synonyme* med begreberne ulighed og ufrihed. Det eneste, disse ord siger ham, er, at han befinder sig i et magtmiljø — ikke i et frit samfund af ligemænd. Ordene beskriver en verden, der ser ud, som magthaverne ønsker at se den. Men de er meningsløse for den frie borger.

Så længe magthaverne kan føre os bag lyset og indbilde os, at deres mål er vores, fordi vi taler deres sprog og ser verden gennem deres briller, så tvinges vi umærkeligt til at tænke som magthaverne. Men når vi har indset, at magthaverne lyver for os og *vildleder* os ved valget af ord, så mister de deres overmagt og bliver vore ligemænd. I det demokratiske samfund er vi alle ”magthavere”, for dér er alle ligemænd. Men når alle er lige om at dele magten i frihed, så er der ingen undertrykte og ingen undertrykkere. Det er demokrati — og det er folkets mål!

Hvad er politik?

En beslutning er i sin mest enkle form et VALG. Og det mest enkle *valg*, man kan træffe, er *valget* mellem at sige ”ja” eller ”nej” til et fremsat spørgsmål. ”Vil du læse mere?”. Ja eller nej?

Selv de mest komplicerede beslutninger kan brydes ned i spørgsmål, som kan besvares med ”ja” eller ”nej”. Det er noget enhver edb-kyndig ved. Man kan kalde ”ja” -svar for 1 og ”nej” -svar for 0. Ved hjælp af disse to tal kan man kode beslutninger eller beslutningsregler ind i en datamaskine, sådan at maskinen selv ”lærer” at træffe de af mennesket beskrevne beslutninger. Spørgsmålene kan man også putte ind i datamaskinen ved hjælp af nuller og ettaller. Og den svarer os på samme måde. Men ved at kode (programmere) vort sprog om til nul-et-sprog kan vi snakke med datamaskinen og omvendt.

Tusindvis af datamaskiner træffer hver dag millioner af beslutninger for os på denne måde. Det er f.eks. en datamaskine, der beslutter hvor meget skattevæsenet opkræver i skat hos dig. Og det er en datamaskine, der beslutter, hvornår du får sendt telefonregningen.

For at kunne træffe fornuftige beslutninger må man vide, hvad man vil, og man må have en viden om de forhold, beslutningen angår. Det må datamaskinen naturligvis også, hvis den skal træffe fornuftige og acceptable beslutninger. En del af sin viden får datamaskinen fra de i forvejen indlagte programmer. En anden del får den fra sine opslagsbøger (tabeller) og arkiver (registre). Endelig kommer en del viden måske samtidigt med selve spørgsmålet, som et beslutningsgrundlag (inddata).

Mennesket fungerer her principielt som en edb-maskine — eller omvendt. Vi må vide, hvad vi vil, og vi må have en del nødvendig viden om det område, som vi svarer ja eller nej til.

Er disse forudsætninger ikke opfyldt, så må vi svare: ”Ved ikke”. Men det er det samme som at træffe en beslutning om, hvorvidt vi overhovedet vil deltage i beslutningsprocessen eller ikke. At svare ”ved ikke” er altså det samme som at vælge ”nej” i en forudgående beslutning. Med et ”ja” og et ”nej” kan vi træffe enhver simpel beslutning. Og enhver kompliceret beslutning kan deles i et antal simple beslutninger, der kan besvares enten med ja eller nej. Vi kan også beslutte om en påstand eller et udsagn er korrekt (sand) eller ukorrekt (falsk). Filosofer som Leibniz, Boole og Bertrand Russell beskrev dette teoretisk, længe før datamaskinefabrikanterne og edb folkene viste, at det også kunne lade sig gøre i praksis.

Men vi kan aldrig være sikre på, at vore beslutninger er helt rigtige. Skulle vi være det, så måtte vi blandt andet have en fuldstændig viden om alle forhold her i verden, som kunne tænkes at have betydning for beslutningen. Og en sådan fuldkommen viden hverken har eller får mennesket nogensinde. Når vi træffer vore beslutninger, må vi derfor være forberedt på, at de — selvom vi synes, at de var fornuftige, da vi traf dem — senere kan vise sig at være fejlbeslutninger.

Når vi siger, at en påstand er sand, eller en mening er rigtig, så kan vi aldrig være sikre i vores sag. For vi har ikke fuldstændig viden om forholdet. Selvom påstanden lyder fornuftig og meningen forekommer os overbevisende rigtig lige i øjeblikket, så kan det ikke helt udelukkes, at den senere viser sig at være forkert. Måske får vi mere viden om forholdet, som kan overbevise os om, at vi i første omgang tog fejl. Sokrates gik for over tusinde år siden rundt i Grækenland og sagde: ”Jeg ved at jeg intet ved — og derfor er jeg mere vis, end de, der tror de ved alt”. Og siden har det været et grundlæggende udgangspunkt for den ”civiliserede” menneskelige kultur, at enhver kan fejle og at intet menneske er fuldkomment i sine beslutninger.

Den proces, som gennemløbes, når vi i løbet af en tidsperiode indhenter viden, overvejer spørgsmål og besvarer dem med enten ja eller nej, kalder vi **BESLUTNINGSPROCESSEN**. Og vore enkelte beslutninger er altså kun de resultater som ”spyttes ud” under denne proces fra tid til anden. Ja, nogle af vore egne beslutninger kan endda indgå i beslutningsprocessen igen på et senere tidspunkt og komme ud i en ny form. Andre menneskers (eller maskiners) beslutninger kan også indgå i vor beslutningsproces.

Beslutningsprocessen må derfor betragtes som noget, der for det enkelte menneske starter ved fødslen og først ophører ved døden. Det menneske, der træffer en beslutning, er en VÆLGER.

I enhver gruppe eller ethvert samfund, hvori mennesker indgår, foregår der således en løbende beslutningsproces, som er summen af samfundsmedlemmernes beslutningsprocesser. Denne sum af samfundsmedlemmernes beslutningsprocesser har vi et særligt navn for. Det er den, vi kalder for "den politiske beslutningsproces" eller blot: POLITIK.

Enhver beslutning om et spørgsmål, der angår samfundet, er en politisk beslutning. Og *alle spørgsmål*, der angår samfundets borgere som sådanne, er *politiske*.

I visse samfund har en gruppe borgere specialiseret sig i at træffe beslutninger. Man kalder dem ofte for LEVEBRØDSPOLITIKERE, fordi de har deres vigtigste indkomst fra deres deltagelse i den politiske beslutningsproces. *Levebrødspolitikere* ernærer sig så at sige ved at træffe beslutninger på andres vegne. Man kunne også kalde dem erhvervspolitikere, fordi de gør politik til et erhverv. *Levebrødspolitikere* får undertiden folk til at tro, at *politik kun* er det, som *levebrødspolitikerne* beskæftiger sig med, eller at det kun er de beslutninger, som de er med til at træffe. Det er en misforståelse, på samme måde som det ville være en misforståelse at tro, at madlavning kun er den proces, der udføres af professionelle kokke. *Levebrødspolitikere* er på sin vis at betragte som politiske kokke: mange af dem fordærver, mere end de gavner, ved at blande sig og ved at monopolisere samfundets *politik*.

Når borgerne overlader det til *levebrødspolitikere* eller andre repræsentanter at træffe beslutninger for sig, så ophører borgerne med at deltage aktivt i den politiske *beslutningsproces*. Men hermed bliver borgerne TILSKUERE, og *levebrødspolitikere* bliver samfundets eneste aktive *vælgere*.

Hvad er politisk magt?

Mennesket sætter sig mål for sin virksomhed her på jorden. Det ligger dybt i den menneskelige natur, at der skal være et *mål* med alle menneskelige handlinger. Vi har aldrig rigtig kunnet acceptere, at det der skete, ikke havde noget formål. Og når mennesket undertiden er stødt på hændelser, som tilsyneladende ikke havde noget menneskeligt formål, så har man trøstet sig med, at disse hændelser nok kunne tilskrives gudernes formål, og at de var gudernes handlinger. Disse hændelser og handlinger måtte derfor være udtryk for gudernes vilje. Der var en mening med alle de ting, der skete, og gudernes formål var bestemmende for handlingernes retning, idet dette mål bestemte den.

Menneskets handlinger kalder vi AKTIVITETER. Vi siger, at vore *aktiviteter* er ORIENTERET i en bestemt retning. (At noget er ”orienteret”, betyder oprindeligt, at det er vendt mod øst, men således som ordet idag benyttes, kan man være orienteret imod et hvilket som helst mål.) Der er to forhold, der er afgørende for om vi når vore mål: vor VILJE og vor EVNE.

Vor vilje til at nå de opstillede mål er af betydning for, om vi magter at nå dem. Når vi savner viljen til at foretage en handling, bliver målet som regel ikke nået. Det vi kalder for vor *vilje* er i virkeligheden blot et resultat af de *valg*, vi træffer, når vi beslutter — eller ”prioriterer” — hvordan vi vil bruge vores tid eller vores liv til at nå de *mål*, som vi har *valgt*. Når vor *vilje* til at nå vort mål, dvs. til at beslutte eller handle, erstattes af en anden persons *vilje* eller en gruppe af personers *vilje*, så siger vi, at der foreligger TVANG. Jo stærkere *viljen* til at nå et bestemt mål er, desto større er — alt andet lige — sandsynligheden for, at dette mål bliver nået. *Viljens* styrke kalder vi for INTERESSEN. Jo større *interesse* man har i at nå et bestemt mål, desto større er chancen — alt andet lige — for at nå det.

Når en gruppe personer forener deres viljer for at nå et bestemt mål, siger vi, at gruppen har *en* (fælles) *interesse*.

Viljen alene er ikke tilstrækkelig til at sikre at målet nås. *Viljen* er uden indflydelse på målopfyldelsen, hvis *evnen* ikke er tilstede. At have *evne* betyder at kunne udføre noget, dvs. at udvise *aktivitet*, som er *orienteret* mod et bestemt *mål*. Vi kunne kalde denne målrettede *evne* for HANDLEKRAFT. Vi kan herefter opstille en definition af MAGT således: At have *magt* vil sige at have *interesse* og *handlekraft* til at nå et *mål*, som man har *valgt*.

Hartvig Frisch skrev i sin bog ”Pest over Europa”: ”Al magt her i verden kommer af viljen til magt.”¹ Men *viljen* er ikke nok. Du kan blot prøve at sige hundrede gange: ”Jeg vil være kejser af Rom!”, så vil du opdage, at hvis *evnen* ikke er tilstede, så er der ingen *magt*. Til gengæld er der måske nogle, der har *evnen* til at være kejser af Rom, men ikke bliver det, fordi de savner *viljen*. Så på den anden side må *viljen* ikke undervurderes.

”Vi har set” skriver Valdemar Hvidt, ”hvordan Hitler omdannede det tyske retsvæsen til at være et apparat til at gennemtvinge førerkredsens vilje. Domstolene fik ofte deres instruktion om, hvor hurtigt og hvorledes de skulle dømme.”²

Disse dommere opgav til dels deres egen *vilje* til fordel for Føreren. De lod ham træffe beslutninger på deres vegne. Derved blev de et viljeløst redskab i hans hænder. Et middel, hvormed han kunne opnå *magt* over udviklingen og lede den i en bestemt retning, mod et givet mål, *hans mål*. Vi skal ikke her analysere, hvordan det kunne lade sig gøre at berøve de tyske dommere *viljen* til at handle selvstændigt og uafhængigt af regeringen og Hitler. Vi skal blot understrege med dette eksempel, at både *viljen* og *evnen* er uadskillelige elementer i magtbegrebet.

Magt er altså både *handlekraft* og *interesse* i at bruge den, til at nå et mål. Vi kan nu beskrive magt ved hjælp af en ligning. Kalder vi *magten* for M, *interessen* for I og *handlekraften* for H, så er *magt* defineret som

$$M = (I) \times (H)$$

1. Frisch, side 6.
2. Hvidt, side 40.

Magt er altså egentlig et relativt begreb forstået på den måde, at man kan råde over større eller mindre magt. Jo mere interesse der er for at nå et bestemt mål og jo mere handlekraft, der er til rådighed, desto større magt.

Når samfundet består af flere samfundsborgere, så vil intet menneske normalt have absolut magt i dette samfund. Enhver beslutning og enhver handling vil kunne møde MODSTAND fra et eller flere andre menneskers side. Denne modstand må overvindes for at man kan nå sine mål. Kan man overvinde enhver modstand på et bestemt område, så kan man nå sine mål på dette område. På dette område har man altså ABSOLUT magt. Men kan man kun delvis overvinde modstanden, så har man BEGRÆNSET magt. Man kunne også kalde det for RELATIVMAGT.¹

Magt er udtryk for om vi ”magter” noget, dvs. om vi kan ”få tingene gjort”, om vi når vore mål. Møder vi *modstand*, så bliver det sværere eller måske ligefrem umuligt for os at få tingene gjort.

Når det drejer sig om samfundet, så er det vores mål at ændre samfundsudviklingen i en eller anden ønsket retning. Vi betragter altså ikke samfundet som en eller anden uforanderlig TILSTAND, men som en påvirkelig PROCES. Og det, som jeg ønsker at analysere i denne bog, er netop mulighederne for at påvirke og ændre samfundsprocesserne. Sådan som vi har defineret magtbegrebet, er det ikke en *tilstand*, men en *proces*, der ændrer eller fastholder en udviklings retning.

Ofte betragter samfundsforskerne det nuværende samfund som noget stillestående og evigtvarende, dvs. som en stabil *tilstand*. Men der er dog en lang tradition for snarere at betragte samfundet som et enkelt øjebliksbillede i en dynamisk samfundsudvikling, der ruller forbi os som en film. Denne tradition kan føres helt tilbage til den gamle græske filosof Heraklitos, der beskrev verden ved at sige: ”Alting flyder!”

Meningen var, at alting måtte betragtes som en strøm af hændelser i en bestemt retning. Og udfra dette synspunkt er *modstand* et vigtigt begreb. Vi kan påvirke en bevægelse ved at ændre dens hastighed eller dens retning.

1. Kalder vi modstanden for **R**, så kan vi nu definere relativ magt sådan: $M_b = [(I) \times (H)] \div [R] > 0$.

Men det kræver en vis kraft at ændre hastighed og retning (tænk f.eks. på en bil). Vi siger, at der ydes *modstand* mod bevægelsesændringer. Og dette modstandsbegreb bliver også af betydning for samfundsforskeren, når man betragter samfundsforholdene som processer, strømme og bevægelser.

Filosoffen Thomas Hobbes skrev i 1651:

”... en ting ligger stille, og medmindre noget bringer den i bevægelse, så vil den blive liggende stille til evig tid ... når en ting er i bevægelse, så vil den vedblive at bevæge sig for evigt, medmindre noget standser den ...”¹

Den kraft, det kræver at ændre bevægelsen på den ene side og modstanden mod ændringen på den anden, kan siges at være modsat rettet, forstået på den måde, at *modstanden*, R, har det modsatte mål af påvirkningskraften, A. Hvis vi f.eks. ønsker at opnå et bestemt *mål* i samfundet, nemlig at få valgt NN til præsident, så vil *modstanden* have som *mål*, at NN ikke vælges til præsident. Hvis NN bliver valgt, så har *magten* A overvundet *modstanden* R.²

Enhver, der har magt risikerer at møde nogen, der har modstridende mål, samt en vis magt. Når de to magthaveres mål er modstridende, så vil de opleve hinandens *magt* som *modstand*. Og de vil forholde sig til hinanden som MODSTANDERE eller RIVALER.

Når *magt* holdes i skak af anden *magt*, og modstridende magthavere vejer hinanden op, så ingen af dem kan få overmagt, så taler vi om en MAGTBALANCE.

Det er imidlertid ikke blot andre artsfæller, dvs. andre mennesker, der kan yde en magthaver modstand. ”Naturen” som sådan yder os hver dag *modstand* i den forstand, at vi hindres eller modvirkes i vort forsøg på at nå vore daglige mål. Vi må dagligt bruge vore personlige ressourcer på at overvinde den modstand, som naturen og vore medmennesker yder mod, at vi når vore mål. Vi må hele tiden bruge vor energi og vore kræfter på at sikre, at udviklingen i de forhold som har vor *interesse*, ændrer sig i den retning, vi ønsker. Og når udviklingen endelig har fået den ønskede retning,

1. Hobbes, side 87.

2. Modstandernes mål er måske at få valgt PP. Det er vores mål at PP ikke vælges.

så må vi bestandigt kæmpe mod, at nogen eller noget bibringer udviklingen en ændret retning. Vi må bestandigt kæmpe med naturen, og med vore medmenneskers *modstand* mod, at vi når vore isolerede, individuelle *mål*. Besidder vi *viljen* og *evnen* til at overvinde denne *modstand*, så besidder vi *relativ magt*. For at kunne overvinde modstanden, må vor magt være desto større, jo større modstand vi møder. Den modstand, som vi møder fra naturens side, adskiller sig fra den menneskelige modstand. Vi tillægger ikke idag naturen en vilje, således som det tidligere var almindeligt. Og vi taler sjældent om ”gudernes vilje” bagved naturens tildragelser og bevægelser. Vi vil i denne bog tage udgangspunkt i den opfattelse, at kun menneskene har vilje — og undlade at tage stilling til om denne opfattelse dybest set er rigtig eller ej.

Således som jeg har defineret begrebet magt, omfatter det altså kun den menneskelige vilje og evne til at nå menneskefastlagte mål. Men det er også tilstrækkeligt til brug for en samfundsanalyse. Sådan, som jeg definerer et SAMFUND, så består det udelukkende af en gruppe personer. At have *politisk* magt vil derfor i korthed sige, at have viljen og evnen til at overvinde den menneskelige modstand mod, at man når sine mål i samfundet. Jo mindre modstand, jo mere evne og vilje, desto større POLITISK MAGT.

Men da al samfundsmæssig *modstand* i virkeligheden ikke er andet end den *magt*, som andre mennesker i samfundet sætter ind for at hindre os i at nå vore personlige, isolerede mål, så kan vi udtrykke modstanden ved hjælp af disse personers viljer og evner. Og vi kan sige, at den samlede modstand mod at vi når et bestemt mål er summen af vore modstanderes magt.

Når modstanden mod, at vi når et bestemt mål, forsvinder, eller når vor vilje eller evne bliver uendeligt stor, så er det at vi taler om ubegrænset eller *absolut* magt.

Når man har absolut magt på alle områder, taler vi om TOTAL eller TOTALITÆR magt. Begrænset magt er altså magt, der ikke er absolut eller total.

Hvad er magtfordeling?

Vi har i det foregående kapitel defineret begrænset, absolut og total magt. Total magt og absolut magt forekommer, når magten er meget ”ujævnt” fordelt mellem samfundets medlemmer. Vi siger, at der i samfundet er en ”skæv” fordeling af magten, eller en MAGTKONCENTRATION hos et eller flere af samfundets medlemmer.

Man kan råde over en større eller mindre del af samfundets handlekraft eller ”evne” til at nå de opstillede mål. Jo færre borgere, der råder over samfundets ”ressourcer” eller magtmidler, desto større siger vi at *magtkoncentrationen* er. Jeg skal senere definere, hvad begrebet magtmiddel dækker over. Man kan også være herre over et større eller mindre antal samfundsmedlemmers viljer. Jo flere borgeres vilje man således behersker, desto mere magt har man. De personer, hvis vilje man behersker, udøver ingen magt selv, så længe deres vilje er behersket af andre. Jo færre samfundsmedlemmer magten er koncentreret hos, ved at nogle underkaster sig andres vilje, desto større er *magtkoncentrationen*.

Den, der råder over alle ressourcer eller alle magtmidler, har MONOPOL på ”evnen”. Den der behersker alles vilje har *monopol* på viljen til magt. For at få total eller absolut magt, må man skaffe sig et MAGTMONOPOL.

Når man i ældre samfundslitteratur taler om ”absolutisme” og i nyere samfundslitteratur om ”totalitarisme”, er det en sådan monopolsituation der hentydes til. Modsætningen til den omtalte koncentration af magten er en ”sønderdeling” af magten eller en spredning af magten, således at der mellem alle samfundets medlemmer er en indbyrdes *magtbalance*.

Når to personer har modsatte eller modstridende mål, siger vi at deres interesser er modstridende eller KONKURRERENDE. Og konkurrerende betyder blot, at de er modgående. Når de to personers viljer derimod går i

retning af samme mål, så siger vi at interesserne er parallelle eller SAMMENFALDENDE. Når interesserne er sammenfaldende siger vi at de "smelter" sammen til EN FÆLLES INTERESSE og at personernes magt forenes i én magt. Fællesinteressen for alle samfundets medlemmer kalder man for ALMENINTERESSEN eller ALMENVILJEN. Fælles interessen for en gruppe, som kun udgør en del af samfundets medlemmer, kalder vi for en SÆRINTERESSE.

Når to personer med lige store modstridende interesser har lige stor handlekraft, så vil ingen af dem have magt over den anden. De vil så at sige være hinandens LIGEKVINDER/LIGEMÆND. De har ens evne og samme vilje til at nå to modstridende mål. Ingen af dem vil kunne tvinge den anden til at gøre det den ene vil, men som den anden ikke vil. Ingen af dem kan i denne situation nå sit mål på trods af den anden. Begge må, hvis de ønsker at ændre samfundsudviklingen, enten vælge sig et nyt mål eller affinde sig med, at udviklingen fortsætter i samme retning som hidtil, indtil den påvirkes af andre forhold eller af andre magter. Ingen af dem har OVERMAGT. Mellem *ligemænd* hersker der ingen *tvang*. Men *modstanden* betyder, at ingen kan nå sine isolerede *mål* uden skelen til, hvad der er de andre samfundsmedlemmers *mål*. De to interesser *opvejer* hinanden; men den ene vilje erstatter og fortrænger ikke den anden. Der er magtbalance, men ikke magtkoncentration.

Forudsætningen for at den enkelte borger i et samfund af ligemænd og ligekvinder kan foretage et hensigtsmæssigt og gennemførligt valg af mål er altså, at den enkelte kan skaffe sig viden om de andre samfundsmedlemmers mål indenfor det pågældende område. Den enkeltes rationelle (fornuftige) valg af mål og midler kræver altså en strøm af VIDEN om andres mål og magt. Medmindre samfundsmedlemmerne har frihed til at skaffe sig viden, kan det ikke bestå af *ligemænd*. *Viden*, som ordet her er defineret, er ikke en *tilstand*, men en informationsproces. Denne *proces* kan magthaveren monopolisere.

Jo mindre modstand og jo færre modstandere man møder, når man ønsker at ændre udviklingen i en ny retning, desto mindre magt kræves der for at føre viljen igennem til målet. Jo færre modstandere der er, og jo mindre magt modstanderne råder over, desto hurtigere kan udviklingen ændres i den ønskede retning.

Vi kan altså også definere magt ”negativt” ved den modstand, der må overvindes, for at man kan nå sit mål. Det vil jeg kalde DEN NØDVENDIGE MAGT.

I et samfund bestående af ligemænd og likekvinder er der ingen, som har absolut eller total magt. Den nødvendige magt til at nå bestemte mål kan være meget stor, men alle samfundets medlemmer har samme relative magt. Vi siger da, at samfundet har en ”jævn” MAGTFORDELING, uden *magtkoncentrationer*. En jævn fordeling af magten betyder altså at alle samfundets medlemmers magt er begrænset og lige stor. Et samfund med en fuldstændig jævn magtfordeling kalder man EGALITÆRT¹ (som modsætning til et samfund med en fuldkommen ujævn fordeling af magten, dvs. et totalitært samfund).

1. Ordet kommer af det latinske ord *egal*, der betyder lige, ens, eller ”af samme værdi”.

Hvad er et magtmiddel?

For den, der har *mål*, er der behov for magt til at føre målene ud i livet. Magten består i viljen og evnen til at nå målene. Har man viljen, så kan man forøge sin *magt* ved at forøge sin evne. Det mest effektive middel til at forøge sin *evne* er at forene sig med andre, der har samme mål. Findes sådanne personer ikke, eller har man svært ved at finde dem, så er der kun én måde at nå målene på. Det er ved at underlægge sig andre personers *vilje* og udnytte deres evne i eget øjemed. Man kan underlægge sig andre personers vilje på mange måder.

Man kan true dem på livet til at give afkald på deres egne mål og lægge bånd på deres egen vilje, således at den retter sig ind efter magthaverens.

Man kan tvinge dem ved fysisk vold, ved fysisk tortur eller ved psykisk tortur til at opgive deres egen vilje og deres egne mål.

Man kan også lokke dem til at opgive nogle af deres mål, mod at opfylde andre for dem.

Man kan fratage dem lysten til at arbejde for deres egne mål og dressere dem til at forfølge sine.

Man kan narre dem til at tro, at de hellere bør forfølge de mål, som man selv ønsker, end de mål, som de ønsker.

Man kan bytte deres magt med sin og love dem, at man vil bruge sin magt til at forfølge deres mål, hvis de til gengæld vil bruge deres magt til at forfølge ens egne mål.

Der er således mange måder, hvorpå man kan tiltvinge sig andres magt, men fælles for dem alle er, at man for at opnå den magt de råder over, må **ENSRETTE** deres vilje, således at de handler i overensstemmelse med magtbetvingerens mål. Man må sikre sig, at alle *interesser* går i samme retning. De midler, hvormed det ene menneske er i stand til at beherske et

andet menneskes vilje og interesse kaldes undertiden for magtapparater, MAGTMIDLER eller MAGTREDSKABER.¹

I stedet for at skildre alle disse ”magtmidlers” fortræffeligheder og begrænsninger vil vi her bruge ”magtmiddel” i en betydning, der ganske vist afviger fra den gængse,² men som dog forekommer mere hensigtsmæssig. Således, som jeg i denne bog afgrænser begrebet magtmiddel, drejer det sig om noget, der kan påvirke menneskers vilje og evne til at nå et mål, samt til at ændre deres mål. Med denne definition på magt- middel er vi i stand til at reducere antallet af egentlige *magtmidler* til ét: mennesket. Al magt beror Jo på menneskers vilje og evne til at nå de menneskefastlagte mål. De eneste, der kan fastlægge og ændre målene er mennesker. Det er mennesker, der har vilje til at nå målene og til at modvirke målene. Og det er mennesker, der handler for at nå målene eller for at hindre at målene nås. Den eneste måde at ændre den relative magt på er derfor at påvirke menneskers vilje og evne. Og de eneste, der kan påvirke menneskers vilje og evne er mennesker. Man kan derfor sige, at *al politisk magt er magt over mennesker*. At få politisk magt, betyder derfor: at BEHERSKE andre mennesker.

Den, der *behersker* andre mennesker, vil jeg derfor kalde HERSKEREN. Og de BEHERSKEDE, dvs. de mennesker, som *herskeren* har *magt* over, vil jeg kalde for UNDERSÅTTER. *Undersåtterne* kan blive magthaverens SLAVER eller TRÆLLE, hvis han udnytter dem til at tjene sine *mål* på bekostning af deres egne *interesser*.

Den berømte amerikanske forfatter Henry David Thoreau, en af frihedens største frontkæmpere, har givet en spiddende beskrivelse af et af de mest perfektionerede *magtredskaber*, som det menneskelige snilde nogensinde har udtænkt: menneskehæren.

1. Disse udtryk er naturligvis kun billedlig tale, som skal angive, at det drejer sig om noget vi bruger som et ”redskab”, et ”middel” et ”apparat” eller en ”maskine” til at få, udført den proces, som vi er interesseret i. Eller mere nøjagtigt, det er midler for os til at ændre den eksisterende udvikling (den løbende proces) i den retning (mod det mål), som vi ønsker. Redskaberne kan naturligvis også benyttes, når vi ønsker at fastholde en hidtidig udvikling i fremtiden, overfor andres forsøg på at ændre udviklingen.

2. Se f.eks. J. Israel, Socialpsykologi, side 190-192.

Thoreau beskriver i sit verdensberømte essay *Civil Disobedience* fra 1863 dette:

”Hvis du ser en kolonne soldater bestående af obersten, kaptajnen, sergenten, de menige, krudtaberne osv. marchere over stok og sten i skønneste orden for at drage i krigen, imod deres samvittighed og al sund fornuft, så er det i sandhed en meget tyngende march, som får hjertet til at krympe sig. De er ikke i tvivl om, at det er noget værre noget de er hvirvlet ind i, de er alle sammen fredeligt indstillede. Nuvel, hvad er de nu? Er de overhovedet mennesker? Eller er de små bevægelige forter og våbendepoter i en skrupelløs magthavers hænder?”¹

Soldaterne er i virkeligheden berøvet deres egen frie vilje. De er under kommando — ligesom deres officerer — og de er undergivet et tvangssystem, som vil berøve dem deres fysiske frihed, hvis de ikke efterkommer befalingerne ovenfra med blind lydighed. Desertering straffes strengt efter hærens reglement. De er i denne situation reelt reduceret fra at være mennesker til at være *magtredskaber* — en maskine i magthaverens hænder — som magthaveren benytter til at nå sit mål og realisere sin vilje. Kolonnen kan bestå af hundredvis af soldater — men der er blandt dem kun een vilje. En vilje, som ikke er deres egen. De styres af én interesse, som fører dem mod et mål, som de ikke selv har. De er i enhver henseende umyndiggjorte og umenneskeliggjorte robotter.

Hvis man tænkte sig, at alle disse individer nedlagde deres våben og forlod hæren, hvad ville der så blive tilbage af dette ”magtredskab”?

1. Thoreau, side 134.

Hvad er magtkamp?

Det enkelte menneskes liv er begrænset i tid. Det sætter en endelig grænse får, hvilke mål et menneske kan nå i løbet af sit korte liv. Selvom målene både kvalitativt og kvantitativt kan synes at være "uendelige" og "ubegrænsede", kan de ikke alle sammen realiseres af ét menneske i løbet af dette menneskes liv.

Nogle mennesker sætter sig mange og store mål i livet. Andre sætter sig færre og mere beskedne. Nogle når de store mål, som de har sat sig. Andre når end ikke de mere beskedne. Nogle mennesker dør, længe før de har nået deres mål. Andre lever mange år efter, at deres mål er nået. Ved at samarbejde om mål, som man er enige om, er det dog muligt at realisere mål, som det enkelte menneske alene ikke er i stand til at nå. Samvirke giver alle de samvirkende mere magt, end de ville have hver for sig. Men der er også en anden måde at skaffe sig mere magt på end den, man fra naturens side er begavet med. Det gør man ved at udvikle sin personlige evne til at få tingene gjort, dvs. ved at dygtiggøre sig. Foruden disse to sympatiske måder at forøge magten på, er der imidlertid en tredje, som forekommer de fleste af os mindre sympatisk eller måske ligefrem usympatisk og frastødende. Vi kalder den magtkamp eller magtstræb.

MAGTKAMP foregår, når en borger eller en gruppe af borgere søger at presse eller tvinge andre til at underkaste sig sin, respektivt deres vilje. Hvis de andre nægter at underkaste sig, så opstår en MODSTANDSKAMP.

I det totalitære samfund foregår den politiske *magtkamp* ikke som en kamp på ideer eller synspunkter. Her er der kun én tilladt idé og ét synspunkt, Førerens. Magtkampen bliver derfor en rent personlig kamp om hvem der kan krybe højest op i magtpyramiden. De "våben" der benyttes er terror, tvang, indyndelse, bestikkelse, spionage, angiveri,

spytlikkeri, falsk smiger, kryberi osv. Magtkampen kommer derfor til at foregå, som professor Alf Ross skriver: ”efter bedste gangster-mønster”¹ som en RIVALISERING. Og man præmieres for uselvstændighed, initiativløshed, forstillelse, forræderi mod folket, kynisme, principløshed osv. *Undersåtterne* kæmper om at opnå Førerens gunst og dermed en placering i solen nær pyramidens top.

I det totalitære samfund er der ingen spilleregler for magtkampen. Her er ethvert middel tilladt og det accepteres, at den ene lægger bånd på den anden, så den anden hindres i at vælge i overensstemmelse med sin egen vilje. Hitler udtrykte det meget præcist, da han engang udtalte:

”Jeg anerkender ingen morallov i politikken. Politik er et spil, hvor ethvert kneb er tilladt og hvor spillereglerne stadig forandres alt efter spillernes dygtighed.”²

Borgerne er reduceret til at være spillemærker. Indsatsen er millioner af sagesløse borgeres liv og velfærd. Gevinsten tilfalder alene én mand. Det er typisk for den kynisme, som magthavere efterhånden udvikler.

Den almindelige borger har sjældent samme interesser som landets magthaver. Magthaveren benytter som regel sin magt til at varetage sine egne SÆRINTERESSER. Det er yderst menneskeligt, for magthaveren har jo netop skaffet sig magt, for at nå *sine* mål. Men det er ikke desto mindre skadeligt for samfundets *almeninteresse*, hvis den ikke falder sammen med magthaverens *særinteresse*. Når magthaveren benytter sin magt til at varetage sin egen *særinteresse* på bekostning af samfundets *almeninteresse*, så gør han sig efter en demokratisk opfattelse skyldig i en MAGTFORBRYDELSE.

Resultatet af *magtkampen* i det totalitære samfund er altid en undertrykkelse af den svage, den besejrede part. Taberen må underkaste sig sejrherren og den *tvang*, som sejrherren i kraft af sin *overmagt* er i stand til at udøve. Sejrherreren kan realisere sit *mål* — og hindre den besejrede i at nå sit. Der lægges BÅND på den besejrede, så han ikke længere kan beslutte og vælge sine mål helt frit. *Båndene* kan være fysisk magtudøvelse eller trusler herom.

1. Ross, side 244.

2. Holm, side 180.

Båndenes styrke består i de konsekvenser, det får, hvis *båndene* ikke respekteres eller ”brydes”. Psykologen Erich Fromm gjorde i sin bog *Flugten fra friheden* den iagttagelse, at Hitler aldrig kæmpede ”mod nogen, hvis styrke og magt var fast etableret, men altid mod grupper, som han regnede for svage. Hitlers — og ligeledes Mussolinis — revolution fandt sted under beskyttelse af en bestående magt, og deres foretrukne ofre var dem, der ikke kunne forsvare sig.” [s. 168].

I demokratiet er der ingen magtkamp. Det vil sige, at der ikke foregår nogen stræben efter, at det ene menneske skal få mere magt end det andet. Her foregår tværtimod en stadig stræben efter, at ingen får mere magt end andre. Denne *modstandskamp* kunne vi kalde en FRIHEDSKAMP.

Det er en kamp på ord Om principper, ideer og meninger. Det er ikke en kamp med rivaler om magten. Kampens våben er argumenter, kritik, åben debat og fri diskussion om samfundets mål m.m. Formålet er at få belyst, hvad der er samfundets *almeninteresse*. Demokratiet fremelsker derfor nogle helt andre egenskaber hos samfundsmedlemmerne end diktaturet. Borgerne kæmper for at nå sine mål gennem andre borgeres anerkendelse af deres agtværdighed og betydning. Det, der ”premieres”, er derfor klarhed i tale og tankegang, menneskelighed og medfølelse, hæderlighed og sanddruelighed, initiativ og selvstændighed osv.

I det demokratiske samfund er alle meninger på forhånd lige værdifulde. Da ingen kan sige, hvilken mening der er den rigtige, vejer enhver mening lige så tungt som den modsatte. Ingens synsvinkel er mere ”rigtig” end andres. ”Friheden er den eneste vedvarende og aldrig svigtende kilde til forbedringer, fordi den skaber lige så mange uafhængige udgangspunkter for forbedringer, som der er individer”, siger John Stuart Mill¹. Derfor beskyttes selv den svageste interesse mod undertrykkelse. Det kalder man MINDRETALSBEKYTTELSE. I modsætning til det totalitære samfund taler man her om borgernes ”frie vilje”. Det er vel nok et lidt misvisende udtryk, for det er ikke viljen, der er fri. Det er borgeren, der er fri til at træffe beslutninger og valg, uden ”hæmmende bånd”. Der er altså reelle alternativer, som borgeren frit kan sige ”ja” eller ”nej” til.

1. On Liberty, side 57.

Den demokratiske holdning til magtkampen kan bedst udtrykkes sådan, som den amerikanske præsident Abraham Lincoln har gjort det: "Ingen mand har nogensinde været god nok til at herske over en anden." I et demokratisk samfund kan man hverken have større eller mindre herredømme, end herredømmet over sig selv. Det er demokratens og humanistens opfattelse, at *den, der begærer magten over andre, allerede har mistet magten over sig selv*. Og den der ikke kan beherske sig selv, er uegnet til at herske over andre.

Så længe der er beslutninger i et samfund, der skal træffes, og individer, der træffer dem, så længe vil der være borgere, der betragter sig som bedre til at træffe dem end andre. Nogle mennesker vil altid anse sig selv for mere alvidende og ufejlbarlige end sine medmennesker. I virkelighedens samfund vil der derfor altid foregå en vis magtkamp.

Magtkampen er en proces — og det seneste slag er aldrig det sidste.

Vi kan ikke standse magtkampen, men vi kan stræbe efter, at den ikke foregår som en kamp mellem han-bavianer i en abegrotte.

Jo mere vi sønderdeler magten og beskytter borgernes frihed, desto sværere bliver det for det ene menneske at undertrykke det andet, for at tilkæmpe sig magt. Og jo mindre *magtkoncentrationerne* i samfundet er, desto mindre er risikoen for, at nogen kan fremme deres *særinteresser* på bekostning af samfundets *almeninteresse*.

Jo flere der er om at dele magten (ligeligt), desto færre vil der være tilbage at undertrykke. Når *alle* har lige del i magten og ingen hersker over andre, så siger vi, at samfundet er FRIT. I et *frit* samfund er der indbyrdes *magtbalance* mellem alle samfundets medlemmer.

Hvad er et demokratisk regime?

Vi kan skelne mellem to forskellige grundlæggende former eller mål for samfundet: diktaturet og demokratiet. I et *demokrati* er alle borgerne med til at bestemme. Det er en almindelig talemåde at sige, at i et *demokrati* er det folket, der styrer. Ved ordet ”styre” forstår man da at bestemme samfundets mål og at træffe beslutninger om, hvordan man hele tiden kan holde den fastlagte kurs.

Ved LIVSANSKUELSE forstår vi normalt en måde at betragte ”verden” på. Jeg vil imidlertid her bruge ordet *livsanskuelse* mere præcist, som den måde vi betragter *samfundet* på. Den *livsanskuelse*, der i et bestemt samfund er den dominerende, når der skal træffes politiske beslutninger, kalder man DEN HERSKENDE IDEOLOGI. De borgere, der bekender sig til *den herskende ideologi* kalder man ofte for DEN HERSKENDE KLASSE, idet man ved en ”klasse” forstår en gruppe samfundsborgere med nogenlunde ensartede forudsætninger og en nogenlunde ensartet *livsanskuelse*. *Den herskende klasse* er altså sjældent en helt klart afgrænset gruppe. Den gruppe borgere, der dominerer samfundets *politik*, når det gælder fastsættelsen af samfundets mål og de principper, der skal følges, kalder man REGIMET. Hvis et samfund er indrettet som et folkestyre, og hvis beslutningsprocessen foregår efter demokratiske principper, taler man om, at der hersker ET DEMOKRATISK REGIME i dette samfund.

Ved DE DEMOKRATISKE PRINCIPPER forstår vi først og fremmest de principper, der under den franske revolution i 1789 blev formuleret: frihed, lighed og broderskab. Men også nogle deraf afledte principper om ret, retfærdighed osv. Jeg vil senere i denne bog prøve at belyse nogle af de demokratiske hovedprincipper nærmere.

1. Ordet kommer af græsk *demos* (= folk) og *kratos* (= magt).

Demokrati er som nævnt ikke en *tilstand*, men en *proces*. Det karakteristiske ved den er både det, at alle samfundets medlemmer deltager i *beslutningsprocessen* — og måden de gør det på. *Demokratiet* er modsætningen til den samfundsform, hvor det er én person, der træffer alle samfundets beslutninger, og dermed én person, som har al magt. I et *demokrati* er der en fuldkommen ”jævn” fordeling af magten, som giver alle samfundets borgere lige meget magt. Enhver borger har her *begrænset magt* — og alle har samme magt. Vi kalder derfor dette samfund for *egalitært* s. 29). Ingen har på noget område *monopol* på fastsættelsen af samfundets mål eller på anvendelsen af samfundets ressourcer til opnåelse af disse mål.

Det ”rene” *demokrati* forekommer naturligvis ikke i praksis. Der vil i ethvert samfund kunne opstå og eksistere visse mindre magtkoncentrationer og monopoliseringer. Der vil altid være områder, hvor visse af samfundets medlemmer i perioder underkaster sig andres vilje, men man kender samfund, der kommer meget nær ”det fuldkomne” demokrati i praksis.

Jeg vil her betragte *demokratiet* som det mest ”perfekte” ideal af et egalitært samfund, man kan forestille sig.

Det vil sige et samfund, som kan stræbe imod at realisere uden nødvendigvis at nå dette samfundsmål

Hvad er et fascistisk regime?

Vi møder magtkampen på mange forskellige områder i samfundet. Overalt, hvor der er mennesker med mål, vilje og handlekraft. Mennesker kæmper mod mennesker, men så sandelig også mod naturens knaphed.

De socialistiske og marxistiske samfundsforskere beskriver samfundsudviklingen som en magtkamp mellem to grupper (klasser) af borgere i samfundet. Den ene gruppe består af de borgere, der har monopol på produktionsmidler, kapital. Den anden gruppe består af de borgere, der ikke ejer produktionsmidler (arbejdere). Kapitalejerne er her *den herskende klasse* og, i kraft af deres monopol på produktionsmidlerne, samfundets magthavere.

De klassiske økonomiske samfundsforskere beskrev som en vigtig del af den økonomiske videnskab, hvordan mennesket med begrænsede midler bedst muligt er i stand til at dække sine behov. De udviklede økonomien til læren om, hvordan man holder hus med sine begrænsede midler. Den klassiske samfundsøkonomi er læren om samfundets husholdning med begrænsede ressourcer. De klassiske økonomer viste her, hvordan menneskets behov, der forudsættes at være talløse og uendelige, må dækkes ved hjælp af midler, der er endelige og begrænsede. Denne forskel i behovenes og midlernes natur er ophav til det økonomerne kalder for "knaphedens lov". Den siger, at mennesket ikke kan regne med at få dækket alle sine behov på grund af de begrænsede midler.

Kratologien,² det vil sige magtlæren, taler om menneskelige *mål*, der hvor økonomien taler om behov. Men de behov, som menneskene ønsker at dække, er i virkeligheden identiske med magtlærens *mål*.

1. Økonomi, det betyder „husholdningslære“, kommer af græsk *oikos* (hus) og *nomos* (regel, styre, lov).
2. Ordet *kratos* betyder magt, og *logi* betyder lære på græsk.

Og de ressourcer, som for økonomien er midler til at dække behovene, er i virkeligheden identiske med de ressourcer eller *magtredskaber*, som mennesket ifølge magt- læren anvender til at nå sine mål.

I økonomien antages behovene normalt at være talløse og uendelige. I magtlæren antages målenes antal derimod normalt at være begrænset, og deres omfang endeligt. Derfor indeholder magtlæren nogle forudsætninger, som ikke gælder økonomien. Derfor kan man i magtlæren tale om at opnå "ubegrænset" eller absolut magt indenfor et interesseområde.¹ Men knaphedens lov gælder stadig på alle andre områder. Man kan i praksis ikke på én gang nå alle tænkelige eller ønskelige mål. Og man kan ikke på én gang opnå absolut magt indenfor alle interesseområder. Det hindrer dog ikke, at en magthaver kan stræbe efter at opnå absolut magt på alle områder. I dette tilfælde siger vi at han stræber efter *total* magt.

Ligesom man kan stræbe efter at nå absolut eller total magt, kan man omvendt stræbe efter at begrænse magten mest muligt, sådan at ingen i samfundet får mere magt end andre på noget område.²

På Karl Marx' tid havde kapitalejerne tiltaget sig et absolut monopol på at træffe økonomiske beslutninger. Det var kapitalejeren, der, som arbejdsgiver, ledede og fordelte arbejdet. Men ligesom man kan monopolisere en økonomisk virksomheds beslutninger, således kan man også monopolisere et samfunds politiske beslutninger. Hvis en enkelt politisk magthaver har monopol på fastsættelsen af samfundets mål og anvendelsen af samfundets ressourcer med henblik på at nå de fastsatte

1. Monopolisten kan ikke både beherske pris og mængde på én gang. Han har ikke total, men kun absolut magt.
2. Adam Smith kæmpede for et mere frit samfund ved at bekæmpe magtkoncentration og laugsvæsenets bånd på borgernes beslutningsfrihed indenfor handel og håndværk. Han stræbte efter at begrænse laugenes magt. Den er nu afløst af fagforeningsvældet.
Karl Marx kæmpede for et mere frit samfund ved at bekæmpe magtkoncentrationen hos kapitalejerne. Han stræbte efter at begrænse kapitalisternes magt.

mål, så kalder vi samfundsformen for et enkeltmandsstyre.

Hvis magthaveren kun på en række områder har absolut magt, så kalder vi styreformen for ENEVÆLDE. Men hvis magthaveren har absolut magt på alle områder, og dermed *total* magt, så taler vi om et totalitært samfund, som vi kalder for et DIKTATUR.

Det "rene" *diktatur* forekommer naturligvis ikke i virkeligheden. Der vil altid være visse samfundsområder, som er unddraget magthaverens vilje. Der vil altid være lidt *modstand* mod hans beslutninger og handlinger. Men man kender samfund, der kommer meget nær på at være "det fuldkomne" *diktatur* i praksis.

Diktaturet er den mest ekstreme form for totalitære samfund, man kan forestille sig. Det vil sige et samfund, som nogle ² kan stræbe imod at realisere, uden at de nødvendigvis behøver at nå dette samfundsmål. På grund af "knaphedens lov" vil ingen magthaver jo nogensinde kunne realisere alle tænkelige mål.

Diktaturet er ikke en *tilstand*, men en *proces*. Det, der kendetegner *diktaturet*, er både at magthaveren monopoliserer samfundets beslutningsproces — og måden, som magthaveren gør det på.'

Den verdensanskuelse, der stræber efter at opnå den størst mulige magtkoncentration, kalder jeg FASCISME. Sådan, som jeg bruger dette ord, er der altså ikke tale om et bestemt parti i et bestemt land, men om en ideologi, der i sin logiske konsekvens fører til et *diktatur*. *Fascisme* er her et fællesbegreb til brug for en videnskabelig klassificering af samfundsmål. *Fascisme* omfatter altså her også nazisme, austrofascisme,

1. Man benytter ofte det græske udtryk monokrati, sammensat af *monos* (alene) og *kratos* (magt).
2. For at undgå enhver misforståelse, skal jeg straks understrege, at det efter min opfattelse ikke er ønskværdigt at stræbe efter diktatur eller at træffe beslutninger, der fører i retning af et totalitært samfund.
3. Hvis et totalitært samfund styres kollektivt af en gruppe på flere personer, der handler som én magthaver, dvs. med én vilje og samme mål, så forholder det sig som ved *diktaturet*, men man kan da også benytte udtrykket *oligarki*, dvs. fåmandsvælde, om denne samfundsform.

stalinisme og enhver anden verdensanskuelse, der har en magtkoncentration som mål.

Fascismens modsætning er her HUMANISME. Humanisme defineres som en livsanskuelse, der stræber efter den størst mulige spredning af den politiske magt, dvs. efter et frit og egalitært samfund.

Et samfundsmedlem, der er præget af den grundholdning, der her er defineret som fascisme, vil jeg kalde en FASCIST. Således som jeg her bruger ordet, er der altså ikke tale om et skældsord, men om et videnskabeligt begreb, der omfatter såvel den italienske fascist som nazisten, neo-nazisten, stalinisten osv. Modsætningen (med hensyn til grundholdning) til fascisten vil jeg kalde *demokrat* eller *humanist*.¹ Således som jeg her bruger ordene demokrat eller humanist er de ikke knyttet til noget politisk parti eller nogen organisation.

Begreberne *fascisme* og *humanisme* repræsenterer her endepunkterne på en skala for *livsanskuelser*, som har diametralt modsatte syn på, hvad der er samfundets mål. Fascisten og humanisten er med andre ord *modstandere* med hensyn til deres grundlæggende holdning til samfundets udvikling. I ethvert samfundsspørgsmål vil de udgøre de to modpoler. Fascisten vil vælge den ene vej, når humanisten vil vælge den anden. I ethvert afgørende samfundsspørgsmål vil fascisten svare ”ja”, når humanisten svarer ”nej”, og omvendt.

Vi kan således tale om ET FASCISTISK REGIME eller *et demokratisk regime*, alt efter om det er fascismens principper og den fascistiske livsholdning, eller om det er de demokratiske principper og den demokratiske livsholdning, der er dominerende i samfundets beslutningsproces. Skal man nå til en dybere forståelse af samfundsforholdene og magtens fordeling mellem samfundets medlemmer, kan det være hensigtsmæssigt at stille de to modpoler op overfor hinanden. Ved at gøre det, kan man se, hvad vej de vil vælge — og tage bestik af den — når man selv vil beslutte, hvilken vej man bør gå. Ved at stille de to yderpunkter indenfor samfundsformerne op overfor hinanden, kan man placere alle mellemformer i forhold til disse ”fix-punkter”. Det vil give et bedre overblik over alle

1. Udtrykkene *demokrat* og *humanist* vil i det følgende blive brugt i flæng om en person, der stræber efter lighed og frihed.

de eksisterende samfundsformer og den retning, som disse samfund udvikler sig

For at undgå enhver misforståelse og sammenblanding, skal jeg understrege, at de to retninger totalitær og egalitær, sådan som de her er defineret, *ikke* er det samme her som til højre og venstre i folketingssalen. Man kan altså efter denne definition på fascisme godt være fascist, selvom man sidder til venstre i salen. Men man kan også være humanist, selvom man er placeret til venstre for midterlinjen. Man kan også være demokrat, selvom man sidder i salens højre side — men man kan ligesåvel være fascist. Endelig følger det af definitionen, at man kan være fascist, selvom man sidder lige på eller lige ved siden af folketingets midterlinje. Men dér kan man naturligvis også være demokrat. Vor definition af fascismen udelukker således ikke, at folketingets formand, der jo sidder på midterlinjen, er fascist, men den hindrer ham på den anden side heller ikke i at være demokratisk.

Jeg vil senere i denne bog analysere nogle principper, der gør det muligt mere præcist at inddele folketingets medlemmer og andre borgere efter deres grundlæggende livsanskuelse.

1. Den metode, vi her anvender med opstilling af de to yderformer indenfor samfundsformerne, svarer helt til den metode økonomerne anvender når de stiller de to yderpunkter indenfor markedsformerne, monopol og fri konkurrence, op overfor hinanden. I det hele taget er der en betydelig lighed mellem monopolisten, der har magt til at beherske markedet ved at beherske et eller flere interesseområder (pris, mængde eller kvalitet) og fascisten. Der er også lighed mellem atomisten (dvs. den, som sælger sine varer under forhold med fuldkommen konkurrence) og humanisten eller demokraten. Monopolisten vil monopolisere, dvs. begrænse, udbuddet af varer på markedet for at skaffe sig den størst mulige profit. Fascisten ønsker en monopolisering af "magtmidlerne" for at nå de flest mulige af sine mål i størst mulig udstrækning.

Den teori og den metode, som gennem mange hundrede års forskning er udviklet indenfor den økonomiske videnskab, vil derfor med fordel kunne anvendes indenfor den del af samfundsvidenskaben, som udgøres af magtlæren og læren om samfundsformerne (statslæren, den politiske videnskab osv.). Indtil nu er det kun få forfattere der har draget nytte af denne lighed. Og der er kun gjort spæde forsøg på at integrere disse, idag adskilte, videnskaber i en mere generel analyse. Denne bog vil forhåbentlig kunne bidrage til en udvikling i denne retning.

Vi kan *vælge* at stræbe efter absolut magt og efter det totalitære samfund, men vi kan også *vælge* at stræbe efter frihed og det egalitære samfund. Det er vort *valg*, hvilket mål vi vil nå — og det er vort ansvar at vælge vort mål. Vi kan med andre ord *vælge*, om vi ønsker, at samfundet skal udvikle sig til et *diktatur* eller til et *demokrati*. Det er vort valg — og vort ansvar, om målet nås.

Afdøde professor, dr. jur. Alf Ross har på rammende vis formuleret dette forhold:

”Mange enkelte skridt er i det små et valg i retning enten af demokratiet eller diktaturet. Frugten modnes måske, uden at vi mærker det. For denne udvikling har hver eneste af os sit medansvar.”¹

Det skrev Alf Ross i 1946. Altså lige efter, at han på nærmeste hold havde oplevet, hvad det vil sige at leve i et samfund, hvor magthaverne stræber efter totalitær magt, og allerede har opnået absolut magt på en række områder. Han skrev det efter at Danmark var blevet befriet for de fascistiske magthaveres herredømme. Befrierne havde gengivet befolkningen håbet om, at udviklingen nu for altid ville være vendt i demokratisk retning.

Alf Ross var dengang en fremtrædende repræsentant for socialdemokratiet, en forkæmper for menneskets politiske, økonomiske og juridiske lighed. En menneskealder senere er hans ord stadig aktuelle. I mellemtiden skete der det, at Alf Ross forlod socialdemokratiet og socialdemokratiet lod hånt om Alf Ross' manende advarsel. Nu er Alf Ross død og Alf Ross' tanker lever ikke længere i socialdemokratiet, men det princip, han formulerede så klart, gælder stadig.

1. Citat af Alf Ross, side 7-8.

Hvad angår fascismen os?

Hvad angår fascismen os? Hvad angår den dig? Den berømte amerikanske filosof John Dewey har i sin bog "Freedom and Culture" fra 1939 givet sit svar på dette spørgsmål:

"Den farligste trussel mod vort demokrati er ikke eksistensen af fremmede totalitære stater. Det er den kendsgerning, at der i vor egen personlige indstilling og i vore egne samfundsforhold er betingelser tilstede, som har skænket en sejr til den *autoritet, disciplin, ensretning* og *lydighed* mod lederen, som nu er at finde i andre lande. Kamppladsen er således også her — i os selv og i *vore* samfundsforhold."

Man kunne også anskue sagen fra det modsatte synspunkt et øjeblik. Man kan sige, at hvis man vil vide hvad demokrati er, hvis man er interesseret i at bevare og styrke de demokratiske træk og tendenser i samfundet, så skal man studere fascismen og det totalitære system grundigt — og så give sig til at arbejde for det modsatte. For alt hvad fascistene vil, det vil humanisten ikke. Og alt, hvad der hører det totalitære samfundssystem til som særlige kendetegn, det hører ikke til i det demokratiske.

Man kan i virkeligheden næppe gøre humanismen og demokratiet en større tjeneste end at præsentere fascismen og det totalitære system, således som George Orwell gjorde det i "1984" — og så lade folk vælge frit, hvordan de vil leve. Demokratiet behøver intet forsvar, kun viden, lighed og frihed. Det er ligheden, friheden og adgangen til at skaffe sig viden, der skal øges, hvis man ønsker demokrati — og intet andet. Men man kan aldrig forsvare friheden, ligheden og retten til at skaffe sig viden, ved at indskrænke friheden, fjerne ligheden og hindre folk i at skaffe sig oplysninger. For gør man det, så har man jo allerede myrdet det demokrati,

hvis liv man ønskede at forsvare. Og det demokratiske samfund kan hverken bestå eller genopstå uden frihed, lighed og viden. At ophæve ligheden, indskrænke friheden og fratage folk retten til at skaffe sig viden for at beskytte et magtsystem, er derfor lige så absurd, som når en læge lader patienten dø, for at hans operation ikke skal mislykkes. Demokratiet er noget, der skal forsvares indeni os selv — ikke ved at vi berøver vore medmennesker deres frihed eller opkaster os til herrer over dem. For derved afskaffer vi kun friheden og ligheden mellem os.

Demokratiets værste fjende er derfor en indre fjende, nemlig den fascistiske livsholdning. Og den fascistiske livsholdning kan man kun bekæmpe, når man kender den. Jo mere viden man har om fjenden og jo bedre man kender fascismens natur, desto stærkere bliver det demokratiske forsvar. Derfor er fascismen i høj grad noget, der angår enhver, der sympatiserer med og stræber efter de demokratiske idealer.

Det er kun hos demokrater og humanister, at der er behov for viden om fascister — ikke i det totalitære samfund. Hos fascistene er der behov for viden om demokratiet og humanismen.

Spørgsmålet om hvad fascismen angår os lader sig altså ikke umiddelbart besvare. Det afhænger af hvem vi er, og hvad vej vi vil fare. Og det er du selv den nærmeste og den eneste, der, for dit vedkommende, kan forklare. Du kan sige ”ja” til det totalitære system idag og ”nej” om et år, hvis du ved hvor du vil hen, og hvad vej det går. Hver dag • kan du vælge din egen vej, og jo mere du ved om dine valg, desto bedre kan du svare ja og nej. Du kan vælge at underkaste dig andres vilje og tie med din egen når du arbejder og når du har fri, men det er ikke lettere at slå krølle på tungen end at vælge demokrati.

Fascismen kommer ”oppefra” og den når ikke længere ned end til den første, der siger ”nej”. Enhver kan sige ”nej” og vælge den demokratiske vej.

Derfor kan fascismen altid standses i tide, når blot flere i samme hierarkiske lag står sammen om at trække samfundsudviklingen i demokratisk retning. De totalitære magthavere bliver panikslagne, når borgerne begynder at slutte sig sammen, eller blot tale sammen, på tværs af hierarkierne.

Når man kun må tale med den, der står lige over og lige under én, står man svagt og isoleret ”mellem to negle”. Det er let for magthaverne at klemme opsætsige demokrater ud, hvis den overordnede og den underordnede kan bestikkes med udsigten til et avancement.

Sigurd Hoel skrev i sin bog ”Tanker i mørketid” fra 1945, som indeholdt hans artikler og foredrag fra perioden 1933 til 1945:

”Nazismen som idé, som mentalitet og livsform er ikke død, og det er min dystre tro, at vi vil komme til å møte den igjen — i full blomstring eller som mere beskjedne spirer.”

Forfatteren Erik Aalbæk Jensen sagde i en radioudsendelse i november 1976:

”Vi får dem nok ikke at se på gaderne med skråremme og den slags. Det vi mere kan frygte er, at vi får nazismen fordækt. Vi får den i en anden dragt.”¹

Henrik Krüger og Niels Levinsen skriver i bogen ”Fascismens internationale net i dag”:

”De lidt ældre, som husker krigen, er på vagt. Men hvad er det, de er på vagt overfor? Spidsbukser, blanke støvler, sorte skjorter og opstrakte arme? Tror de fascismen vil være let at genkende? Er de på vagt overfor snigende strømninger, solgt dem af pæne, veltalende, venlige landsmænd?”²

Dagens fascister ses ikke med sorte skjorter, men ofte med hvide. De behøver ikke at besætte landet, for ingen hindrer dem jo i at udøve magten. Og når de ikke har foranstaltet en rigsdagsbrand for at få bugt med den organiserede modstand, så er det sandsynligvis fordi de ikke møder nogen organiseret modstand. Når de ikke møder nogen organiseret modstand, skyldes det uden tvivl, at de ikke skilter med deres fascisme og ikke kalder sig fascister. De har ingen armbind, ingen hagekorsbannere, ingen stormtropper og ingen masse møder. Men de er her, endnu kun i mindretal, men flere end man skulle tro. Af udseende er de som dig og mig.

Krüger og Levinsen skriver advarende i deres sortbog: ”Der er en udbredt tendens til, at man i dag betragter fascismens udbredelse som

1. Krüger, side 166.

2. Krüger, side 17.

værende begrænset til forholdsvis små grupper, som vedkender sig fascismens eller nazismens kompromitterende navne for deres politiske indstilling og virksomhed. Det er en fejltagelse, som måske kan blive skæbnesvanger.”¹

For at undgå en sådan fejltagelse, vil jeg i bogens slutning vende tilbage til dette problem.

1. Krüger, side 12.

Hvem træffer beslutningerne?

At træffe beslutninger er som vi har set at træffe et valg mellem to alternative muligheder. At fastlægge mål er at beslutte sig for i hvilken retning man ønsker, at udviklingen skal gå. Enhver målsætning er dybest set et valg mellem to modstridende udviklingsretninger. At vælge et mål for samfundet er at forsøge at styre samfundets udvikling i en bestemt retning.

For at kunne styre må man have ”styringsredskaber”. Hvis der er flere slags at vælge imellem, må man for hver af dem beslutte om dette redskab skal anvendes eller ikke.

Resultatet af disse beslutningsprocesser tager sig ud som en prioritering af mål og midler, hvis man betragter de enkelte beslutninger som et samlet kompleks, i stedet for at betragte dem enkeltvis.

De samfundsmedlemmer, der styrer, dvs. de der prioriterer mål og midler, er dem der træffer de enkelte beslutninger. De, der træffer de enkelte beslutninger, er tilsammen de, der *vælger* hvilken retning samfundet skal udvikle sig i, og hvor hurtigt ændringerne skal finde sted.

Antallet af samfundsmedlemmer, der deltager i samfundets beslutninger, kan variere i det konkrete tilfælde. Men muligheden for overhovedet at kunne deltage i samfundets beslutninger, dvs. træffe valg, kan også variere. Denne valgfrihed eller beslutningsfrihed er i det totalitære samfund begrænset, medens den i det demokratiske samfund er ubegrænset.

Fra borgernes synspunkt er adgangen til at deltage i deres samfunds beslutninger en naturlig frihed. Den har de alene i kraft af, at de er medlemmer af samfundet. Fra diktatorens synspunkt er undersåtternes adgang til at deltage i beslutningsprocessen blot en ret (valgret, beslutningsret), som de har tilranet sig fra samfundet, og som han kan tage fra dem igen med magt.

De demokratiske idealer blev født i det antikke Grækenland, i byen Athen. I det antikke Grækenland var staterne ofte ikke stort andet end byer med nærmeste omegn. Det græske ord for by "polis" blev derfor lig med "stat". Når byens borgere, "politai", var med til at træffe statens fælles beslutninger, så deltog de i statsstyret eller politikken. I det demokratiske samfund føler hver enkelt borger et ansvar for forholdene i samfundet, i kommunen, i byen osv. Enhver er "politai" og dermed politiker.

I de totalitært prægede stater deltager borgerne ikke i samfundets beslutningsproces. Politikken opfattes som et særligt reservat for den "professionelle" politiker eller magthaveren. Borgerne træffer ingen beslutninger for samfundet, det gør fåmandsvældet eller enevoldsherskeren. Borgerne gør, hvis de har deres liv kært, klogt i ikke at blande sig i eller snakke politik.

I demokratiet har alle samfundsmedlemmer adgang (frihed) til at beslutte (vælge) om alle samfundets anliggender (mål og midler) i fællesskab. Alle og enhver er *vælgere*. I et diktatur er det kun ét af samfundets medlemmer, der har adgang (ret) til at beslutte om alt. Der er kun én *vælger*.

Man kan samle eller skaffe sig politisk magt ved at samle mennesker om et fælles mål og forene deres interesser og evner om at nå dette fælles mål. Men man kan også opnå politisk magt ved at udvikle sin egen vilje og evne til at fastsætte og stræbe efter politiske mål. Endelig kan man tilrane sig politisk magt fra andre ved tvang. Hvis man ved trusler, pres, bestikkelse eller svig kan opnå, at andre samfundsmedlemmer retter deres vilje mod det mål man har, så kan man derved som magtbetvinger (magthaver) få magt til at føre de mål ud i livet som man har sat for sig selv.

Ligesom man altså på det økonomiske område kan tilrane sig andre menneskers ejendom eller indkomst ved svigagtighed, tyveri eller røveri, således kan man også tiltage sig deres frihed, dvs. deres magt til selv at bestemme. I demokratiet betragtes det som en embedsforbrydelse, et magtmisbrug eller en *magtforbrydelse*.

I diktatur-samfundet betragtes magtsvig, magttyveri og magtrøveri ikke som forbrydelser, der bør straffes. Her gælder, som nævnt, ingen regler. Hitler beskrev forholdet sådan:

”Det gælder ikke om at fjerne uligheden mellem mennesker, men tværtimod om at uddybe den, og ... at gøre den lovbunden ved hjælp af uoverstigelige kløfter. Der findes ingen lige ret for alle. ... Der er ikke tale om frihed og lighed, men om at herske. Vi bekymrer os ikke om minoritetsbeskyttelse og lignende ideologiske misfostre af forbenede demokrater.”

I det demokratiske samfund er magt ikke elimineret eller afskaffet, men magten er fordelt ligeligt mellem alle samfundets medlemmer. Ingen har i demokratiet mere magt end nogen anden (lighed). Ingen person har i demokratiet magt over nogen anden person. Enhver har magt over sig selv (frihed). Men det demokratiske samfunds medlemmer udøver ikke blot deres magt til gavn for sig selv, de udøver den også til gavn for deres næste (broderskab).

I det totalitære samfund er beslutningsmagten mest muligt koncentreret:

„ ... én mand træffer afgørelsen. Den grundsætning, der i sin tid gjorde den prøjsiske her til det tyske folks vidunderligste redskab, skal i overført betydning engang i fremtiden blive grundsætningen for opbygningen af hele vor statsopfattelse: enhver førers autoritet nedefter og ansvarligheden opefter.”²

Al magt er i hænderne på diktatoren. Alle de andre medlemmer af det totalitære samfund har tilsammen mindre magt end han (ulighed), og han har magten over dem alle (ufrihed). Han bruger magten til gavn for sig selv og til skade for sine modstandere (rivalitet).

I det totalitære samfund, som fascistene stræber imod „... finder ingen flertalsafstemning sted ved de enkelte spørgsmål, bestemmelser træffes af én ...”³

Fascismen ”afviser” overalt „majoritetsafgørelsens princip, hvorved føreren bliver degraderet til kun at udføre andres vilje og mening (fascismen) fordrer i stort og småt den ubetingede førerautoritets princip, parret med det højeste ansvar.”⁴

1. Holm, side 66.

2. Hitler, II, side 57.

3. Hitler, side 71.

4. Hitler, side 231.

Men når nogen træffer beslutningerne for andre, så er der andre i samfundet, der er afskåret fra at bestemme over, sig selv og sine egne forhold. Når magten i samfundet koncentrerer ét sted, så ophæves friheden et andet sted. Når nogen bliver fører, bliver andre ført. Når nogen bliver herre, bliver andre slaver eller tjenere. Når nogen bliver *hersker*, så bliver andre *behersket* eller UNDERTRYKT.

”Ægte herskermagt kan kun opstå, hvor der findes ægte underkastelse”, sagde Hitler.¹

I det totalitære samfund regerer *særinteressen* over *almeninteressen*. I det demokratiske samfund må enhver *særinteresse* vige for *almeninteressen*.

Det er med andre ord tilsyneladende helt forskellige principper, der anvendes i henholdsvis demokratiet og diktaturet, når det skal afgøres, hvem der træffer beslutningerne. I diktaturet træffes beslutningerne af én enkelt borger. I demokratiet kan alle borgere deltage, når samfundet træffer beslutninger. Det demokratiske samfunds beslutningstagere er hele folket. Dette samfund har derfor et FOLKESTYRE.²

VIRKELIGHEDENS SAMFUND, således som man ser dem i praksis, kan enten ligne demokratiet eller diktaturet mest. De kan rumme både totalitære og egalitære elementer. Og jeg vil i de følgende kapitler gennemgå de enkelte elementer, der er karakteristiske for henholdsvis

1. Holm, side 66.

2. For demokraten er ”folket” et ret præcist og veldefineret begreb. Det er simpelt hen alle de samfundsmedlemmer som samfundet for tiden består af. For fascistene er begrebet mere flydende og udefinerbart. Den nazistiske forfatter Freisler skriver således i ”Deutsche Justiz” for 1933:

”Folket er, i forhold til os små enkelte mennesker, det tidløse *Jeg*. Folket er det *Jeg*, der fandtes før vi blev til, og som skal findes, når vi er gået bort. Det tyske folk er alle de generationer, som levede, for at vi må leve, og alle de generationer, som skal komme, og for hvis skyld vi lever.” (Holm, 64).

Det betyder i realiteten, at Føreren, der sidder inde med hele magten og regerer i ”folkets navn”, kan gøre, hvad der passer ham, og hævde, at det alt sammen er folkets vilje og i folkets interesse. De døde og de ufødte er jo afskåret fra at benægte hans tolkning af deres vilje.

demokratiet og diktaturet. Men først vil jeg omtale endnu et par ord og begreber, som vi senere får brug for, når vi skal beskrive virkelighedens samfund.

En gruppe borgere, der stræber efter at begrænse magthavernes magt, kaldes EN OPPOSITION. Opposition betyder egentlig modstand — og det oppositionen i samfundet gør, er da også at yde modstand mod magthavernes magtudøvelse. Man kan sige, at *oppositionen* i samfundet udgøres af den gruppe borgere, som kæmper en *frihedskamp* eller en *modstandskamp* mod samfundets magthavere. I virkelighedens samfund er det en uomgængelig nødvendighed, at der er en stærk opposition, der effektivt bekæmper enhver magtkoncentration, hvis samfundet ikke skal udvikle sig i diktatorisk retning. Når der ikke er nogen opposition, så forsvinder modstanden mod magthavernes magtudøvelse — og så kan magthaverne frit koncentrere samfundets magt og nærme samfundet til et *diktatur*. *Fascisten* vil derfor prøve at kvæle eller svække samfundets *opposition*, medens *demokraten* vil opmuntre og beskytte den. En demokratisk samfundsudvikling forudsætter en effektiv *opposition*.

EN RIVALISERENDE GRUPPE er en gruppe borgere, der pønser på selv at overtage magten og derfor ikke ønsker magthaverens magt begrænset, men kun magthaveren udskiftet.

MEDLØBERE er en gruppe borgere, der søger at støtte og takkes magthaveren for at nyde godt af hans magt. De ønsker at udnytte magthaveren til at nå deres egne mål, men sympatiserer ikke nødvendigvis med ham eller hans gerninger.

Hvad er ret?

I det demokratiske samfund går samfundets fællesskabsbeslutninger ud på at forebygge, hindre og korrigere *magtforbrydelser*. Og magtforbrydere eller magtmisbrugere nyder ingen tillid blandt borgerne. De betragtes af demokraten med den allerstørste afsky.

I det totalitære samfund derimod æres og beundres magtmisbrugere og magtforbrydere. Alle loyale undersåtter ser op til dem. Det sidste forekommer kun logisk og forklarligt, når man erindrer sig, at samfundets love altid udformes af magthaverne. Magthaverne i samfundet forbeholder sig som deres første privilegium at fastsætte de regler og love, som *alle andre* har at rette sig efter. Jo mere magt, magthaverne tiltager sig, desto mindre føler de sig bundet af de love, som gælder for de andre. Men de er jo heller ikke længere i "samme båd". Føreren står over loven.

Jo større forskel der bliver mellem den kurs magthaverne følger for sig selv, og den kurs, som befolkningen ønsker eller de undertrykte tvinges til at følge, desto mere KORRUMPEREDE siges magthaverne at være. Mere præcist siger man, at der foregår KORRUPTION, når en magthaver uhindret benytter sin magt til at fremme en *særinteresse* på bekostning af folkets *almeninteresse*, dvs. når magtforbrydelser ikke retsforfølges og straffes.

Den form for politik, der har til formål at skaffe magthaveren eller magthaverne mere magt, kaldes en FASCISTISK POLITIK. Modsætningen til en fascistisk politik er en DEMOKRATISK POLITIK, der tilstræber, at ethvert samfundsmedlem får lige meget politisk magt.

Når udviklingen skaber ulighed, så er det i det demokratiske samfund lovenes opgave at genoprette ligheden. Det er til gengæld den eneste opgave, som lovgiverne har i det demokratiske samfund: at beskytte hver enkelt borgers frihed.

Hvis udgangspunktet er et samfund, hvor magten er ulige fordelt, så sørger den demokratiske politiker for, at de der har tiltaget sig mere magt end andre, tilbagegiver det røvede, stjålne eller på anden måde uberettiget tilegnede, til de mennesker, som magten retteligt tilkommer. Det demokratiske samfund, der hviler på ideen om, at alle fødes frie og lige, forudsætter for at kunne fungere, at alle har lige meget magt, og at magten er ens fordelt til alle samfundets medlemmer. Hvis der er en meget ujævn fordeling af magten, så er denne fordeling sandsynligvis fremkommet på uhæderlig vis. Ulighed i politisk magt betyder, at nogen har mere indflydelse på samfundets beslutninger end andre, og det undergraver demokratiet.

Denne indstilling, der er en grundlæggende indstilling for et demokratisk samfund, er DEN HUMANISTISKE INDSTILLING. Dens mål er, at den svageste skal sikres samme magt som den stærkeste, når der skal træffes beslutninger.

Den står i modsætning til den grundholdning, der er karakteristisk for det totalitære samfundssystem. I det totalitære samfundssystem er alle mennesker ikke politisk lige og bør heller ikke være det. Grundindstillingen er, at nogle er bedre til at styre andre, end de selv er. De, der er bedre til at styre, er en slags overmennesker, der i kraft af deres evner bør have mere magt end andre. Overmenneskene er bedre skikket til at beslutte og handle, og bør derfor *herske* over undermenneskene. De, der kan skaffe sig mest magt, er de bedste individer.

Denne FASCISTISKE INDSTILLING baserer sig på princippet om den stærkeres ret til at bestemme i hvilken retning samfundsforholdene bør *ændres*, og hvordan samfundet bør være indrettet.

”Der eksisterer her i verden kun en ret, og den ret ligger i ens egen styrke ...”, sagde Hitler i en tale i september 1928.¹

Og von Mises har meget rammende sagt om det totalitære system: Den eneste ret folk har under dette system, er retten til at underkaste sig, retten til at være fjøelig og retten til at være lydige.²

1. Hofer, side 37.

2. Mises, side 121.

Det eneste folket skal, er at godkende og lystre. I diktaturstaten gælder kun et eneste retsprincip: MAGT-ER-RET-PRINCIPPET. Ikke engang samfundets lovlige vedtagne lovgivning er hævet over dette princip. Under krigen gav Der Führer f.eks. sin justitsminister fuldmagt til at sætte enhver lov ud af kraft, som stod i vejen for den nazistiske politik.

I det demokratiske samfund er det anderledes. Her gælder principperne om borgernes frihed og lighed. Vi kan i denne forbindelse sammenfatte disse to grundlæggende principper i ét: MAGT-ER-URET!

Allerede de gamle grækere formulerede princippet om "isonomi", dvs. at alle skulle være lige for loven. Det betød, at de stærkere ikke kunne bruge loven til at undertrykke de svagere med. Det var alle, der skulle "herske" over alle — ikke den ene gruppe over den anden. Loven er til for borgernes skyld, derfor må den tilgode dem alle, som *ligemænd*.

Aristoteles³ talte om to forskellige slags ret (retfærdighed):

- den *fordelende*, dvs. den der påser, at magtfordelingen er og forbliver lige mellem samfundets borgere, og
- den *udlignende*, den der virker genoprettende og udjævner en hidtidig ulighed.

Ordet *ret* eller RETFÆRDIGHED betyder i virkeligheden "ligebehandling", det vil sige behandling i overensstemmelse med det demokratiske lighedsprincip. En ret linje er en lige linje mellem to punkter. Og Justitia, der symboliserer retfærdigheden, afbildes med en vægt i hånden, hvormed hun "ligestiller" parterne. Der tilstræbes en samfundsmæssig *ligevægt*. *Retfærdighedens* samfundsmæssige modsætning er *korrupsion*, fordrejning (magtfordrejning) og vilkårlighed (ulighed). Disse former for ulighed i magt er fra den svage parts synspunkt: URETFÆRDIGHED.

Men friheden er også en del af retsbegrebet. "Ret består i friheden til

1. Strahl, side 91.
2. Af *iso* (= ens) og *nomos* (= lov).
3. Her refereret efter Severin, side 22.
4. Lord Acton har formuleret det berømte princip: "Power tends to corrupt and absolute power corrupts absolutely" (Acton, side XV).
Frit oversat lyder det: "Al magt korrumpere — total magt korrumpere totalt".

at gøre noget eller at lade være”, siger Hobbes¹ Det demokratiske retsbegreb er et krav om, at borgerne skal behandles efter principperne om lighed og frihed, ikke efter magthavernes opfattelse af, hvad der er ”rigtigt”.

Niels Meyer, Helveg Petersen og Villy Sørensen siger i Oprør fra midten:

”... et retsapparat, der behandler alle ens, dvs. ikke tager hensyn til individuelle, lokale, sociale og økonomiske forskelle, vil let få karakter af et upersonligt og måske umenneskeligt apparat, og det vil, ved ikke at tage disse hensyn, *ikke* behandle alle lige, men behandle de svageste i samfundet hårdest.”²

I det demokratiske samfund er der ingen, der har pligter mod deres vilje, for ethvert menneske er fra naturens side et frit menneske. Hvis vi underkaster os en hersker, så er det, fordi vi vælger at underkaste os bånd og forpligtelser, som vi kan vælge at sige nej til. Man kan derfor ikke tage et andet menneskes frihed, medmindre dette menneske giver afkald på sin frihed og underkaster sig.³

Man kan ikke skaffe sig magt fra andre, medmindre disse andre giver afkald på deres magt. Og det gør frie mennesker ikke — for gør de det, så er de ikke længere frie og lige.

Ved at tvinge folk til at afgive deres frihed (magt) skaber man ikke et retfærdigt samfund — for retfærdighed forudsætter lighed og frihed.

Thukydid skriver i sin historie om den peloponnesiske krig, at de atheniensiske sendebud til Melos sagde:

”I ved ligesåvel som vi, at blandt mennesker er der i virkeligheden kun tale om ret, når begge sider vejer lige med hensyn til magt. Hvis ikke, tiltvinger den stærke sig, hvad han kan, og den svage giver efter.”⁴

I det demokratiske samfund er RET derfor lighed og frihed. Og *retfærdighed* er stræben efter at tilvejebringe lighed og frihed for samfundets borgere.

Det er med andre ord helt forskellige principper, der benyttes, når man

1. Hobbes, side 189.

2. Niels Meyer m. fl., side 64.

3. Hobbes, side 268.

4. Thukydid, side 402. Se også Strahl, side 17.

skal afgøre, hvad der er ret. I *diktaturet* gælder *magt-er-ret-princippet*. I *demokratiet* gælder principperne om frihed og lighed, som jeg senere vil definere og beskrive nærmere.

I ethvert samfund kan der opstå interesse-konflikter mellem de enkelte borgere indbyrdes eller mellem grupper af borgere. Når de stridende parter ikke kan løse deres konflikter selv ved at forhandle med hinanden, så er der behov for en mægler, der kan afgøre og opløse uenigheden. I det demokratiske samfund er denne opgave, som mægler, DOMSTOLENES opgave.

I det demokratiske samfund stræber *domstolen* efter at sikre borgernes frihed, sådan at parternes *interesse* vurderes på en ensartet måde (lighed). Hvis parterne ikke har lige meget magt, så er det i det demokratiske samfund *domstolens* opgave at ligestille dem (udligning).

I det totalitære samfund er det anderledes. Her gælder *magt-er-ret-princippet* og her er *domstolen* et af magthaverens *magtredskaber*. Ved den nazistiske folke-domstols fire års jubilæum udtalte rigsadvokaten, Parisius:

”Denne domstols opgave er ikke at fastslå ret, men at tilintetgøre nazismens modstandere.”

Fascistens opfattelse af *ret* er den, at retten i virkeligheden ikke er andet end det, som Føreren bestemmer, at den skal være. Det er magthaverne, der lovgiver og magthaverne, der bestemmer, hvordan lovene skal fortolkes, derfor må det også være magthaverne, der bestemmer, hvad der er *ret*.² For fascistene er det absurd at skelne mellem *magt* og *ret*. Og *retten* er noget man anskaffer sig én gang for alle, sammen med magten. *Ret* er for fascistene noget, der kommer ud af et geværløb.

Diktaturet er derfor en MAGTSTAT, medens *demokratiet* er en RETSSTAT. Der hersker altså to helt forskellige opfattelser af, hvad der er rettens opgaver i de to samfund. I det totalitære samfund er *domstole* og retssystem et redskab, der skal fastholde en eksisterende magtfordeling og om muligt øge magthavernes magt. I det demokratiske samfund skal *domstole* og retssystem korrigere en ulighed i magtfordelingen ved at

1. Hvidt, side 40.

2. Denne opfattelse kaldes også for rets-positivisme, jfr. Hvidt, side 21.

tilgodese den svage part — og om muligt være med til at skabe lighed i magtfordelingen.

Man kan derfor vurdere både lovgivnings- og retssystemet ud fra om de tjener magthavernes interesser mere end de svages og undertryktes interesser — eller omvendt.

Demokraten kalder lovgiverne og dommerne for *korrumperede*, når *lov* og *ret* bliver *den herskende klasses* vilje ophøjet til §§ og lovtrækkeri. Det øger faren for *korrupsion*, når lovgiverne og juristerne repræsenterer (dvs. udvælges fra eller af) *den herskende klasse*, i stedet for at repræsentere folket. I det demokratiske samfund har man derfor hverken lovgivere eller dommere, som ikke er valgt af folket blandt almindelige borgere.

I det totalitærtprægede samfund er både ”lovgiver” og ”dommer” et særligt erhverv. Her har man både *levebrødspolitikere*, som lovskrivere, og LEVEBRØDSJURISTER, som lovsigere.¹

I diktaturet er Førerens vilje både lov og ret. Han er den eneste lovgiver og højeste dommer. Hvis han råder over politiet eller et andet disciplineret korps, som han bruger som magtredskab, udvikler der sig som oftest en POLITISTAT, hvor politiet ikke beskytter borgerne og de svage mod overgreb, men hvor politiet beskytter magthaverne mod folket.

I det totalitære samfund behandler retssystemet og lovgivningssystemet slet ikke *magtforbrydelser*, for de begås af magthaveren — og han har aldrig u-ret. For demokraten er det for hold, at det er forbryderne, der har magten, uden betydning for, hvad der er *ret*. For ham er ”de høje herrer” i *magtstaten* et FORBRYDER-REGIME, og han stræber efter *retsstaten*.²

1. I ældre tider skulle lovsigemanden kunne lovene udenad, og da var det by-tinget, ikke lovsigemanden, der dømte.
2. Således, som begrebet rets-stat bruges her, er det *ikke* synonymt med et bestemt partis program eller med Henry Georges tanker om jordrenten (grundskyldsideen).

Hvordan udøves magten?

Der er ikke alene forskel på de to samfundsformer, demokrati og diktatur, når det gælder, hvem der træffer beslutningerne, og altså hvem der har magten. Der er også forskel på, hvordan magten udøves i de to samfund. I diktaturet udøves magten ”oppefra”, idet al magt udgår fra Føreren i overensstemmelse med det såkaldte FØRER-PRINCIP.¹

I demokratiet er hvert eneste medlem af samfundet et centrum for magtudøvelsen og hver eneste borger udøver sin del af samfundets magt efter et pluralistisk² princip, som jeg vil kalde for BRODERSKABS-PRINCIPPET. Dette princip siger, at alle borgere er solidariske, ligeværdige, sideordnede og selvstændige medlemmer af samfundet. At de er solidariske betyder, at den stærke hjælper og beskytter den svage. At de er ligeværdige betyder, at den enes mening ikke er bedre end den andens. At de er sideordnede betyder, at den ene ikke kan kommandere med den anden. Og at de er selvstændige betyder, at den ene ikke kan træffe beslutninger for den anden. Det er den enkelte, der er den eneste virkelige kender af sine egne interesser og derfor også den mest pålidelige forsvarer af dem.

Det er en udbredt misforståelse, at demokrati og flertalsstyre er synonyme. Lad os derfor straks slå fast, at flertalsstyre ikke er lig med demokrati.

Selv professor Ross gjorde sig skyldig i denne misforståelse. Han skriver:

”Demokrati betyder flertalsstyre i parlamentaristiske former ...”³

1. I slutningen af kapitlet gennemgås indholdet i dette Führerprinzip nærmere.
2. Pluralisme betyder ”flerhed”, dvs. at der eksisterer flere selvstændige enheder i samfundet.
3. Ross, side 271.

Men jeg vil i denne bog vise, hvordan Ross her har tilegnet sig magthavernes sprog, samt at flertalsstyre og parlamentarisme ikke er lig med demokrati.¹

Demokrati betyder, at det er folket, der har magten. Det vil sige, at de politiske beslutninger træffes af folket i overensstemmelse med folkets interesser. Men folket består ikke af én enkelt mand — eller af en lille klike af magthavere. Folket består heller ikke af en stor klike af magthavere — end ikke hvis denne klike tiltrækker sig 51 % af samfundets medlemmer. En lille klike af politiske magthavere kan have mange tilhængere og *medløbere*, men den bliver ikke *lig med folket*, selvom den får tilslutning fra 51 %, 75 % eller 95 % af folket.

Flertallet — det være nok så stort er kun *en del* af folket. Når en del af folket *hersker* over eller styrer hele folket, så er det *herskere* og *undersætter*, styrende og styrede, overmennesker og undermennesker. Men i et demokrati er der kun *ligemænd* og *likekvinder*.

Flertalsstyre er altså ikke lig med demokrati, men det er værre endnu.

At et samfund styres ved hjælp af flertalsprincippet betyder ikke engang, at dette samfund styres i demokratisk retning.

1. I det følgende kan det være hensigtsmæssigt at se begreberne for sig. På figuren forestiller kassen B folket eller samfundets borgere. Ellipsen F forestiller det flertal af borgerne, der støtter regeringen. Kvadratet P forestiller parlamentet og cirklen forestiller regeringen.

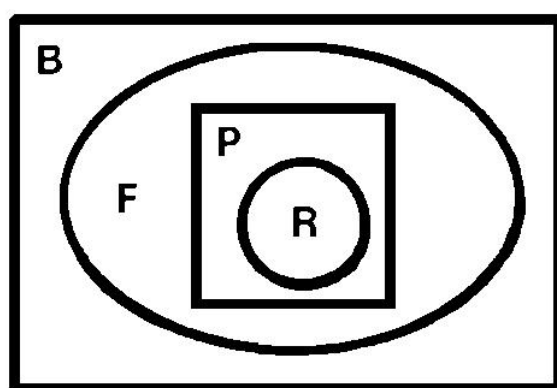

Fig. 1.

Man ser tydeligt, at flertallet ikke er lig folket, medmindre det er på 100 %. Styreformen er kun demokrati, hvis parlamentet udvides til at blive en folkeforsamling og regeringen indrettes således, at alle borgere får indflydelse på samfundets beslutninger, i det omfang de ønsker det. I alle andre tilfælde er både flertalsstyret og parlamentarismen et fåmands-vælde (*oligarki*).

Flertalsprincippet har egentlig meget mere tilfælles med det fascistiske førerprincip end med det demokratiske friheds- og lighedsprincip.

Demokrati, eller *folket* der har *magt*, er det jo ikke, når én del af folket med magt *hersker* over den anden del. Det gælder selvom den anden del er svag og forsvarsløs — ja, selvom den kun udgør én promille af befolkningen. For at illustrere, at det virkelig forholder sig sådan, vil jeg benytte en lille passage fra bogen ”Hvad er demokrati?”, skrevet i 1946 af en af demokratiets varmeste og mest fremtrædende danske fortalere, socialdemokraten Hal Koch:

”Der findes et sted her i landet en kommunalbestyrelse¹ i hvilken der er to grupper, en flertalsgruppe på 7 medlemmer og en mindretalsgruppe på 4 medlemmer. Flertallet er således solidt, og der er ingen grund til at tro, at det skulle kunne rokkes i de første mange år. I møderne går det meget ofte således til, at flertallet kort og knapt fremsætter det forslag, som man i gruppen er blevet enig om. Derefter får oppositionen ordet. Det er jo en demokratisk forsamling! Den afgiver et langt og ofte velbegrundet indlæg, som viser vanskelighederne ved sagen. Under dette indlæg kan ingen se, om flertalsgruppens medlemmer hører efter eller sover, men vi må vel gå ud fra, at de gør det første. Når oppositionen har fremsat sine indvendinger, kan det ske, at formanden eller en anden siger et par ord — gerne temmelig hvasse ord. Men man er sjældent nået ret langt, før flertalsgruppen foreslår, at man går over til afstemning. En videre drøftelse finder man som regel ikke nødvendig. Det er den heller ikke. For flertallet har afgjort sagen i forvejen og bryder sig ikke en døjt om modparten eller dens synspunkter. Men mødet slutter altid med en god demokratisk afstemning, hvor stemmerne mærkelig nok falder 7 mod 4, hvorefter man går hver til sit, overbevist om at have gjort et godt demokratisk arbejde. Har ordet ikke været frit, er sagen ikke blevet afgjort ved afstemning, og har flertallet ikke fået lov at bestemme? Hvad vil man mere? Alle ville blive højst forbavset — mindretallet dog måske glædelig overrasket —

1. Hal Koch brugte naturligvis her ordet ”sogneråd”, men da sognerådene blev afskaffet i 1970 og der efterhånden er mange, der ikke kender dette ord, har jeg brugt et synonym.

ved at høre den påstand fremsat, at denne ordning er i højeste grad udemokratisk.”¹

Ja, vel er dette en beskrivelse af noget, der ligger milevidt fra det demokratiske ideal. Alligevel har Hal Koch utvivlsomt ret i, at det er noget, som vil komme bag på de fleste. For magthaverne har Jo vænnet os til at høre ordet *demokrati* brugt om lige netop den form for flertalsdiktatur, som Hal Koch her så rammende beskriver. Alligevel kan vi vist alle ved nærmere eftertanke indse, at han har ret. Dette har ikke noget med demokrati at gøre. Der er noget galt, for

” ... de, der har afgivet deres stemme før de har hørt debatten og uden at have vejret alle argumenter for og imod kan ikke repræsentere folket”, siger John Locke.²

Nogle af demokratiets vigtigste principper er ikke blevet fulgt, men tværtimod groft tilsidesat.

”Det hele, minus en del af det hele, er ikke det hele. Det er to ulige store dele”, siger Rousseau. Et flertal og et mindretal er altså ikke andet end to modstående meninger, med ulige magt.³

Flertalsstyre er altså ikke lig med demokrati. Flertalsstyre er ikke folkestyre, når mindretallets interesser ikke tilgodeses, og de få (minoriteten) tvinges af de mange (majoriteten) til at underkaste sig flertallets vilje imod deres egen. Når mindretallet tvinges (majoriseres) til at bøje sig for flertallets diktat, så er styreform og beslutningsprocessen ikke demokratisk, men diktatorisk. Så er samfundet opdelt i magthavere og magtesløse, der bliver undertrykt.

Et sådant samfund er på ingen måde demokratisk, for mindretallet er *uden* politisk magt. Samfundet som helhed er *ikke frit*. Det er ikke noget folkestyre, det er flertalstyranni eller FLERTALSDIKTATUR.

Vi må altid være på vagt overfor magthavernes ordvalg og sprogbrug, fordi sagen sjældent ser ens ud fra begge sider.⁴

1. Hal Koch, side 22-23.

2. Locke, side 229.

3. Rousseau, side 192.

4. Prøv for sjov at spørge din borgmester, næste gang du ser ham eller hende, om kommunalbestyrelsens beslutninger er demokratiske. Men vær forberedt på, at han som magthaver måske vil tale magtsprog og kalde diktatur for demokrati.

”Folket har kun betroet de folkevalgte magt, for at de skal bruge den til folkets bedste og til at varetage folkets interesser”, siger Locke.¹

Hvis et flertal af folket beslutter at udrydde et mindretal af folket på nogle få procent, så er denne beslutning naturligvis ikke demokratisk, om så flertallet udgjorde 98 % af befolkningen. Enhver anden beslutning, der tvinger et mindretal til at underkaste sig et flertals vilje, er det heller ikke.

”Og den, der berøver et andet menneske friheden, erklærer virkeligheden dette menneske krig, fordi livet og friheden er det dyrebareste vi ejer.”²

Filosoffen John Stuart Mill har formuleret det kortere og mere præcist end nogen anden:

”... alt hvad der knuser individualiteten, er despotisme, hvad den så end kalder sig ...”³

Eftersom det er despoti, når et flertal vil *herske* over et mindretal, så er det også despoti, når et mindretal vil herske over et flertal.⁴

Når det drejer sig om at træffe beslutninger, er der altså fuldkommen lighed og frihed for enhver borger i et demokrati. Det parti, eller det synspunkt, der kan skaffe flest stemmer, er nok det stærkeste, men det har ikke ret. For i et demokrati er magt *uret*. Og man må aldrig gennemtrumfe sin vilje på bekostning af mindretallets (mindretalsbeskyttelse). For i et demokrati er enhver mening lige så meget værd som den modsatte mening. Og enhver beslutning er altid midlertidig og foreløbig, ikke eviggyldig og endelig. I det demokratiske samfund kan et flertal, hvad dag det skal være, og fra den ene dag til den anden, forvandles til mindretal, hvis ny viden fremkommer eller forudsætningerne ændrer sig (åbenhed).

1. Locke, side 173.

2. Locke, side 125.

3. On Liberty, side 52.

4. Viggo Hørups gamle slagord: ”Ingen over og ingen ved siden af Folketinget” er i virkeligheden et enevolds-princip, som udtrykker en totalitær tanke. Folket i et demokratisk samfund står naturligvis ikke ”under” Folketinget — og i et demokratisk samfund er der altså noget ”over eller ved siden af Folketinget”. For i et demokrati er folket højeste myndighed og her er det folket, der styrer — ikke Folketinget.

Vi kan beskrive forskellene i magtudøvelsen kort ved at sige, at folkestyret styres af folket, medens det totalitære samfund styres af et mindretal på én. I demokratiet er enhver borger samfundets ”fører”, medens det i diktaturet kun er én borger, der er føreren.

Man kan belyse dette med fascismens egne ord:

I det italienske fascist-partis vedtægter belæres medlemmerne om ”at partiet ’modtager sit lys fra oven’, nemlig fra Il Duce, hos hvem al magt er koncentreret.”¹ Hvert medlem svor ved optagelsen at vise Føreren blind lydighed.

”Førerens vilje er højeste lov” stod der i alle nazi-partiregulativer og i tjenesteregulativet for SS,² det berygtede nazistiske, uniformerede terrorkorps.

Al udøvende, lovgivende og dømmende magt er i et diktatur koncentreret i Førers hender. Denne ene borger har i det totalitære samfund monopol på enhver magtudøvelse.

”Loven og Førers vilje er ét.”³

”Den sande Fører er også altid dommer. Dommer-hvervet udspringer af førerskabet. Den, der vil adskille de to ting eller sætte dem op mod hinanden, gør enten dommeren til en anti-fører eller til en anti-førers værktøj og søger med juristen i ryggen at bringe staten ud af ligevægt ...”⁴

Den person, der udstyres med så meget magt må nødvendigvis være helt ufejlbarlig og noget af et overmenneske. I grundbogen ”Fascistens ti bud” fra Italien handlede det ottende bud om førerprincippet. Det lød:

1. Frisch, side 206.

Den italienske fascist- og statsleder, Benito Mussolini, havde officielt titlen: Il Duce. Det betyder Anføreren og kommer af det italienske ord for fører (duce). Hans kollega, den spanske fascist- og statsleder, Franco, kaldte sig tilsvarende for Caudillo (fører).

2. Korpset SS blev ledet af Heinrich Himmler fra 1929 og til fyrrerne. Himmler var en af Hitlers underførere. Det var Himmler, der oprettede og ledede koncentrationslejrene. Under Himmler rangerede bl.a. Adolf Eichmann. Det var under SS, at det hemmelige politi (SD) sorterede. Det havde Reinhard Heydrich som leder. Det var endelig under SS, at det forhadte Gestapo blev oprettet for at udrydde enhver modstand mod det nazistiske herredømme.

3. Citat fra Görings tale den 12.7.1934. Tingsten, N, side 100.

4. Citat fra den nazistiske retsteoretiker Carl Schmitt's *Positionen und Begriffe im Kampf*. Citeret efter Hofer, side 107.

”Mussolini har altid ret.”¹

Det skulle opfattes helt alvorligt og helt bogstaveligt.

Rudolf Hess, Hitlers stedfortræder² og senere designerede efterfølger sagde i en radiotale i 1934 om føreren, at han ”altid har haft ret og altid vil have ret”³

For fascistene er der med andre ord slet ikke tvivl om, at Føreren er et overmenneske. For ingen andre end han har altid ret, har altid haft ret og vil altid have ret. Derfor er der naturligvis slet ingen grund til og slet intet behov for, at andre end han deltager i beslutningsprocessen. Den ”besværliggøres” kun, hvis der er ”for mange kokke”, der kan fordærve maden. Han er føreren, ”Der Führer”. De øvrige individer er fårene, kreaturerne og æslerne,⁴ der lader sig føre. Han er overmennesket over alle overmenneskene, og sammen med dem er det hans lod at bruge sin magt til at undertrykke undermenneskene.

Det fascistiske samfunds individer er hverken lige eller frie. Kun én er fri. Kun Føreren har ingen overordnet, hvis kommandoer han må adlyde blindt. Den nazistiske pressechef Dietrich beskrev dette forhold meget rammende.

”Vor grundsætning er: fællesskabet over individet. Men dette gælder ikke Føreren; han alene har ret til personlighed og individualitet.”⁵

I det totalitære samfund accepteres det ikke at enhver kan have sin egen mening. Her er det simpelt hen utænkeligt, at der om en sag kan herske flere meninger side om side. I dette samfund kan der kun være én mening om ethvert spørgsmål, nemlig Førerens mening (uniformisme). Alle individer må nødvendigvis ensrettes ved hjælp af pres, tvang, propaganda

1. Frisch, side 210.

2. Det var Rudolf Hess, der nedskrev Hitlers bog ”Mein Kampf”. Hitler dikterede bogen for ham under deres fælles fængselsophold i 1923-24. Han sidder nu fængslet på livstid.

3. Ahrendt, side 106.

4. For fascistene ”består verden af to slags mennesker, de, der har magt, og de, der ingen magt har, af de stærke og de svage”, siger psykologen Erich Fromm i *Flugten fra friheden* (s. 129). ”Menneskehedens første kultur støttede sig ganske sikkert mindre på tæmmede dyr end på anvendelsen af laverestående mennesker.” (Hitler, side 199).

5. Tingsten, N., side 89.

eller direkte terror, således at enhedsviljen kan skabes og opretholdes (ensretning). Kravet om blind lydighed mod Føreren befalinger (loyalitet) er et af de redskaber, hvormed meningerne ensrettes og enhedsviljen gennemtvinges.

”Fascismen benægter, at antallet, ved sit simple talfaktum, skal kunne lede det menneskelige samfund”,¹ skrev Mussolini.

Med andre ord, bort med det demokratiske princip om at folket har magten. Bort med det parlamentariske princip om at folket skal være repræsenteret. Og ind med prøjser ånden, enevælde og de gamle ”kejsertiditioner”.

I det fascistiske Tyskland svor og lærte ungdommen lydighed overfor Hitler i ungdomsorganisationen ”Hitler-jugend”. Hvert eneste medlem af det nationalsocialistiske parti måtte hvert år aflægge denne ed: ”Jeg tilsværger Adolf Hitler evig troskab. Jeg tilsværger ham og de af ham udpegede førere ubetinget lydighed.”²

I militæret aflagde soldaterne lydighedsed overfor Føreren.

Fører-princippet gennemsyrrer hele den fascistiske livsanskuelse. Det er den totalitære stats vigtigste grundpille. Derfor må denne stats borgere også helst have *fører-princippet* ind med modermælken. I Italien samlede Mussolini børnene i ”Balillabevægelsen”, hvor de lærte Balilla’ens ti bud. Et af dem lød: ”Hvis vi er lydige og enige, vil lykken stå os bi”.³

I de andre bud opfordredes disse uniformerede ”børnesoldater” til at være trofaste (loyale) og til at ”marchere” i geled. Disciplin var den vigtigste menneskelige egenskab for Balilla’en.

I det totalitære samfund er staten højt hævet, over samfundets individer. Samfundet er staten. Og staten betragtes som et selvstændigt over-individ, der kan handle, beslutte og have interesser. Statsviljen tolkes af Føreren, og statens mål fastlægges af ham alene. Han er ikke blot sig selv som individ, han er samtidig staten. ”L’etat ce’est moi!”⁴ som den enevældige Ludvig den 14. (solkongen) udtrykte det. Han var indsat af *Gud*, hævdedes det.

1. Mussolini, side 35.

2. Lord Russell, side 15.

3. Pers, side 55.

4. ”Staten, det er mig”.

Det var meget almindeligt blandt de enevældige konger, at kalde sig ”Konge af Guds nåde”. Enevældens absolutistiske magthavere blev efterhånden så magtfulde, at de ikke alene ”blev indsat af Gud” — de blev Gud og lod sig næsten dyrke som guder.¹

Den enevældige konge Jacob den Første af England sagde i en tale til parlamentet:

”Kongerne er ikke blot Guds stedfortrædere på jorden og sidder på Guds trone, men kaldes af Gud selv for guder. Lige såvel som det er gudsbespottelse at drøfte, hvad Gud skal gøre, så er det oprør, hvis undersåtter debatterer, hvad en konge skal gøre.”²

Føreren i den totalitære stat lader sig også dyrke, ligesom enevoldskongerne og de gamle romerske kejsere gjorde det. PERSONDYRKELSEN er ikke en nødvendig del af fører-princippet, men ofte en følge af det. Det letter førerens magtudøvelse, hvis han er Gud. Det giver ham *autoritet* og nedbryder eventuel modstand mod hans befalinger blandt hans autoritetstro undersåtter.

Skal vi beskrive det totalitære samfundssystem, sådan som det ser ud fra borgerens synspunkt, så skal alle, med undtagelse af føreren selv, stå disciplineret i geled med næsen i samme retning og øjnene rettet mod Føreren. Han kan have næsen i den retning, det passer ham, men han bestemmer, hvad vej alle de andre skal *vælge* at gå. Når han har valgt for dem, så skal de marchere i takt og i blind lydighed overfor hans ordrer (*kæft-trit-og-retning*).

Føreren kan omgive sig med (laverestående) mennesker fra ”de aller øverste lag” og tåle deres meninger indenfor visse rammer. Hitler beskriver det således:

”Enhver mand skal have rådgivere ... men én mand træffer afgørelsen.”³

Anvendelsen af *fører-princippet* medfører dannelsen af to andre principper: *Vi-alene-vide* og *kæft-trit-og-retning*.

1. Nogle af de enevældige romerske kejsere lod sig direkte dyrke som guder. De var både herre og Gud (*dominus et deus*). Ifølge Philo fra Alexandria anså f.eks. kejser Caligula sig selv for en gud, og han betragtede folket som kreaturer, jfr. Rousseau, 167.

2. Strahl, side 43.

3. Hitler, II, side 57.

VI-ALENE-VIDE-PRINCIPPET siger, at Føreren er alvidende og ufejlbarlig.¹

KÆFT-TRIT-OG-RETNING-PRINCIPPET eller det hierarkiske princip betyder at alle ikke har lige meget magt.² Princippet indebærer, at alle personer og organisationer i samfundet er underordnet Føreren gennem indplacering i en eller flere hakkeordener, som kaldes hierarkier. Hierarkierne udgør tilsammen en magt-pyramide med Føreren i toppen. Princippet er altså modsætningen til det demokratiske ligheds-princip. I det totalitære system udgår alle samfundets beslutninger fra Føreren eller dem han udpeger til at beslutte på sine vegne. Alle ordrer udgår fra Føreren eller med billigelse fra ham. Og disse ordrer skal lydes blindt ned gennem alle hierarkiets talrige lag, indtil Førerens vilje er ført ud i livet. Det hører med til systemet, at det ikke i alle tilfælde er ordrene, men viljen bag, der skal føres ud i livet. Men da de nedre lag kun kender ordrene og sjældent viljen bag, så har de kun befalingerne at holde sig til. Deres handlekraft er derfor ofte fuldkommen lammet, når der undtagelsesvis ingen ordrer kommer — eller når de mangler forhåndsinstrukser (forholdsordrer).

Fører-princippet betyder, at det i det totalitære samfund er lederen, der leder sine underordnede. Det er chefen,³ der bestemmer over sine undergivne. Og det er regeringen, der regerer med borgerne. Hitler skrev, at det var en af det nazistiske partis største opgaver:

”... at gøre dette princip til det bestemmende ikke blot indenfor sine egne rækker, men også for hele staten.”⁴

Det hører med til det fascistiske fører-princip, at føreren aldrig vælges på demokratisk vis.

”Føreren bliver altid indsat ovenfra og samtidig udstyret med uindskrænket fuldmagt og autoritet.”⁴

Eller som en dansk nazist har udtrykt det:

1. Når man er alvidende og ufejlbarlig, så er man faktisk guddommelig eller i hvert tilfælde overmenneskelig.
2. Ordet hierarki sigter oprindeligt til noget, der er hemmeligt, kun kendt af de indviede — ypperstepræsterne, jfr. fascisternes ”alt lys kommer fra oven”.
3. Chef betyder egentlig overhoved, *anfører* eller hersker.
4. Hitler, side 231.

”I de nationalsocialistiske partier vælges man ikke, der udpeges man. Tingene styres fra oven, ikke fra neden.”¹ Det gælder naturligvis også, at ”Formanden for en lokal gruppe bliver indsat af føreren for den nærmeste højere gruppe ... Samtlige udvalg står under ham og ikke omvendt.”²

Den øverste fører, ”Der Führer”, bliver naturligvis heller ikke valgt på demokratisk vis. Han har jo ”valgt” sig selv, og når han har tiltaget sig så meget magt, at han er sikker på ikke at møde modstand, dvs. når enhver opposition er knust og når der ikke er andre kandidater til posten, så lader han folket bekræfte sit valg ved at lade sig kåre — helst på livstid.

Fra et demokratisk synspunkt er det afgørende her, at anføreren i det totalitære samfund ikke *vælges* af folket gennem et frit valg, fordi der ikke er andre muligheder end den, som Føreren selv har ”valgt”.

Men fra fascistens synspunkt bliver han valgt. For Førerens stemme alene tæller mere end hele folkets, dvs. mere end alle andre tilsammen. Han kan veje enhver gruppe op med sin stemme. Folkets efterfølgende bekræftelse af hans valg er nærmest at betragte som en salvelses-ceremoni, der kundgør valget. Som professor Alf Ross bemærker: ”Folkets rolle er ... bagefter at legitimere førerskabet.”³

Det totalitære system repræsenterer altså den fuldkomne monopolisering af retten til at bestemme i én mands hænder og dermed den størst tænkelige magtkoncentration.⁴ Det kunne se ud, som om det var en styrke for dette samfund, at der kun er én vilje, og at hele folket taler med én stemme, nemlig Førerens. Men i virkeligheden er dette det totalitære samfunds største svaghed.

Anvendelsen af *fører-princippet* betyder, at hele det totalitære samfundssystem kommer til at stå og falde med Føreren.

1. Krüger, side 164.

2. Hitler, side 231.

3. Ross, side 153.

4. Hartvig Frisch tilslutter sig Herbert Tingstens vurdering: ”Det, som karakteriserer den italienske stat er ikke korporatismen, men den absolutte magtkoncentration; den korporative lovgivning fremtræder først og fremmest som et middel til at underbygge diktaturet.” (Frisch, 25). Jeg kan også tilslutte mig dette.

Som Hannah Arendt beskriver det i Det totalitære herredømme:

”... når Føreren først har indtaget sin plads, så er hele organisationen så fuldstændig identificeret med ham og hans ufejlbarlighed, at enhver indrømmelse af, at der er begået fejl, eller tanken om, at han ligefrem skulle kunne blive fjernet fra sin plads, ville bryde den ufejlbarlighedens fortryllelse, der omgiver Førerens stilling ...”¹

Men hvis Føreren nu alligevel ikke er Gud, så er det totalitære system et samfundssystem, der står og falder med ét eneste menneske. Og udfra et demokratisk synspunkt forholder det sig, som von Mises har udtrykt det:

”Et system, der kan lide skibbrud som følge af en enkelt mands fejldispositioner er et dårligt system.”² For hvis én af samfundets borgere skal kunne fungere som samfundets anfører, så må han ikke alene være ufejlbarlig og den ”alvidende”, men de andre borgere må også kunne være helt sikre på, at han blandt millioner af andre er den allerbedste til at træffe alle beslutninger. Og de andre borgere er jo hverken ufejlbarlige eller alvidende. Hvordan kan de da vide, at han er den rette?

1. Arendt, side 110.

2. Mises, side 125.

Hvordan retfærdiggøres magten?

Føreren, dvs. magthaveren, har altid ret. *Vi-alene-videt* er derfor den naturlige konsekvens af enevælden og det totalitære samfund, ligesom enevoldsherskerens og diktatorens naturlige indstilling er *vi-alene-videt*.

Når Føreren altid har ret, så er det, han foretager sig, naturligvis også retfærdigt. Udfra magthaverens synspunkt kræver hans magtudøvelse derfor egentlig slet ingen form for retfærdiggørelse. Magtudøvelsen er altid retfærdig i kraft af *magt-er-ret-princippet* og *vi-alene-videt-princippet*.

Demokraten og humanisten anerkender ikke princippet om, at magt er ret. At hævde, at *magt-er-ret* er for ham eller hende absurd, fordi *ret* er et spørgsmål om borgernes *lighed* og *frihed*. For demokraten gælder det jo tværtimod, at *magt-er-uret*. Fra humanistens synspunkt er *vi-alene-videt* også absurd, for intet menneske er alvidende eller ufejlbarligt.

På guden Apollo's tempel i det antikke Delfi i Grækenland stod: "Kend dig selv!" Det var en formaning til menneskene om at kende sin egen begrænsning.

Filosoffen Sokrates siger i sin berømte forsvarstale: Jeg ved ingenting. Derfor er jeg klogere, når jeg erkender det, end de der tror, de ved noget, men i virkeligheden tager fejl, fordi man intet kan vide med sikkerhed.

Humanistens og demokratens udgangspunkt er det samme som Sokrates' og som for indskriften i Delfi.

Demokraten anser ingen for at være ufejlbarlig. Ikke ét eneste af samfundets medlemmer. Og når der ikke findes én ufejlbarlig, så er der naturligvis heller ikke flere af slagsen. En gruppe personer er i demokratens øjne hverken mere eller mindre ufejlbarlig end én person. End ikke "et flertal af samfundets medlemmer" kan i humanistens og demokratens øjne gøre krav på ufejlbarlighed. Ja, om så hele folket var enigt

om noget, så kunne man ikke være sikker på at det var ”det rigtige”.

Det er derfor *ikke et* demokratisk princip, at flertallet har ret. Flertallet kan derimod tiltage sig *magt* — og med denne magt kan flertallet gennemtvinge sin vilje overfor mindretallet efter princippet om, at magt er ret. *Magt-er-ret-princippet* er imidlertid et fascistisk princip, ikke et demokratisk.

Humanistens og demokratens udgangspunkt er som Sokrates’, at mennesket ikke er ufejlbarligt og at vi i virkeligheden intet ved på forhånd. Man bør tvivle om alt.

Dette udgangspunkt betyder, at demokraten nødvendigvis må betragte enhver beslutning som en potentiel bommert. Og han regner det som en nærliggende mulighed, at den allerede fra starten er forkert, og at den derfor bør omgøres ved første givne lejlighed. Det er i mange tilfælde kun et spørgsmål om tid, hvornår de øvrige beslutningstagere indser dette og lader sig overbevise om rigtigheden i det modsatte synspunkt af det, som de har lagt til grund for beslutningen. Selv hvis demokraten tilslutter sig udfaldet, så ved han, at grundlaget kan ændre sig, også efter, at der er truffet en beslutning i sagen.

Det demokratiske samfunds beslutninger er derfor altid at betragte som foreløbige og midlertidige. Vi kan sammenfatte dette i et princip, som jeg vil kalde INGEN-ER-FULDKOMMENPRINCIPPET.

Humanisten ser dette som fordelene ved det demokratiske samfund. Det er denne fordel, som bevirker, at samfundet til enhver tid hurtigt tilpasser sig til behovet hos de individer, det udgøres af. Her er det samfundet, der tilpasses de mennesker, som lever i det. Det er ikke samfundsmedlemmerne, der skal ”tilpasses” og ensrettes, som i det totalitære samfund.

I et demokrati kan koncentration af magten, sådan at nogen får mere end andre, aldrig retfærdiggøres, fordi det strider imod de demokratiske principper om *lighed* og *frihed*, samt fordi det strider mod *broderskabs-princippet* og *ingen-er-fuldkommen-princippet*.

Da det er umuligt at retfærdiggøre magten overfor demokraten og i det demokratiske samfund — og da magthaveren i det totalitære samfund ikke selv har behov for at retfærdiggøre magten overfor sig selv, så tilbagestår alene den totalitære magthavers behov for at retfærdiggøre sin magt overfor undersåtterne.

Overfor sine undersåtter kan den totalitære magthaver kun retfærdiggøre magten på én måde: ved at bruge den.

Mussolini talte meget om voldens evne til at skabe enighed og samtykke. Terror skaber frygt og frygt skaber lydighed og underkastelse. På denne måde overvinder magthaveren modstandernes modstand mod Magten. Magt skaber enighed. Og hvis *magt-er-ret*, så er mere magt mere retfærdighed. Magten retfærdiggøres altså ved selve magtkoncentrationen.

Når magthaveren har *den nødvendige magt* til at overvinde en *modstand*, så har han AUTORITET. Jo større hans relative magt er i forhold til modstanderens magt, desto større er hans *autoritet*. Og jo mindre den nødvendige magt, som han må udøve for at overvinde modstanderen, er i forhold til hans egen magt, desto mere *autoritet* har han.

Hvis modstanderen kender magthaverens overmagt, og ved, hvor stor magthaverens *autoritet* er, så vil han indse, hvor lidt hans egen magt strækker, og hvor håbløs enhver modstand vil være. Så opgiver han måske på forhånd. For magthaveren gælder det derfor om at give sine modstandere viden om sin egen store magt og lade dem få en forestilling om sin store *autoritet*. Den forestilling om magthaverens magt, som magthaveren fremkalder hos sine potentielle modstandere, er modstandernes AUTORITETSTRO.

Jo mere *autoritetstro* dine potentielle modstandere har, desto mindre modstand vil din magt møde — og desto mere magtfuld bliver du. *Autoritetstroen* er derfor i magthaverens hænder et vigtigt middel til at retfærdiggøre magten med, når magt er ret. *Autoritetstroen* er en forudsætning for, at magthavernes propaganda, magtsprog, hemmeligholdelse og løgne accepteres af modstandere og mulige opponenter.

Med andre ord, jo mere overdrevne forestillinger dine omgivelser nærer om din magt, desto mindre magt behøvet du at anvende for at få dem til at acceptere dine mål uden modstand. Jo større *autoritetstro*, desto mindre bliver *den nødvendige magt*.

Lad os betragte et konkret eksempel på, hvordan fascistten forsøger at retfærdiggøre sin magt. Joseph Goebbels spurgte på et masse møde i Berliner Sportpalast den 18.2.43:

”Jeg spørger jer: Er I besluttet på gennem tykt og tyndt og ved selv at

påtage jer de tungeste personlige byrder at følge Føreren i kampen for sejr?

...

Jeg spørger jer: Er I, og er det tyske folk besluttet på, om Føreren befaler det, at arbejde ti, tolv og om nødvendigt fjorten og seksten timer dagligt og at yde det yderste for sejren?

...

Jeg spørger jer: Ønsker I den totale krig? Ønsker I den, om nødvendigt, mere total og radikal, end vi overhovedet kan forestille os i dag?"

Efter disse retoriske spørgsmål rejste alle mødedeltagere sig og svarede i kor:

"Fører, befal, vi følger dig!"

Så konkluderede Goebbels:

"Jeg har spurgt jer, og I har givet mig jeres svar. I er en del af folket, gennem jeres mund har det tyske folk manifesteret sit standpunkt ..."¹

Forsamlingen tror, at Hitlers magt er ubegrænset og at han vil besejre sine modstandere i krigen af den grund. Forsamlingens *autoritetstro* overfor Føreren er derfor stor og man accepterer 16 timers dagligt arbejde (dvs. højst 5-6 timers daglig søvn i en periode af ubegrænset længde) og ubeskrivelige krigsrædsler. Det sker helt uden det mindste krav om modydelse i kontanter eller sikkerhed for resultater af alle disse lidelser og anstrengelser. Det er ikke blot "gak-gak", det er *autoritetstro*.

"Ønsker I den totale krig? ... krig? ... krig? ... krig!"

Ekkot har allerede givet svaret, det var forud programmeret og lå allerede skjult i spørgsmålet. Og den dehumaniserede menneskemasse svarer som en brølende ekko-maskine i overensstemmelse med Førerens vilje.

Førerens vilje er folkets vilje, folket taler med én stemme, Førerens, og marcherer taktfast i én retning, Førerens retning. Målbevidst mod ét eneste mål, Førerens mål.

Det er billedet af den fascistiske magt: uniformerede robotter med ensrettede viljer, skulder ved skulder i en pyramide med Føreren øverst, optændt af ønsket om at nå ét mål.²

1. Hofer, side 253-254.

2. Se fig. 2, side 95.

Dette er et fundamentalt grundprincip i den fascistiske livsanskuelse: *Kæft-trit-og-retning-princippet*. Men dette princip kan *kun* fungere i et miljø, hvor de underordnede har *autoritetstro*.

Ved hjælp af magt kan magthaveren skabe *autoritetstro*, som han kan udnytte, hvis han ved hjælp af magtsprog ønsker at skjule eller maskere sin magt. Hvad man ikke ved, det har man ikke ondt af, siger et gammelt ordsprog. Hvis de undertrykte ikke ved, at de er undertrykt, så føler de ikke undertrykkelsen som noget uretfærdigt — noget de kan gøre noget ved. De betragter forholdene som naturlige og upåvirkelige. Når magtforholdene og ulighederne betragtes som naturlige, så kræver de mindre begrundelse og mindre retfærdiggørelse. Ved at skjule de reelle magtforhold og uligheden i magtsproget undgår magthaveren kravet om retfærdiggørelse — og dermed magtanvendelse. Han sparer dermed på sine ”ressourcer” ved at udnytte en allerede eksisterende *autoritetstro*.

Under et besøg i Berlin i september 1937 talte Mussolini på tysk ved et masse-møde med 800.000 begejstrede deltagere. Her udtalte han under bifald fra folkemængden:

”Intet sted i verden har en regering så stor opbakning hos folket som regeringerne i Tyskland og Italien. De største og de mest sande demokratier i verden er det tyske og det italienske.”

De værste diktaturer i verdenshistorien er — i magthavernes Øjne, og med magthavernes ord — de sandeste demokratier i verden. Men alting afhænger jo ikke blot af øjnene der ser. Det afhænger også af munden, som siger det eller hånden, der beskriver det. Ønsker vi at kende samfundsforholdene, kan vi ikke overlade det til magthaverne eller deres medløbere at beskrive dem.

Hvad er statsmagtens mål?

I et demokrati gælder det, at ethvert medlem af samfundet har fuldkommen frihed til at søge at påvirke ethvert andet individs valg af mål og midler ved hjælp af ordet. Deri består borgernes magt i et demokrati. Man har frihed til at kæmpe med ordet mod hvem og så meget man lyster. Man må diskutere, kritisere, vurdere, informere og analysere i et demokrati. Men man må ikke bruge nogen form for fysisk magtanvendelse som våben i kampen for at nå sine mål. Man må end ikke true med anvendelse af fysisk magt, selvom det jo egentlig kun er en anvendelse af ordet. For trusler om magtanvendelse lægger bånd på borgernes adgang til selv at vælge. Disse bånd ophæver borgernes frihed — og dermed demokratiet. I det demokratiske samfund findes heller ikke økonomiske tvangsforanstaltninger, økonomisk pression, psykisk vold, psykisk terror og anvendelse af helbredstruende kampvåben i det hele taget. Borgerne kan jo ikke nå et eneste af deres mål i livet, hvis de ikke bevarer livet. Derfor vil livets bevarelse være borgernes primære mål, så længe de har andre (sekundære) mål.

Det dybere formål med selve den demokratiske stat er at beskytte samfundsmedlemmernes liv og sikre, at de kan leve i fred og fysisk sikkerhed. Det er selve statens formål og berettigelse at skabe større sikkerhed for sine borgere, end de kan skabe selv, hver for sig. Det følger af demokratiets principper om lighed og frihed, at respekten for medmenneskets liv er det centrale i dette samfund.

Statens er altså identisk med alle dens borgeres mål. Det er et fundamentalt princip i et demokrati, at samfundet er alle samfundsmedlemmernes samfund. Staten er til for borgernes skyld — ikke omvendt. Samfundets mål er borgernes mål og borgernes mål er samfundets mål. Men hvad er borgernes mål? Er det diktatur eller demokrati?

I det totalitære samfund er det anderledes. Her hersker der nærmest ligegyldighed overfor undersåtternes fysiske liv og det livsindhold den enkelte giver sit liv. Disse to ting er begge underordnet statens formål, dvs. Førerens mål for sit liv og hensynet til Førerens livsindhold. Der gælder overhovedet ingen begrænsninger i de midler, som magthaveren kan anvende i magtkampen, medens undersåtterne ikke — uden at være direkte beordret til det — må gribe til noget kampmiddel.

End ikke ordet må anvendes som kampmiddel her. Og for at sikre, at disse spilleregler overholdes af undersåtterne, har magthaverne censur, hemmeligt politi, person-kartoteker (centrale edb-registre), angivere, meddelere og stikkere og et bureaukrati af loyale embedsmænd til at overvåge og sikre en ”fair” afvikling af eventuelle (uundgåelige) magtkampe. Formålet er her at sikre Førerens mål og liv — medens undersåtternes liv og sikkerhed er uden betydning. Statens mål er Førerens mål.

Fascistens umiddelbare mål er at erobre magten i samfundet og gøre sig til magthaver på alle områder, således at *han* ikke møder modstand mod det, der i øvrigt er *hans mål* i livet. For fascistten er selve erobringen af magten over andre mennesker ikke blot et middel, men også et mål i sig selv. Og i kampens hede ender det oftest med at dette mål opprioriteres, så det til sidst er det eneste mål. Magten bliver målet i sig selv. Fascisten vil da stræbe efter absolut magt og efter det totalitære• samfund.

Søren Holm skriver i sin bog Demokrati og diktatur fra 1946 om den fascistiske stat:

”Der er intet endeligt mål, kun en stadig udvidelse af magten for magtens egen skyld.”¹

Fascisten anskuer samfundet i retningen oppefra og nedefter. Han ser sig selv i toppen af magthierarkiet. Herfra kan han se ned på og beherske alle samfundets medlemmer. Han ønsker at bruge dem som redskaber til at føre *sin* vilje ud i livet med. Han er først tilfreds, når han har nået dette mål, at alle samfundets øvrige medlemmer lægger deres viljer i hans hænder og viser blind lydighed overfor hans mindste bud og hans uudtalte vilje. Han nyder følelsen af at *herske* over andre mennesker, at *styre* deres interesser

1. Holm, side 189.

I den retning han vil. Han elsker at befale, beordre og kommandere andre mennesker til at lyde ham. Han nyder at se dem adlyde og underkaste sig hans vilje. Men samtidigt foragter han dem, fordi de lader sig undertrykke og underkaster sig. Han betragter dem som *undersætter*, som sine slaver, og han føler sig højt hævet over dem. De er ikke hans medmennesker, de er ikke hans ligemænd, de er underlegne og de har et trællesind, derfor er de født til at krybe og de har intet krav på menneskelige rettigheder.

For føreren rangerer de laveste af dem nærmest på linje med hunde, æsler, kvæg eller svin. De har hverken krav på at blive hørt eller at blive spurgt. Han ved bedre end de, hvad der tjener deres vel. Derfor har han både ret og pligt til at træffe alle afgørelser for dem og til at bestemme alle deres handlinger. De bør til gengæld føle taknemmelighed og hengivenhed overfor ham, fordi han vil nedværdige sig til overhovedet at tåle deres eksistens og finde sig i deres krybende uværdighed.

Nogenlunde sådan ser ”den fuldkomne” fascist ud. I det virkelige liv er fascisten sjældent helt så fuldkommen og helt så typisk. Her møder man ham normalt kun med nogle af disse ”karaktertræk”, således at hans livsholdning på et eller flere punkter adskiller sig fra ”ideal-fascistens”.

Én af de måder fascisten forøger sin magt på er ved at demonstrere sin autoritet. Når han offentligt demonstrerer sin autoritet, skaber han autoritetsforestillinger hos tilskuerne. Han opbygger deres autoritetstro overfor ham og overfor det, som han repræsenterer.

Fascisten vil, så snart han har fået en smule magt og føler sig stærk nok, ikke lægge skjul på, at han stræber efter den totalitære stat:

”Vort parti har altid tilstræbt den totale stat”,¹ sagde den nazistiske propagandaminister Goebbels i en tale i november 1933. Han følte næppe nogen skam ved at indrømme det. Han opfattede ikke sig selv som en forbryder, skønt hans og hans partifællers stræben efter den totale stat foregik ved, at de systematisk tilranede sig magten fra alle andre medlemmer i samfundet.

1. Tingsten, N, side 85.

For dem var statens mål identisk med fascismens mål. Og fascismens mål var Førerens mål. Førerens mål var den størst mulige magtkoncentration.¹

Udfra et demokratisk synspunkt er fascismen imidlertid forbryderisk, fordi enhver magtkoncentration er en frihedsberøvelse. For humanisten er friheden enhver borgers medfødte og naturlige ejendom. Den er lige så umistelig og ukrænkelig som selve livet.

1. Mange af de tyske nazister var stærkt påvirkede af Hegel. Hegel sagde: "... statens interesse må gå forud for alt andet ... Individets interesse er kun berettiget, såfremt den er afledt af den fælles statsinteresse." (Strahl, side 78).

Hvordan beskyttes magten?

For at føreren kan nå sine mål i livet, må han forblive i live. Derfor må førerens liv beskyttes fremfor alt. Dette mål er det primære mål, der går forud for alle andre, når magthaveren først har etableret sig. Da føreren er staten, så er førerens sikkerhed identisk med statens sikkerhed. I det totalitære samfund bliver statssikkerhedstjenesten således den dominerende samfundsfunktion. Staten bliver en *politistat*.

Næst efter beskyttelsen af førerens fysiske liv kommer beskyttelsen af førerens mål og førerens magt. Førerens mål kan kun beskyttes ved hjælp af førerens magt. Derfor må det totalitære samfund beskytte førerens mål og magt ved at værne om hans totale monopol på *interesser* og *handlekraft*.

Da enhver af førerens undersåtter fra naturens side har både vilje og evne til at handle, så kan enhver undersåt også have *handlekraft* og *interesser*, der strider imod førerens. Enhver undersåt er derfor en mulig *rival*. Enhver borger kan blive farlig for føreren, hvis borgeren har vilje og evne til at opbygge den nødvendige magt. Derfor må den totalitære magthaver lade enhver af sine undersåtter overvåge. Han må vide, hvem der har vilje og evne.

Førerens interesse er i det totalitære samfund identisk med nationens interesse. Nationens interesse er statens interesse. Enhver, der ikke handler i overensstemmelse med førerens vilje, handler derfor imod statsviljen og statens interesse. Og enhver, der handler mod statens interesse er ikke blot en mulig *rival* til føreren, men også en fjende af selve staten. Derfor må en sådan person bekæmpes med al statens magt. Officielt sker det ikke fordi han er førerens rival, men fordi han er STATSFJENDE. Dermed kan magthaveren lettere mobilisere folket i kampen mod en *rival*, for bekæmpes skal han. Enhver *rival*, selv den svageste, udgør i magthaverens øjne en farlig trussel.

Den svage spire kan jo bryde frem gennem asfalten en dag, som et livskraftigt topskud. Derfor må enhver, der har ”afvigende” meninger, elimineres af den totalitære magthaver.

Det, der for demokraten tager sig ud som forfølgelse af anderledes tænkende, er altså ikke alene naturligt og nødvendigt, men ligefrem ønskeligt i det totalitære samfund. For humanisten er religionsforfølgelse, ”heksejagt”, berufsverbot, censur, politiske sager, hemmelige kartoteker, retsløshed og CPR afskyeligheder.

For fascisten er det blot nødvendige rekvisitter i magthavernes hænder. Effektive redskaber i kampen for at eliminere rivaler og statsfjender, som kunne tænkes at antaste magthavernes magt.

Fra humanistens synspunkt må disse afskyeligheder bekæmpes på grund af deres anti-demokratiske karakter. Humanisten modarbejder dem derfor efter bedste evne, fordi de for ham er de små skridt, der trækker samfundet i den forkerte retning.

Set fra fascistens synspunkt er det imidlertid næsten lige så tåbeligt, som at bekæmpe sygdommen ved at stirre sig blind på dens symptomer i stedet for at lede efter dens årsager.

Enten har man magten — eller også har man den ikke. Og hvis man har magten, så bruger man den også til at nå sine mål. Det er fascismens logik.

Hvis man lægger al magt i én mands hænder — eller i en lille gruppes hænder — så kan man ikke klage, hvis den benyttes til at nå magthaverens mål. Ønsker man sine egne mål fremmet, så skal man aldrig afgive sin magt, dvs. sin ret til selv at bestemme og selv at handle. Er skaden sket, så er det magthaverens magt, der må begrænses, ikke den brug han gør af den. Enten fjerner magthaveren altså sine *rivaler* og forfølger anderledes tænkende — eller også indser de efterhånden, at de må fjerne ham.

Det farligste for magthaveren er derfor at lade sine mulige *rivaler*, dvs. sine undersåtter, få blot den mindste smule magt. Giver han dem magt, så får de dermed frihed — dvs. frihed til at bekæmpe hans magt.

Det er med friheden, som med ethvert andet gode. Hvis man ikke kender den, hvis man aldrig har ”smagt” den, så kan man heller ikke trakte og hige efter den. Hvis man som barn er blevet *behersket* og *undertrykt* af sine forældre, som

ung af sine lærere og klassekammerater og som voksen af sine chefer, sine politikere, sin ægtefælle og måske sine børn¹ så ved man ikke hvad frihed er. Og så er der intet at sige til, at man ikke yder noget for at tilkæmpe sig den. Man må kende friheden, før man er i stand til at sætte pris på den. Det ved enhver magthaver. Derfor sætter han den aldrig på spisekortet for de folk han har ”i sit brød” eller i sin magt. Han ved, at når de først én gang har smagt blot en lille bid af friheden, så helmer de ikke, før de får den hele. Og da det er magthaveren, der besidder *deres frihed*, så må han slippe noget af den frihed han råder over, for at de kan få deres del.

For at beskytte sin magt, må føreren altså begrænse og ophæve sine *undersåtters* frihed.

I den totale stat er der *ingen* frihedsrettigheder for individet. Og reel frihed eksisterer ikke for statens borgere — kun for statens leder, føreren, magthaveren, *diktatoren*.

Den nazistiske forfatter Forsthoff skriver i sin bog ”Der totale Staat”, ”at den nazistiske stat har overvundet ideen om en individuel politisk frihed, om sikring for individerne mod indgreb fra statens side”.²

Det volder ikke fascisten større overanstrengelse at ”overvinde” den ide, for det er en grundlæggende livsholdning hos ham, at menneskene ikke er lige og ikke har ret til at bestemme over sig selv eller over samfundets udvikling.

For fascisten betyder borgerens frihed *modstand* mod hans stræben efter magtkoncentration. Fascisten betragter derfor den individuelle og politiske frihed med afsky, nærmest som en last hos borgeren.

”Det, han kalder individuel frihed, er ikke frihed, men tøjlesløshed”, skrev den nazistiske pressechef Dietrich.²

For fascisten bør alle tøjler være samlede i førerens hånd. Det er føreren — og ham alene — der ”Führer”. Det er ham, der styrer, og ham der befaler. Alle under ham skal vise ham blind lydighed og lade sig tøjle. I den fascistiske livsholdning ville frihed, dvs. retten til selv at bestemme, selv at fastsætte mål, retten til at have en egen vilje, en egen mening og til at

1. Denne bogs analyse af magtforholdene i det store samfund gælder også for små grupper, f.eks. en familie (*mutatis mutandis*).

2. Tingsten, N, side 93.

handle på egen hånd, komme ind som en hund i et spil kegler.

Det er karakteristisk for den totalitære stat og for fascismen, at intet middel skyes for at erobre og fastholde en magtkoncentration. Mord, vold og terror var i det fascistiske Italien og i det nazistiske Tyskland de foretrukne midler.

Ved magtmisbrug og brug af vold mod borgerne sikrede man sig at befolkningen blev terroriseret til at overlade deres magt til magthaverne og til at give afkald på deres egne mål til fordel for magthavernes. Men selvom terroren så afgjort var det foretrukne og det mest effektive middel til brug for dette organiserede magtrøveri, så var der andre midler.

Et af de andre midler, som fascistene benytter for at bevare magten eller lette magtovertagelsen, er løgner og vildledelsen. Ved bevidst at lyve og ved at forvrilde sandheden og begreberne narrer fascistene sine undersåtter til at tro, at de nærmer sig deres egne mål, når de føres i retning af hans.

Fascisten ynder at bedrage ved at ændre ordenes betydning og bruge dem i den nye betydning overfor sine undermennesker. De er så *autoritetstro*, at de ikke er i stand til at gennemskue, at ordene dækker over en helt anden betydning end den, man normalt lægger i dem. Fascisten ynder at bruge ordene demokrati, frihed og retsstat for at narre "kreaturene" ind i folden. Men han skjuler, at han bruger dem i betydningen diktatur, tvang og politistat. Lad os tage nogle eksempler på dette bedrageriske magt-sprog: Den nazistiske statsretsteoretiker Koellreutter skrev:

"Den nationalsocialistiske stat er en udpræget retsstat, eftersom statside og retside strømmer fra samme nationale kilde ..."¹

Diktaturet og politistaten er en *retsstat*. For demokratene er det absurd. Det er en bedragerisk brug af ord, men for fascistene er det logik. Er ikke alle *undersåtter* lige? Og frie? Som Herbert Tingsten skriver:

"Fri i højere moralsk betydning er kun den, der handler rigtigt, dvs. ifølge nazismen den, der handler i overensstemmelse med folkesjælen, fællesskabets krav."²

1. Tingsten, N, side 99.

2. Tingsten, N, side 93.

Hvad er det for en slags frihed man har, når man er ”fri” ifølge denne definition på frihed, som er udtænkt af den nazistiske pressechef Dietrich? Hvad der er ”rigtigt”, og hvad der er ”højere moralsk betydning”, bestemmes i det fascistiske samfund af Føreren, og af ham alene.

Det er Føreren, der fastlægger nazismens indhold, Føreren, der tolker folkesjælens indhold og Føreren, der bestemmer, hvad der er fællesskabets krav. Endelig er det Føreren, der afgør, hvad der er i overensstemmelse med disse udvandede og upræcise begreber. Derfor er det Føreren, der bestemmer, hvad frihed er, og hvad friheden indeholder. Og Føreren ved nok hvad frihed er: ”Friheden er ikke en ret: den er en pligt.”¹ Kun ved at følge og adlyde Førerens ord og Førerens befalinger er man med andre ord fri i det fascistiske samfund.

Vi ser altså, at den nazistiske frihed, når man analyserer den og beskriver den ved hjælp af det i demokratiet anvendte sprog, er det modsatte af frihed. Fascismens ord ”frihed” er lig tvang.

Jo, tak! Vi genkender metoden fra George Orwell’s bidende beskrivelse af det totalitære samfund i bogen ”1984”. ”Frihed er slaveri” og ”Uvidenhed er styrke”. Sådan bedrages den totalitære stats borgere til at overlade deres magt til undertrykkerne.

”Tyskland er verdens mest moderne demokrati”, sagde Hess i en tale i september 1933.²

I en tale Goebbels holdt i Geneve i 1933, kaldte han den tyske statsform ”et forædlet demokrati”.² Men han ”glemte” at beskrive, hvori forædelsen bestod. Og han skjulte, at det var så ”forædlet”, at det var blevet befriet for demokratiets vigtigste grundprincipper: frihed og lighed. Han glemte også at fortælle, at den eneste form for broderskab, der på det tidspunkt endnu eksisterede, var det broderskab, som den lille nazistiske førerklike udgjorde.

Skal vi med det demokratiske samfunds ord beskrive et ”demokrati” uden frihed, lighed og broderskab, så plejer vi at kalde det diktatur. Demokrati er diktatur, og diktatur er demokrati, sådan narrer fascistene ”kreaturene”.

1. Mussolini, side 65.

2. Tingsten, N, side 91.

Mussolini beherskede magtsproget:

”Fascismen ... (er) ... den reneste form for demokrati, hvis folket opfattes ... som fåtalets, eller snarere den enes, bevidsthed og vilje ...”¹

Sådan tryllede Mussolini enevælden om til folkestyret. Han havde magten og *autoriteten*. Æslerne, hans *undersætter*, havde kun *autoritetstroen*.

Fascisten maskerer magten med magtsproget, for at hindre, at rivaler får øje på den og begynder at bekæmpe den. De pæne ord bliver benyttet til at skjule og camouflere selv de mest bestialske misbrug af magten.

Lord Russell of Liverpool, der var juridisk rådgiver for den britiske øverstkommanderende ved besættelsen af Tyskland efter afslutningen af 2. verdenskrig, skriver i sin bog, Hagekorsets svøbe:

”Nazisterne havde specialiseret sig i smukt klingende omskrivninger, og særlig når det drejede sig om at slå ihjel, kunne det ikke falde dem ind at kalde tingene ved deres rette navn. ’Særbehandling’, ’udslettelse’, ’likvidering’, ’eliminering’, ’omflytning’ og ’endelig løsning’ var alt sammen betegnelser for det samme, nemlig *mord* ...”²

Fascisten stræber efter at tiltage sig sine medmenneskers magt. For at opnå den, er han villig til at bedrage dem, bestjæle dem eller endog berøve dem det gode, som deres magt udgør. Når han har frataget dem deres magt og dermed deres frihed og deres lighed, så kvitterer han med at bruge den tilranede magt imod dem.

Magthaveren beskytter sin magt og sin frihed med den magt, som du overlader ham ved at give afkald på din frihed. Han beskytter sin magt og sin frihed ved at begrænse din.

I det totalitære samfund er det overladt til føreren at træffe alle beslutninger, fordi ingen kan træffe dem bedre end han. Han er jo alvidende og ufejlbarlig. *Vi-alene-vide* og *magt-er-ret* betyder som nævnt, at det vil være en gudsbespottelse at drøfte, hvad føreren skal gøre eller har gjort. Kritik af førerens beslutninger og handlinger bliver derfor noget af en døds-

1. Mussolini, side 19.

2. Lord Russell, side 203.

synd i det totalitære samfund. I kraft af *fører-princippet* er det ensbetydende med statsfjendtlig virksomhed.

Føreren er ikke blot ”den bedst egnede” og ”den mest oplyste”, han er også ”den største kender af folkeviljen”. ”Alt lys kommer fra oven” hed det i det fascistiske Italien. Men hvis føreren med rette kan kritiseres, så er det, fordi der er fejl ved én af hans beslutninger eller én af hans handlinger. Og hvis der er blot én eneste fejl i hans lederskab, så er han ikke længere ufejlbarlig. Så har han ikke længere ”altid ret”. Så kan han ikke længere være Føreren, for Føreren er ufejlbarlig.

At indrømme Førerens fejl er med andre ord det samme som at stemple ham som uduelig. At stemple magthaveren som uduelig er ensbetydende med at fratage ham magten. For ingen ønsker at lægge deres vilje i hænderne på en mand, som de anser for uduelig. Enhver enevoldshersker vil derfor benægte sine fejl, bagatellisere dem og skjule dem for folket, så godt han kan. Han vil omgive sine handlinger og beslutninger med den størst mulige hemmelighedsfuldhed, fordi enhver beslutning senere kan vise sig at være en bommert, og enhver handling senere vil kunne fremstå som et misgreb. Og den vigtigste måde at skjule sine fejl på, er at hindre, at de bliver opdaget og kendt.

TYS-TYS-PRINCIPPET tilsiger den totalitære magthaver at hemmeligholde flest mulige oplysninger om sin magtudøvelse, fordi oplysninger om hans magtbrug også er viden om hans magtmisbrug. Viden om hans magtmisbrug er magt i hænderne på hans eventuelle rivaler. Viden om hans magtmisbrug svækker hans tilhængeres vilje til at støtte ham. Viden om hans fejl styrker deres vilje til at støtte en af hans rivaler. Hvis den totalitære magthaver har begået fejl, så har hans rival og kritiker nemlig ret. Og hvis hans kritiker har ret, så er han den mest nærliggende kandidat som den nye fører.

Det er bedre at forebygge end at helbrede. Enhver undersåt kan blive en farlig rival. Derfor må den totalitære magthaver så vidt muligt forholde sine *undersætter* enhver ”overflødig” oplysning. Derfor er den udøvende magt (regeringsmøderne, centraladministrationen og den statslige forvaltning) i de totalitære stater omgærdet med den allerstørste hemmelighedsfuldhed. Det samme gælder naturligvis udenrigsministeriet,

lovgivningsmagten og domsmagten.¹

Totalitære stater regeres ofte i meget høj grad ved hjælp af dekretter og hemmelige forordninger. Lovreglerne udarbejdes i lukkede kontorer eller lukkede udvalg og det tillades ikke at de debatteres før udstedelsen. Det er det man kalder *tys-tys-princippet*.

Tys-tys-princippet retter sig først og fremmest mod den totalitære magthavers HOF, dvs. mod de embedsmænd og andre personer, som enevoldsherskeren omgiver sig med. *Hoffet* består af alle de personer, som magthaveren har i sit sold. Alle dem, der spiser brød af hans hænder og derfor er direkte afhængige af ham og hans magt. Den totalitære magthaver forventer af dem, at de er lydige (loyale) og opretholder den størst mulige tilbageholdenhed og forsigtighed i deres udtalelser (diskretion). Magthaveren betragter det som *undersåtternes* berettigede modydelse for det, at han holder dem i *sit* brød. Overholder de ikke deres del af denne "kontrakt", så føler han sig berettiget til at "kaste dem på porten", lade dem sulte, standse lønudbetalingen, lægge dem i lænker, sætte dem til at kontrollere rengøringsstandarden på toiletterne, putte dem i gabestokken, eller hvad hans hu nu står til.

Under de gamle enevoldskonger var *hoffet* et enkelt og begrænset hierarki. I den totalitære stat er alle borgere indordnet i et eller flere hierarkier. Her kommer *tys-tys-princippet* derfor til at omfatte dem alle. Men mest gælder det naturligvis for embedsmændene. For de er nærmest på den totalitære magthaver og har derfor lettest ved at opdage hans fejl. Jo højere embedsmanden er placeret, desto flere fejl kan han opdage. Jo højere oppe i hierarkiet man befinder sig, desto mere *tys-tys*. Men trods *tys-tys* sker det, at der slipper viden om magthavernes fejl ud fra hoffet, eller at andre selv opdager dem.

CENSUR betyder, at borgeren sættes under magthaverens *opsyn*. Magthaveren ønsker at sikre sig, at borgeren i enhver henseende lever et liv,

1. Martin Bormann, Hitlers magtfulde sekretær, samlede under krigen de hemmelige anordninger og bekendtgørelser efter hvilke Tyskland reelt blev regeret, i en "lovsamling". Denne hemmelige lovsamling var ifølge forordet "alene til brug for det indre partiarbejde og skulle behandles fortroligt" (Arendt, 117).

der ikke kan give *ham* anledning til kritik af deres handlinger eller vilje til at nå de mål, som *han* har fastlagt for dem. Han ønsker, at *de* skal være loyale mod *hans* vilje. Derfor våger han over dem og deres vandel. For at undgå, at de skriver noget ”forkert”, sørger han for, at deres skrivelser bliver gennemset af en tjener eller en betroet tjeneste mand. Da magthaverens tjenestemænd er opdraget i en tradition af *tys-tys* og naturligvis ikke mener, at der skal indrømmes nogen borger en ret til at gøre noget, som de ikke selv må, så kan magthaveren trygt lægge censuren i hænderne på sine HOFMÆND. De vil være langt strengere censorer og langt mere restriktive end han selv. De vil med andre ord være ”plus royal que le roi”¹ med hensyn til, hvad borgerne kan tale at høre og se.

Men noget slipper der jo altid igennem det første filter. Og for at standse den ”skrivefrække”, som narrer magthaverens embedsmænd eller trodser hans vilje og censur, kan magthaveren straffe ham for den kritik eller de oplysninger, han har bragt frem. Ligesom magthaveren straffer sine nærmeste *hofmænd*, når de bedrager ham ved at dele ud af deres viden, så må han også kunne straffe *sine undersåtter*, når de ikke overholder den ”kontrakt” han har med dem.

I det demokratiske samfund er kritikken ikke uvelkommen. Den er ikke blot ønskelig — den er *nødvendig* for at friheden og ligheden kan bevares.

Ligheden og friheden er demokratiets grundbestanddele. En fuldkommen fri diskussion mellem ligeværdige diskussionsdeltagere er altså ikke blot en forudsætning for demokrati, ikke blot et middel til at opnå et bestemt mål, den er i sig selv en del af demokratiet.

Derfor fastslog nationalforsamlingen efter den franske revolution i 1789, at:

”Retten til frit at meddele andre sine tanker og meninger er en af menneskets dyrebareste rettigheder.”² Demokraten betragter kritik som noget konstruktivt, positivt og uundværligt.

1. ”Mere kongetro end kongen”, eller rettere mere herskesyg end herskeren.

2. Simonsen, side 32-33.

Fra fascistens synspunkt derimod er kritik noget destruktivt, noget negativt og skadeligt. For enhver kritik vil undergrave princippet om den totalitære ledelses ufejlbarlighed og bedreviden. Al kritik er for fascistens i strid med principperne. For alle beslutninger og handlinger foregår i hans samfund efter *fører-princippet* og *vi-alene-vid-princippet*. I et samfund, hvor disse principper hersker, er kritik naturstridig.

Den totalitære magthaver vil derfor benytte sin magt til at undertrykke enhver kritik, der kan true myten om hans ufejlbarlighed, enhver viden om de fejl han har begået og i det hele taget enhver oplysning, der i fremtiden vil kunne benyttes til at afsløre de fejl, som han *fremover* vil komme til at begå. Det totalitære samfund er derfor et LUKKET samfund, i modsætning til demokratiet, som er et ÅBENT samfund. I det *lukkede* samfund monopoliserer magthaveren *viden* om magtudøvelsen. Han forsøger dermed at styre informationsprocessen. Den franske revolution fastslog derfor, som et modtræk mod dette, princippet:

”... Samfundet har ret til at forlange regnskab af enhver embedsmand for hans styrelse.”¹

Hvis der slipper viden ud om den totalitære magthavers fejl, trods *censur* og trods *tys-tys*, så må magthaveren trylle disse fejl væk igen. Det kan han f.eks. gøre ved at få dem til at blive mindre og mindre ... og mindre, dvs. ved at bagatellisere dem.

Hitler forklarede den 10. november 1938 for 400 indbudte pressefolk:

”Det er ... nødvendigt, at netop pressen bekender sig blindt til princippet: ledelsen handler rigtigt! Mine herrer, vi må alle have lov til at begå fejl. Også avisfolk er udsat for den fare. Men vi kan alle sammen kun overleve, hvis vi ikke gensidigt overfor verden lægger vægt på fejlene, men i stedet lægger vægt på det positive. Med andre ord er det nødvendigt ... at det altid bliver understreget, at ledelsen fundamentalt handler korrekt ...”²

Ledelsen er per definitionen ufejlbarlig. Og når det undtagelsesvis

1. Simonsen, side 33.

2. Pers, side 67.

afsløres, at definitionen ikke holder, så må definitionen ”tilpasses”.

Ledelsen må altså gerne begå fejl, bare den fundamentalt handler korrekt (*Vi-alene-vide-princippet*). Hvad ”fundamentalt ... korrekt” er, det afgør ledelsen selv (*fører-princippet*). Og Hitler fortsætter med at indprente de forsamlede pressefolk betydningen af *kæft-trit-og-retning*:

”Det spiller i øvrigt overhovedet ingen rolle, hvorvidt en ... beslutning i den sidste ende er helt rigtig, det er aldeles uden betydning, det afgørende er, at hele nationen i sluttet trop står bag en sådan beslutning ... De brede lag har ét eneste ønske: at de bliver godt ledet, at de kan stole på ledelsen, og at ledelsen ikke strides indbyrdes, men træder samlet frem.”¹

Ledelsens fejl må bagatelliseres til at være betydningsløse. Og da ledelsen selv bestemmer hvad der er ”aldeles uden betydning”, fordi *magt-er-ret*, så er der ingen af de fejl, ledelsen begår, der har betydning. Ledelsen er ufejlbarlig, fordi den ”fundamentalt handler korrekt”.

Magten beskyttes af magten — og kun af magten.

1. Pers, side 68.

Hvordan ensretter magten?

I det totalitære samfund er alle menneskelige aktiviteter (økonomiske, kulturelle, moralske, religiøse osv.) kontrolleret og styret af staten, dvs. af Føreren. Da den enevældige Ludvig den 14. havde udryddet en "afvigende" trosretning (Huguenotterne), pralede han af, at han havde lært sine undersåtter "at tænke ens om de guddommelige ting".¹ Han ensrettede med andre ord samfundets mening om Gud, så at enhver fik samme mening om Gud som han, Føreren.

Religionskrigene i det syttende århundrede endte med en fredsslutning, som bestemte, at Fyrstens tro skulle være afgørende for landets tro. Og landets borgere måtte herefter antage Fyrstens tro, hvis de ville blive i landet og beholde livet. Forfølgelsen af anderledestænkende var sat i system over hele Europa.

Von Mises udtrykker det i sin berømte bog om bureaukratiet sådan:

"Enhver diktator ønsker at opdrætte, fremelske og frembringe sine medborgere på samme måde som en dyreavler. Hans mål er ikke at gøre folket lykkeligt, men at bringe dem i en situation, som gør ham, diktatoren, lykkelig. Han ønsker at dressere dem, tæmme dem og gøre dem lydige, så de får dyrets status."²

Den fascistiske katekismus sluttede med et pålæg til fascistene om at sværge "uden diskussion at adlyde Il Duces befalinger".³ Dette er karakteristisk for fascismen. "Uden diskussion"!

For demokraten er der ikke noget der er så vigtigt som lige netop

1. Holm, side 58.

2. Mises, side 110-111.

3. Tingsten, N, side 151.

diskussionen. Derfor beskytter han den med meningsfrihed, ”ytringsfrihed”, forsamlingsfrihed, trykkefrihed og ”foreningsfrihed”. Diskussionen går forud for enhver beslutning i demokratiet — og uden den kan der ikke træffes fornuftige og hensigtsmæssige beslutninger. Der er ingen frie valg uden en forudgående diskussion. Og diskussionen er i virkeligheden langt mere typisk og karakteristisk for et demokrati end folketingsvalget er det.

Med ordene: ”alt i staten, intet imod staten, intet udenfor staten”,¹ beskrev Mussolini i 1927 fascistens livsanskuelse og syn på forholdet mellem samfund og individ. Samfundet kaldes ”staten”. Og da ”statens vilje” er Førerenes vilje, så er indholdet: Føreren bestemmer alt, ingen andre meninger end Førerenes er tilladt, alle med afvigende meninger vil blive ”ausradiert”. Det er *fører-princippet, magt-er-ret-princippet, kæft-trit-og-retning-princippet, vi-alene-vide-princippet* og *tys-tys-princippet* samlet i én eneste sætning. Førerenes, dvs. statens, magt over borgerne. Den totale magt. Staten er ikke til for borgernes skyld kun for Førerenes.

Ét af fascistens 10 bud lød sådan:

”En ting bør være dig kærere end alt: Il Duce's liv!”²

Mussolini skrev:

”Den fascistiske opfattelse er anti-individuel, det vil sige for staten ...”³

Hvis det enkelte individ, dvs. borgeren, har en anden mening end Føreren, så er den ikke Førerenes uvedkommende. Men den er uvelkommen.

Det totalitære systems hierarkier benyttes til at forebygge afvigende meninger og til at straffe afvigerne. Og det er værd at bemærke, at enhver mening er afvigende, så snart den ikke er identisk med den af Føreren antagne. Føreren identificeres med staten, og både Føreren selv og staten er derfor hævet over kritik. Staten identificeres med samfundets institutioner, populært kaldet ”systemet”. ”Systemet”, dvs. *hele* samfundssystemet, er derfor hævet over kritik i det totalitære samfund, medmindre denne kritik kommer fra Føreren selv eller udtrykkeligt er ønsket af Føreren og beskyttet af ham.

1. Mussolini, side 67.

2. Frisch, side 210.

3. Mussolini, side 17.

I det nazistiske Tyskland fandtes et hierarki med Føreren i toppen bestående af Gauleitere,¹ Kreisleitere, Ortsgruppenleitende, Zellenleitende og nederst Blockwarter (husvagter), som førte tilsyn med den menige borgers gøren og laden i alle henseender (udfra de fascistiske kriterier for opførsel og livsværdier). Det sikrede en effektiv *censur* af ytringer og handlinger. Denne censurs effektivitet blev bakket op gennem lovgivningen. I 1934 gennemførtes efter Hitlers magtovertagelse en lov med indholdet:

§ 1. Den, der med forsæt udtrykker eller udbreder en usand eller groft forvansket påstand, som alvorligt vil kunne skade landets vel, regeringens anseelse, Det nationalsocialistiske tyske arbejderparti eller dets underorganisationer, straffes ... med fængsel i indtil to år, og, hvis han udtrykker eller udbreder påstanden offentligt, med fængsel i mindst tre måneder ...

§ 2. Den, der offentligt fremsætter ondskabsfulde, ophidsende eller nedrige ytringer om ledende personer inden for staten eller NSDAP,² om deres initiativer eller de foranstaltninger, de har truffet, ytringer, der kan undergrave folkets tiltro til den politiske ledelse, straffes med fængsel ... ikke-offentlige ondsindede ytringer ligestilles med offentlige, hvis gerningsmanden ... kan påregne, at ytringen vil nå ud til offentligheden.”³

De tyske domstole var naturligvis hverken uafhængige af Førerens vilje, således som den er gengivet i denne lov, eller således som Føreren i de enkelte sager lod dommerne den vide før de afsagde deres domme. Det var derfor i praksis altid Førerens vilje, der afgjorde, hvad der var ”usandt”, ”groft forvansket”, ”ondsksfuldt”, ”ophidsende”, ”nedrigt” og ”undergravende for tilliden”. Ligesom det var Føreren, der bestemte, hvad der ”kunne skade landets vel”, ”partiets vel” og hvad der kan ”påregnes” at nå ud til offentligheden af private ytringer.⁴

1. Gau var et administrativt distrikt, dvs. en slags stor storkommune. Se figuren side 95.

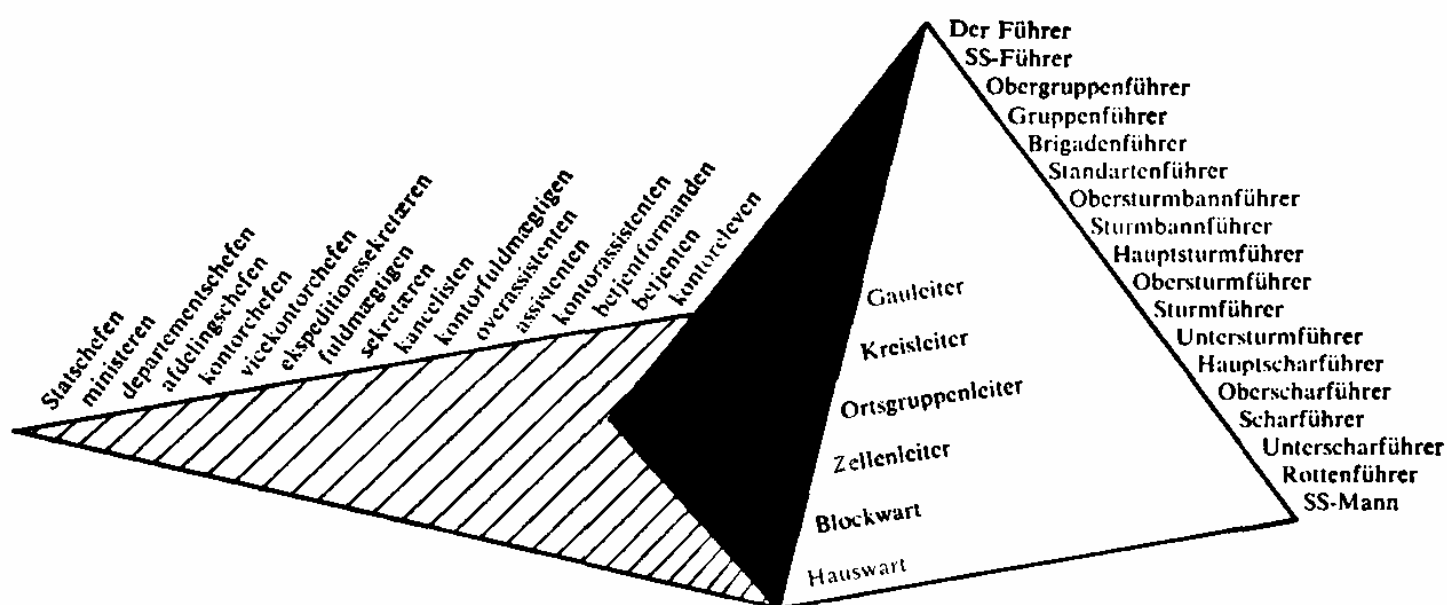
2. National-Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei = det tyske naziparti.

3. Pers, side 31-32.

4. Se også kapitlerne: Hvad er ret? og Hvordan udøves magten?

Fig. 2. Den uforgængelige pyramide

De totalitære beslutningssystemer bider sig ofte godt fast. De er svære at slippe af med igen. Mægtige og magtfulde er hierarkierne – og de bliver stående, længe efter at de magthavere, der har oprettet dem, er døde eller sat fra bestillingen. Figuren viser to af hierarkierne i diktaturstaten Tyskland omkring 1939. Det største, SS-hierarkiet, var nazisternes stolthed. Demokrater og humanister betragter det derimod som historiens største skamlet på grund af de magtforbrydelser, som denne menneske-maskine begik. De mange små menneskelige hjul udførte med blind lydighed og stor entusiasme alle de forbryderiske ordrer, som kom til dem ovenfra. Kendetegnet for dette hierarki var lydighed og disciplin. SS-pyramiden havde 19 lag. Det andet hierarki med karrévagter (Blockwart) og husvagter nederst stod for censuren af tyske borgere. Der var en sådan pyramide i hvert distrikt (Gau).

Men fortiden kaster lange skygger, der rækker århundreder ind i fremtiden. Pyramidens skygge viser Danmarks stolthed: ministeriernes status-hierarki. Dette bureaukratiske rang-system, hvortil grunden allerede blev lagt under enevælden, har ideelt 15-17 lag. Der er sådan en pyramide i hvert ministerium. Kendetegnet for dette hierarki er lydighed og disciplin. Alle ordrer oppefra udføres med blind lydighed og entusiasme. En enevældig fortid fornægter sig aldrig og fortager sig ikke, så længe enevældens ånd svæver omkring pyramidens øverste top. Majestætisk står den eengang rejste pyramide der, mens den ene -isme efter den anden svæver forbi. Absolutismen, royalismen, fascismen, nazismen, ankerismen – nye navne, men stadig den samme karakteristiske pyramide. Diktaturets uforgængelige hierarki.

Et af fascistens mest elskede valgsprog er: ”Kan man ikke lide lugten i bageriet, så må man hellere forlade det!”

I det nazistiske Tyskland lød det således — oversat til dansk:

”Hvis man ikke kan lide lugten fra koncentrationslejrenes krematorie-ovne, så må man hellere selv komme ind i dem.”

Princippet er oprindeligt formuleret på magtens sprog og oversættelsen til dansk eller tysk kan få ordene til at divergere, men indholdet er overalt det samme. Her er ingen respekt for anderledetænkende, her er ingen tolerance overfor afvigende meninger. Vil du ikke som vi vil, tænker du ikke som vi, dine magthavere, gør, og handler du ikke som Føreren forventer det af dig, så har han ret til at knuse dig, men han vil måske i sin usigelige godhed nøjes med at brænde dig eller lade dig sulte ihjel. Er du anderledes, så har du ingen pligt til at leve her og ingen ret til at gå rundt her og sige din mening. Her er kun én mening, vor mening, Førerens mening. Og sådan skal det vedblive at være til evig tid, så sandt dette er et totalitært samfund, og vi er magthaverne! Aaaaaa-aausradiere!

Den nationalsocialistiske filosof Paul Krannhals, som døde i 1934, beskrev fascistens syn på individets ret til livet således: ”Individerne har som sådanne hverken ret eller pligt til at eksistere, da al ret og pligt må udledes af samfundet ...”

Magt skaber enighed, som Mussolini sagde. Men hvad er det for en enighed?

Den store engelske filosof John Stuart Mill skrev for mere end hundrede år siden i sit berømte essay om friheden:

”Alle nye og rigtige tanker er udgået fra en enkelt person. ... Men ingen bør tvinges til at antage en andens tanker. Det er uforeneligt med de demokratiske friheds- og ligheds- principper. Og det korrumperer dem, der har magt til at gøre det, hvis de også har ret til det.”²

Og Stuart Mill skrev videre:

”Når det drejer sig om ens egne følelser og forhold, så har selv den mest almindelige mand eller kvinde en langt større viden end enhver anden.”
”Ingen enkelt person eller gruppe af personer er derfor berettiget til at diktere andre, hvad de skal gøre med deres liv til deres eget bedste. Ingen er mere inter-

1. Holm, side 111.

2. Mill, *On Liberty*, side 54.

esseret i sit eget bedste end den pågældende selv.”¹

To tilsyneladende modstridende meninger behøver ikke at være enten sande eller falske. De kan, som Stuart Mill gør opmærksom på i sit essay, ”dele” den fulde sandhed imellem sig, således at den ene mening kun udgør en del af den fulde sandhed, mens den anden mening supplerer den.

”Og enhver opfattelse, der indeholder blot en del af sandheden, bør ikke betragtes som værdiløs, selvom den også rummer vildfarelser. Og hvis der er én af de modstridende opfattelser, der har størst krav på at blive ikke alene talt, men også opmuntret og støttet, så er det den der er i opposition til den herskende, fordi den repræsenterer de svagestes interesser og synspunkter.”²

”Når der er nogen, der er af en anden opfattelse end den herskende, så er der altid en vis mulighed for at de, skønt de i det væsentlige måske har uret, kan tilføre den herskende opfattelse noget værdifuldt eller rigtigt, som den vil savne, hvis man ikke lader dem komme til orde.”²

Man kan aldrig være sikker på, at den mening eller opfattelse, som ønskes undertrykt er usand — og selvom man var sikker på det, så bør den ikke undertrykkes alligevel. For er ”den undertrykte mening rigtig, berøver man folk lejligheden til at ombytte vildfarelsen med sandheden”, skriver Stuart Mill. Og ”er den urigtig, mister de, hvad der er et næsten lige så stort gode, den klare opfattelse af sandheden, der frembringes af dens sammenstød med vildfarelsen”.³

Den, der undertrykker andres meninger eller prøver at ensrette dem, hævder altså i virkeligheden, at han selv er alvidende og ufejlbarlig. Han forfægter *vi-alene-vide-princippet*.

”Enhver tid har haft mange meninger (opfattelser) som eftertiden har betragtet som ikke blot forkerte, men ligefrem absurde, og der er ingen tvivl om, at mange af de meninger, der nu er gængse, i fremtiden vil blive forkastede, på samme måde som mange af de, der engang var herskende, forkastes af vor tid.”⁴

1. Mill, *On Liberty*, side 61.

2. Mill, *On Liberty*, side 41.

3. Mill, *On Liberty*, side 20.

4. Mill, *On Liberty*, side 21.

Humanisten og demokraten betragter ikke den ene mening som på forhånd bedre end den anden. Og vi behøver blot at tænke på store filosoffer som Sokrates, Kopernikus, Buffon,¹ Galilei m.fl. for at se, hvordan geniale meninger og tanker er blevet undertrykt af deres samtids totalitære samfund. Men som Stuart Mill bemærker:

”Når en opfattelse eller en mening er korrekt, så kan man undertrykke den én gang, to gange eller mange gange, men den dukker altid op igen. Forsvinder den fra bevidstheden, bliver den genopdaget efter nogen tid og vokser sig på et eller andet tidspunkt altid stærk nok til at modstå angrebene på den.”²

Men for fascistene har Føreren jo patent på sandheden. Når han er alvidende og ufejlbarlig, så er hans meninger ikke alene de eneste rigtige, de er også endelige og ”evigtgyldige”. Føreren har altid haft ret og vil altid have ret, som Rudolf Hess udtrykte det.

For fascistene er det ikke alene *nødvendigt* at undertrykke afvigende meninger, det er også *ønskeligt*. Som den nazistiske propagandaminister Joseph Goebbels sagde det i en tale til repræsentanter for pressen i 1933:

”Det er statens suveræne ret at, om ikke kontrollere, så dog i det mindste på en vis måde overvåge den offentlige mening og sørge for, at den ikke kommer ind på veje, som kunne være farlige for staten og folket og helheden.”³

Meninger, der er farlige for staten, det er meninger, der er farlige for Føreren. Og hvad der er farligt for Føreren eller for folket, det afgøres i det totalitære samfund alt sammen af Føreren i henhold til *fører-princippet* og *vi-alene-vide-princippet*.

Derfor er der heller ikke brug for nogen *opposition* i en diktaturstat. *Oppositionen* er jo en gruppe mennesker med afvigende meninger. *Oppositionen* er ikke blot unødvendig, den er uønsket. Den må derfor begrænses, stækkes og helst ophæves eller elimineres helt.

”Vi vil skabe et korporativt kammer uden opposition. En opposition er

1. En fransk videnskabsmand fra det 18. årh., som offentligt måtte tilbagekalde sine udtalelser om, ”at ikke alle eksisterende bjerge havde eksisteret siden verdens skabelse”.
2. Mill, *On Liberty*, side 28.
3. Holm, side 70.

ikke nødvendig, for at et sundt politisk regimente kan fungere, og den er overflødig under et fuldstændigt regimente som det fascistiske”,¹ sagde Mussolini i 1926 i deputeretkammeret efter at han havde overtaget magten og oprettet et nyt, fascistisk parlament.

Uden meningsfrihed ensrettes samfundsmedlemmernes meninger lettere. Og uden *opposition* ensrettes målet for beslutningsprocessen, fordi kun magthaverens mening og magthaverens mål står tilbage. Der er ikke længere noget alternativ til magthaverens mening og magthaverens mål. Der er ikke længere nogen valgmulighed og dermed er der i realiteten ikke længere noget valg. På papiret findes valget måske stadig, men reelt er ethvert valg ophævet, når der ikke er noget at vælge imellem. Når meningsfrihed og *opposition* ophæves eller stækkes, så forsvinder borgernes politiske frihed og politiske lighed totalt. Det er ikke blot en undergravelse af demokratiet, det er en ophævelse af demokratiet gennem en politisk ENSRETNING. Det er det totalitære samfunds princip om *kæft-trit- og-retning*. Hitler beskrev det med ordene:

”Staten er et middel til målet. Dens mål er at opretholde og fremme et samfund af fysisk og psykisk ensartede væsner.”²

I det totalitære samfund er ensretningen ikke noget, der er forbeholdt politikken eller et enkelt område. Den gennemføres på alle områder og trænger ind i enhver borgers private hjem. *Kæft-trit-og-retning-princippet* er overalt. Den lille dreng i det fascistiske Italiens ungdomsorganisation, Balillaen, lærte det udenad. Han skulle være *lydig*, ikke mod sin far eller mor, men mod Il Duce, mod Mussolini.

De nazistiske magthavere i Tyskland vedtog den 1.12.1936 en lov om opdragelsen af den tyske ungdom. Denne lovs § 1 lød sådan:

”Hele den tyske ungdom indenfor riget inkorporeres i Hitler-jugend.”³

Hitler-jugends medlemmer skulle sværge lydighed overfor Hitler. Og hele denne ungdomsorganisations arbejde gik ud på at *ensrette* de unge

1. Holm, side 69.

2. Hitler, II, side 20.

3. Hofer, side 89.

til ”gode” fascistiske borgere i den totalitære stat.

For fascisten er opdragelsen ikke en opdragelse til selvstændighed og en opøvelse af den kritiske sans. Opdragelse er for ham en mekanisk indøvelse og tilegnelse af en autoritetstro holdning, hvor man passivt modtager ”alt lys fra oven” og tilegner sig de herskendes opfattelse uden at stille spørgsmål og uden at drage magthavernes mening eller interesser i tvivl.

Det er ikke en opdragelse af frie og autonome mennesker, men DRESSUR. Resultaterne bliver ikke selvstændigt tænkende mennesker, men automater og robotter af kød og blod. De er på forhånd ”programmerede” og man kan forudsige 100 % sikkert, hvad de kommer ud med, når man ved, hvad man putter ind i dem. Da alle bliver fodret med det samme input får man også et ensartet og fremfor alt *ensrettet* produkt ud af denne standardiserede masseproduktionsproces. Man får små ”ideal-fascister” i store mængder. Set fra fascistens synspunkt er det kvalitet, når undervisningen har dette resultat.

Jo mere ensartet og ensrettet de underviste bliver, desto bedre er undervisningen i fascistens øjne. Identisk viden, identiske synspunkter, identiske holdninger, identiske meninger giver det totalitære regime den største magt.

Den fascistiske opdragelse er en indlæring af LYDIGHED, en kulturel *ensretning* og en opdragelse til respekt for *kæft-trit-og-retning-princippet*.

I et demokrati er der ingen, der er herre over sine medborgere. Der er ingen, der ejer hinanden. Enhver er kun herre over sig selv og man kan derfor sige, at enhver ejer sig selv. Den ene hersker (dominerer) ikke over den anden, og den anden underkaster sig ikke den ene. I demokratiet er der ingen ensretning af borgerne. Det demokratiske samfunds borgere er alle *forskellige* som individer — og de har lov til at være forskellige. Men deres forskelligheder afhænger af deres eget valg. Ingen har råderet over mere end én person, sig selv, og i den forstand er der fuldkommen lighed og fuldkommen frihed for hver enkelt. Dette ideal kan være vanskeligt at opnå i virkeligheden, men det er det, demokraten altid må stræbe mod og altid vil prøve at nærme sig. Enhver skal have ”ejendomsretten” og ”råderetten” over sig selv, som juristerne ville udtrykke det.

I det totalitære samfund derimod er der ingen (undtagen Føreren), der ejer sig selv eller har rådighed over sig selv. Denne tilstand betegner humanisten og demokraten som fuldkommen ulighed og ufrihed, medens fascistene kalder den for sand frihed og virkelig lighed.

Enevoldskongen, Fyrsten, tyrannen, Formanden, Føreren, lederen, chefen, eller hvad despoten end kalder sig, kan skalte og valte med sine undergivne (undersåtterne), som var de hans ejendom (livegenskab). Han kan frit råde over de livegnes arbejdstid og privatliv, hvis han ønsker det. Ingen har magt — og dermed ret — til at nægte ham denne ejendoms- og råderet. Gør de undergivne det, eller prøver de på det, så vil han knuse dem for deres oprørskhed, fordi han ikke anerkender deres ret til selvbestemmelse. Her gælder *magt-er-ret-princippet*.

Fra den totalitære magthavers synspunkt har borgeren (en til magthaverens ret svarende) PLIGT til at udføre *enhver* ordre fra sin leder, Fører, chef eller herremand. Og borgeren har også *pligt* til at lægge sit liv, sin skæbne og alle sine beslutninger i sin *herskers* hænder. *Herskeren* kan gøre med sin ejendom (de beherskede) hvad han vil, men han har også ansvar for deres skæbne. Da dette ansvar er et ansvar overfor Føreren selv, og da ingen som regel er i stand til at gøre dette ansvar gældende, hvis *han* ikke selv føler det, så forsvinder ansvaret, i demokratisk forstand, op i den blå luft, takket være *fører-princippet* og *vi-alene-vide-princippet*. Det er oppe i den blå luft at man skal lede efter fascistens ”højeste ansvar”.

Det totalitære samfund er således udfra et demokratisk synspunkt den rene slavestat eller TVANGSSTAT. Dets *undersåtter* er i større eller mindre omfang *trælle* for deres *hersker*: Føreren, enevoldskongen, lederen, chefen eller diktatoren.

Det gælder for ”ideal-diktaturet”, som for ideal-demokratiet, at det ikke forekommer i praksis, men virkeligheden kan komme det meget nær.

I det demokratiske samfund kan det ene menneske aldrig gøre krav på ejendomsret over det andet menneskes person, dets krop eller nogen del af individet.

I det totalitære samfund derimod ejer mennesket ikke sig selv og sin egen krop. Her kan den totalitære *hersker* f.eks. gøre krav på undersåtternes lemmer eller hoveder. Hvis undersåtten pådrager sig magthaverens vrede, kan han f.eks. få hugget hånden af — den tilhører jo

magthaveren. Her kan man også være psykisk eller fysisk slave og dermed underkastet den totalitære magthavers luner og vilkårligheder.¹

Fascisten dyrker styrken og magten, men foragter svagheden og ligheden. For ham er ”den stærkeres ret” ikke ”den stærkes pligt til at beskytte den svage”. Mindretalsbeskyttelse er for ham ”en by i Sibirien” og han stræber ikke efter lighed for de svageste, men efter størst mulig ulighed. Det humanisten betragter som grusomhed og umenneskelig forfølgelse af negre, jøder, oppositionen og ”de vantro” er for fascisten blot den nødvendige, logiske og helt naturlige konsekvens af en samfundsudvikling i retning af det totalitære samfund, der er hans mål.

Det demokratiske samfunds borgere kan til enhver tid forlade samfundet, fordi de har deres frihed.

I det totalitære samfund ejes undersåtterne af magthaveren, og de kan derfor ikke unddrage sig *herskerens* overhøjhed uden hans vilje (og da kun på hans betingelser). Til gengæld har de *ret* og *pligt* til at blive udvist af samfundet, hvis magthaveren ønsker det. Og det gør magthaveren, hvis undersåtterne ”afviger” og nægter at lade sig *ensrette* af magten.

Man plejer at betegne fascistens ønskesamfund, som UR- samfundet, fordi det er kendetegnet ved diktatur, dressur, tortur og censur.

Modsætningen hertil er demokratiet, som kaldes det civiliserede samfund, fordi det respekterer borgernes frihed og lighed.²

Under Nürnberg-processen efter anden verdenskrig mod de nazistiske krigsforbrydere spurgte de alle:

”Hvad har vi dog gjort andet end at udføre normal tjeneste?”³

Sådan tænker en fascist jo. Og hvis nogle millioner mord på sagesløse personer af Føreren er defineret som en del af deres normale tjeneste,

1. Fysisk slaveri eksisterer — i modsætning til hvad der er den almindelige opfattelse — stadig mange steder i verden. I Mauretania f.eks. blev slaveriet formelt ophævet i juli 1980, men i praksis eksisterer det naturligvis fortsat den dag i dag.

2. Civil = borgerlig (latin, af civis = borger).

3. Lord Russel, side 16.

så skulle de i virkeligheden have været belønnet — ikke straffet. De havde jo vist ”blind lydighed” mod Førerens ordrer og Førerens vilje. De havde *ikke* været ”illoyale” mod deres *Fører*. Og de havde husket på, at ”Føreren har altid ret”.

Udfra et demokratisk synspunkt er fascistens tankegang og logik pervers. For demokraten er menneskets liv og menneskets velfærd samfundets vigtigste hensyn og eneste berettigelse. At torturere borgerne eller at slå folk ihjel for at følge en ordre, er derfor forbryderisk. I demokratiet søger man at værne om og beskytte liv — alle liv, enhvers liv. At være ”illoyal” er for demokraten en dyd, noget rosværdigt, når man derved kan redde liv eller i øvrigt undgå, at de demokratiske principper krænkes. At tro, at Føreren altid har ret er lige så tåbeligt som at hævde at noget menneske er alvidende og ufejlbarligt. At vise blind lydighed er for demokraten noget en kuets hund gør. Mennesker tænker selv, de overlader det ikke til en anden at tænke for dem. Men i det totalitære samfund rangerer undersåtterne på linje med dyr. De skal føres. I Italien var de som får, i Spanien som æsler, i Tyskland som kreaturer og andre steder måske som hunde. De har ingen mening, ingen egen vilje, ingen magt og ingen frihed.

Hvad er censur?

Når Førerens beslutninger altid er rigtige, når Føreren altid har ret, og når alle andre kun udfører Førerens vilje, så er det naturligt, at al kritik er strengt forbudt i det totalitære samfund. Når ”alt lys kommer fra oven”, og alt lys er godt, så må det nødvendigvis betragtes som en forbrydelse at lukke lyset ude eller at skrue lidt ned for det.

Censur er derfor en nødvendig og uomgængelig bestanddel af det totalitære samfund. Med *censuren* følger ikke blot foranstaltninger, der kan hindre, at kritik fremkommer, men også repressalier overfor kritikere, dvs. de personer, der har gjort sig skyldige i den forbrydelse, som det i det totalitære samfund er at have en mening, som afviger fra den af Føreren autoriserede.

Den klassiske *censurs* formål er at hindre kritik af magthaverne og at sikre, at borgerne opfører sig, som magthaverne ønsker det. Magthaverne udnævner sig selv til borgernes VOGTERE eller OPSYNSMÆND. De OVERVÅGER deres *undersåtter*. I det gamle Rom udnævnte magthaverne to embedsmænd — censorer — der:

1. dels skulle være ansvarlige for *censuren*, dvs. *overvåge* og vurdere borgerne,
2. dels skulle gribe ind overfor personer, som efter deres opfattelse med ord eller handling overtrådte magthavernes grænser for det tilladelige,
3. dels være ansvarlige for folketællinger og personregistre, således at borgerne kunne inddeles i grupper og distrikter.

Efter romerrigets fald forsvandt den organiserede censur næsten i det meste af Europa, indtil den blev genoptaget af den katolske kirkes magthavere og siden kopieret af de enevældige konger. Fremkomsten af bogtrykkerkunsten (massefremstilling af skrifter) øgede magthavernes behov for *censur*.

De forsøgte da at effektivisere censuren ved at kræve at aviser og bøger inden trykningen blev forelagt til *for-censur*.

Det kunne end ikke de gamle romerske enevoldsherskere gøre overfor de menige romeres ord og handlinger, men de ville nok gerne have kunnet. *Forhånds-censuren* gjorde det lettere at sikre, at borgerne ikke med deres ytringer kritiserede fyrsternes magtanvendelse og derved overtrådte grænserne for "det tilladelige".

I Danmark fik *censuren* et vældigt opsving under enevælden.¹ Selv en af Knud Heinesens og Svend Jakobsens forgængere som finansminister C. N. David blev offer for den enevældige konges *censur*. Han startede sin karriere som professor i nationaløkonomi (ligesom nationalbankdirektør Hoffmeyer). Men da han i 1834-35 begyndte at skrive artikler i bladet "Fædrelandet" om Montesquieu's magtfordelingslære (den om magtens tre-deling i lovgivende, dømmende og udøvende magt), anlagde Frederik VI straffesag mod ham for hans "skrivefrækhed". David vandt sagen og blev frikendt ved Højesteret den 2.12.1835. Men enevoldskongen hævnede sig herefter på ham — ved at fyre ham som professor i nationaløkonomi. Frederik den VI var nemlig rasende over, at David havde "vist misnøje" med den danske regeringsform og "lastet" denne og kongen ved at kritisere enevælden som system. Dertil kom, at David efter kongens opfattelse havde anvendt "et højst upassende sprog" og derved havde lagt et "forbryderisk sindelag for dagen". Men forsøget på at give David "mundkurv på" lykkedes altså ikke for kongen. Enevælden blev ophævet, og David blev siden både fængselsdirektør, rigsdagsmedlem og, som nævnt, finansminister.²

C. N. David slap altså med livet i behold — og han var for så vidt heldig, for ifølge Christian V's lov fra 1683 var der dødsstraf for den, "der laster kongen og hans regering". Den, der kritiserede landets magthaver skulle ifølge loven behandles således: "Kroppen parteris og leggis paa stegle og hiul og hovedet og haanden settis paa en stage".

Den danske *censur* forsvandt ikke med enevoldskongerne, men den skiftede karakter.

1. Harald Jørgensen, Trykkefrihedsspørgsmålet.

2. Harald Jørgensen, C. N. David. side 82-96.

I trediveerne drev de socialdemokratiske magthavere en effektiv overvågning af borgerne gennem efterretningsorganisationen *HIPA*,¹ der førte person-kartoteker og skulle modvirke ”skadelig *opposition*”. Da krigslykken begyndte at vende og vinden blæste i en anden retning blev *HIPA* omdøbt til *AIC*.²

I fyrrerne tog den danske *censur* et nyt opsving under den tyske værnemagts opsyn. Det var dog det danske udenrigsministerium, der stod for *censuren* — og her var man jo fortrolig med *tys-tys*. Den 24.6.1940 indførtes ligefrem vejr-forbud:

”På given foranledning meddeler Udenrigsministeriets Pressebureau, at bladene må omtale vejr, som er fortid, regnvejr, solskin, tordenvejr osv., men under ingen omstændigheder i en form, som direkte eller indirekte, indeholder antydninger af, hvorledes vejret kan ventes at ville blive. Man må således ikke omtale godt vejr som stabilt eller tale om en periode med uroligt vejr ...”.³

Redaktør Helge Jensen har for nylig berettet³ om, hvordan pressefolk blev tvunget væk fra deres arbejde på grund af deres artikler, bl.a. måtte Gunnar Helweg-Larsen, Kristeligt Dagblad, efter en artikel om ”bøge-*nonne-larvers* hærgen i Vallø’s skove” opgive sit job.

Og heller ikke med besættelsen ophørte *censuren* i Danmark. Tidligere folketingsmedlem Poul Boeg skrev den 3.6. 1980 i en kronik (Jyllands-Posten) om sine personlige og chokerende erfaringer med udenrigsministeriets og den senere rigsstatistiker N. V. Skak-Nielsens *censur*.⁴

De fascistiske magthavere hindrer ikke blot at de ”forkerte” meninger når ud til folket. De sikrer også, at borgerne får de ”rigtige”. I det fascistiske Italien kunne Propagandaministeriet i trediveerne f.eks. udsende sådanne meddelelser til bladenes redaktioner:

1. *HIPA* = Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda Afdeling, mindede meget om navnet på den berygtede nazistiske terrororganisation ”*Hipo*”.
2. *AIC* mindede mere om den kommende samarbejdspartner, CIA. Jfr. Styrk, 1964.
3. Citeret efter redaktør Helge Jensens kronik 9.4.80 i Aarhus Stiftstidende.
4. Se også J. Merklin, *Censur-sagen*, fra 1980, side 33-59.

”18.7.1935. Skriv ikke, at A's søn kom ud for en ulykke i Mussolini-havnen, men skriv, at det skete på havet ud for Genova. — 25.12.1936. Bladene skal undgå på nogen måde at beskæftige sig med Einstein.”¹

I nazi-Tyskland lod meddelelserne f.eks.: 10. juli: Der skal hyppigt og eftertrykkeligt bringes omtale af det nazistiske møde den 15. juli.²

Senere er andre effektiviseringsmuligheder kommet til (brevcensur, CPR, telefonaflytning og edb). Hvis magthaverne kun *overvåger* borgernes ord og handlinger på offentlige steder kaldes *censuren* BEGRÆNSET, men hvis den også omfatter privat udspionering bliver den UBEGRÆNSET. *Censur* forekommer naturligvis kun i totalitære samfund.

Der går en klar linje fra Romerrigets censurerende embedsmænd via inkquisitionen og enevældens forhåndscensur af skrifter til vor tids berufsverbot, verfassungsschutz, centrale personregistre og politiets efterretningsvæsens udspionering af landets borgere. Linjen går både over zarens hemmelige politi Tjeka'en, Stalins GPU (KGB), Himmlers Gestapo og det socialdemokratiske HIPA/AIC's indgående interesse for politiske ”afvigere”. Denne linje fører helt frem til de seneste års danske censursager.³

Censuren består både i *overvågning* af undersåtternes handlinger og ytringer og i *grænsedragning* og *vurdering* af om de kan ”passere”. Det er en meget udbredt misforståelse at tro, at *censuren* kun forekommer, når magthaverne griber ind for at hindre eller *forebygge* undersåtternes ”skadelige” handlinger eller ytringer, eller når magthaverne *efterfølgende straffer* borgerne for deres gerninger. Sådan forholder det sig imidlertid ikke. *Censuren* er

1. overvågningen
2. grænsedragningen og
3. vurderingen.

1. Pers, side 62.

2. Frisch, side 357.

3. Fra enevældens tid husker man vel især navnet på den berygtede censureembedsmand Reiersen. Idag varetages censuren af flere forskellige embedsmænd, hvis navne er velkendte, f.eks. Erik Bonnerup Nielsen og Skak-Nielsen.

Forebyggelsen er *en konsekvens* af, at magthaveren *har* indført *censur*.

På samme måde er *straffen et resultat* af magthaverens *censur*, men *straffen er ikke* censuren selv.

Misforståelsen skyldes nok, at borgerne på grund af magthavernes *tys-tys* omkring deres *censur* kun bliver opmærksom på den i forbindelse med magthavernes anvendelse af *straffen*. *Censuren* ses af den uindviede kun, når der stryges i en forfatters skrift eller når en bog beslaglægges, men disse ting er i virkeligheden sanktioner, der følger *efter censuren*. Den totalitære magthaver *censurerer* også borgerne, når han lader deres ytringer og handlinger passere — eller når han skjuler afstraffelsen.¹ *Censuren* udspringer af den totalitære magthavers ønske om at STYRE borgerne, dvs. at *herske over undersåtterne*.

I det demokratiske samfund foregår en åben debat, som kan sikre, at intet væsentligt holdes tilbage, hvad enten det taler for det ene eller det andet synspunkt. I demokratiet kan beslutninger ikke træffes ”uden diskussion”, som i et diktatur. Uden DISKUSSION — intet demokrati. Ordet *diskussion* betyder meningsudveksling og meningsafvejning. Den er uomgængelig, medmindre samfundet kun tillader én mening.

For at afgøre om en mening er ”forkert” eller ”skadelig” kræves der jo, som Mill påpegede det, en ufejlbarlig og alvidende dommer. Men forudsætningen for, at der overhovedet kan dømmes, er, at den man anklager for at have uret, får lov at forsvare sig. Det kan man kun gøre ved at fremlægge sin mening og forklare den. I det demokratiske samfund er hver enkelt borger den højeste dommer. Borgeren er ikke ufejlbarlig og alvidende, derfor drager han nytte af andres viden gennem *diskussion*. Borgerne bør have en rimelig sikkerhed for, at alt hvad der taler ”imod” er blevet opvejet af det der taler ”for” eller omvendt, men hvordan kan de det, hvis de argumenter, der skal afvejes, ikke må ytres?

1. Skjulte straffe anvendes ofte af totalitære magthavere. Borgerne fængsles ikke — de forsvinder. De ansatte fyres ikke — de fryses ud, de avancerer ikke osv. Ved at camouflere og ”maskere” straffene på denne måde, skjuler magthaveren sine magtforbrydelser og undgår derved den *modstand*, de ellers ville fremkalde, hvis han åbent straffede og dermed afslørede, at han udøver *censur*.

”Hvis der er nogen, der sætter spørgsmålstegn ved de herskende meninger eller ønsker at gøre det, hvis de kan få lov, så lad os takke dem for det. Lad os lytte fordomsfrit til dem og glæde os over, at der er nogen, der påtager sig at gøre det, vi ellers selv blev nødt til at gøre med meget større møje, hvis vi da ellers er interesseret i at vore meninger ikke er ukorrekte eller uholdbare.” skriver John Stuart Mill. Og det udtrykker humanistens syn på ytringsfriheden meget præcist. I et demokrati har ytringsfriheden *ingen* grænser. Den, der sætter grænser for andres frihed, skaber ulighed og ufrihed, for han gør krav på at stå over folket som en hersker.²

For demokraten er kritik altid noget positivt og noget konstruktivt. Det er noget, som meget vel kan være starten til en forbedring og som i hvert tilfælde aldrig kan gøre skade i det demokratiske samfund. Ofte vil demokraten, ved at lytte til kritikken, kunne få ny viden og vinde ny indsigt i samfundsforholdene. Denne viden og denne indsigt er for ham en livsnødvendighed og forudsætningen for at træffe fornuftige beslutninger. Da han selv føler sig ansvarlig for det samfund han lever i — og da han selv er med til at træffe beslutningerne for dette samfund, så hungrer han efter den viden om samfundsforholdene og de oplysninger kritikken rummer.

Han LYTTET til kritikken, og suger den til sig, for at presse al den viden og den indsigt ud af den, som den rummer. Og det er oftest ikke så lidt. For kritikeren har gerne haft et helt andet standpunkt end han selv — og derfor set ting eller forhold, som han ikke selv har haft mulighed for at se eller bemærke udfra sit synspunkt. Derfor er kritik ikke noget, der generer eller irriterer ham. Tværtimod, det er noget der befrugter ham og fremmer hans mulighed for at træffe velovervejede og hensigtsmæssige beslutninger. Han er derfor særdeles åben og tolerant overfor andre meninger og andre synspunkter end sit eget, for at borgeren ikke selv skal kvæle kritikken eller lægge bånd på den ved SELV-CENSUR. Da kritikken forbedrer hans beslutningsgrundlag, og da han løbende

1. Mill, side 39.

2. Den lov hvormed man under enevælden i Danmark afskaffede ytringsfriheden hed: ”Forordning som nærmere forklarer og bestemmer Trykkefrihedens Grændser” af 27.9.1799.

deltager i en stor mængde beslutninger i det samfund, han betragter som sit, vurderer han kritikken højt. Han ønsker ikke at give afkald på den, fordi han ved, hvad dens fravær betyder for det demokratiske samfunds evne til at træffe kloge og hensigtsmæssige valg.

Han ved, at det demokratiske samfunds effektivitet står og falder med kritikken. Og han ved, at når man skruer ned for kritikken eller lukker af for den, så vil samfundets effektivitet falde drastisk. Han ved, at ytringsfriheden er milliarder værd for samfundet rent økonomisk — og derfor er den næsten uvurderlig for ham selv. Han ved, at en fri presse er en helt uundværlig ”produktionsfaktor” i den demokratiske proces, og derfor er han vågen overfor enhver form for undertrykkelse af pressens frihed. Han ved, at *censuren* er lige skadelig, hvad enten den manifesterer sig ved en forudgående godkendelse eller en efterfølgende afstraffelse af meninger, holdninger og ytringer.

Derfor er han på vagt overfor enhver form for censur, overvågning og sindelagskontrol. Han skelner ikke, som magthaverne, mellem ”før-” og ”efter-”. Både *selvcensuren*, *forcensuren* og *eftercensuren* har jo samme skadelige virkning, nemlig at den lægger bånd på kritikken — og dermed begrænser den viden, som når frem til ham. Hans muligheder for at være borger i et demokratisk samfund er helt afhængig af denne viden. Han modsætter sig derfor censuren i alle dens former, hvad enten man vil kalde den selv-censur, forcensur, eftercensur eller blot *censur*.

Fascisten kan ikke narre ham ved at sige at censuren har et ”helligt” formål, og at den derfor bør være tilladt. Han ved, at når fascisten taler om at kontrollere eller overvåge den offentlige mening, så er det blot hans hang til velklingende omskrivninger af ordet *censur*, der kommer til udtryk. Han ved, at når bageren undertrykker bagersvendenes afvigende meninger, så er det dér, man skal finde årsagen til den dårlige lugt i bageriet. Derfor smider han ikke bagersvendene ud, når de „gør vrøvl over lugten”. Han lukker i stedet vinduet op, så der kan komme lys og frisk luft ind. Og så går han i gang med at rydde ud, så årsagen til den dårlige lugt kan fjernes. Så forskelligt ser altså demokratener (humanister) og fascistener på kritik og andres meninger.

Så dybt ligger denne holdning af åbenhed, TOLERANCE og respekt for anderledes tænkende hos demokraten, at den også omfatter fascistten. Selvom fascistten er hans argeste modstander og hans diametrale modsætning, så *lytter* humanisten interesseret til fascistten og til hans synspunkter. Ikke fordi han sympatiserer med dem, tværtimod, men fordi han ved, at demokratiets skæbne står og falder med, at fascistten får mulighed for og lejlighed til at beskrive verden, som han ser den.

Kun ved at kende fascistens meninger kan han vurdere dem. Og kun ved at vurdere dem og analysere dem er han i stand til at træffe beslutninger om, hvordan han mest effektivt imødegår den trussel, som fascistten udgør mod det demokratiske samfund, hvis han får magt, som han har agt. Uden viden om fascistens meninger, holdninger og *mål* ville humanisten ikke være i stand til at træffe effektive beslutninger til fremme af de demokratiske principper. Uden denne viden ville demokraten og humanisten ikke være i stand til at fastholde en udvikling i demokratisk retning eller at *ændre* en udvikling i fascistisk retning til en demokratisk.

Fascisten bliver altså ikke blot tålt i det demokratiske samfund, han får endda lov til at agitere for sit mål på lige fod med enhver anden. Men han kan naturligvis ikke gøre krav på at få lov til at bruge midler, som ingen anden har lov at bruge (vold, mord og andre livstruende midler). For demokratiet bygger på principperne om frihed for enhver og lighed for alle. Bryder man disse principper, eller ophæver man dem for fascistten, så afliver man demokratiet for at bevare det. Og det ville være helt absurd. Frihed og lighed sætter grænserne for fascistten. Overskrider han dem og bruger magt mod sine frie ligemænd, så udvider han deres lighed med hensyn til de våben, der skal bruges i kampen.

Dermed giver han dem frihed til at bruge samme slags våben mod ham. Det han gør er nemlig, at han undergraver demokratiet, afliver det og erstatter det med ET FASCISTISK SAMFUND. Og her gælder andre regler og andre principper — hans principper. Det er blandt andet princippet om den stærkestes ret: *magt-er-ret-princippet*, at alle midler er tilladt i kampen om magten i samfundet. Han bærer ansvaret for at have aflivet demokratiet og for at have undergravet samfundets vilkår. Dette ansvar kan han ikke løbe fra. Og de vilkår han vælger, må han selv affinde sig med siden hen.

Når humanisten igen har overtaget, og fascistten ikke længere har magt, som han har agt, så er de demokratiske principper på ny i funktion.

Humanistens og demokratens våben mod fascistten i ET DEMOKRATISK SAMFUND er ikke våben eller tvang. Det er *ord*. *Ord*, som bærere af kritik, argumenter, oplysning og viden. Men bruges dette våben i tide, med den træning det kræver, og holder man dette våben tilstrækkeligt skarptslebet, så vil der heller aldrig være behov for andre. End ikke fascistten har så effektivt et våben!

I de totalitære samfund beholder magthaverne ytringsfriheden for sig selv — og pålægger alle andre lydighedspligt eller ”loyalitnesspligt”. Føreren kan sige og gøre hvad han vil, men enhver anden skal gøre, hvad han får besked på, uden at spørge først. ”Uden diskussion.” Skyd først — spørg bagefter. Førerens undergivne modtager enhver ordre med et ”Jawohl” inden de disciplinerede og dresserede smækker hælene sammen og udfører den ansvarsløst — ”på Førerens ansvar”. En dansk partileder har engang beskrevet det så rammende:

”Herren kan sige til sin tjener: GÅ!, og så går han, og: KOM!, og så kommer han.”¹ Han lyder ORDRER.

Det totalitære samfund tåler ingen kritik. Men de totalitære magthavere definerer selv, hvad kritik er.

I Sovjetunionen blev Khaustov og Bukovskij idømt tre års arbejdslejr for deltagelse i et sympatimøde for deres kammerater digterne Aleksander Ginsburg og Jurij Galanskov. De to digtere var selv blevet anklaget og dømt for at have protesteret mod Daniel-Sinjavskij-sagen. Daniel og Sinjavskij var i 1966 blevet dømt for at have bagvasket den sovjetiske stat (dvs. kritiseret de sovjetiske magthavere) ved at udsnugle nogle af deres kritiske skrifter fra Sovjetunionen. De to sidstnævnte måtte tilbringe fem år i fangelejr, og Galanskov døde under fangenskab i koncentrationslejren. I det totalitære samfund kan det, som man ser, være livsfarligt blot at vise sin sympati med magthavernes ofre.

Begreber som sindelagskontrol, berufsverbot, afvigere, dissidenter, kværlanter, tavshedspligt, censur, hemmelige registre og kartoteker,

1. Niels Meyer, Demokrati, side 37.

skrivefrækhed, utilladelige ytringer beskriver altså forhold i de totalitære samfund. Forhold, som overhovedet ikke findes i et demokrati, fordi de er udtryk for en bedrevidende holdning (*vi-alene-vidende*) hos magthavere og en ulighed i magtfordelingen (*kæft-trit-og-retning*), som er uforenelig med et *frit samfund*.

I demokratiet tolereres ingen magthaverovervågning (*censur*) af borgeren, fordi den krænker de grundlæggende principper om borgernes politiske frihed og lighed. Der er ingen politisk frihed, når der ikke er diskussionsfrihed, meningsfrihed, ytringsfrihed, pressefrihed og frihed til opposition.

Hvordan undergraves magten?

Den fascistiske justitsminister Alfredo Rocco skrev nogen tid efter fascisternes magtovertagelse i Italien i tyverne:

”Individet har kun handlefrihed, når staten ved forsømmelse eller mangel på interesse undlader at bestemme dets handling.”

Det er en grundlæggende holdning hos fascistten, at Føreren skal træffe alle beslutninger, og at hans magt er ubegrænset.

Det område, indenfor hvilket Føreren kan træffe beslutninger, er derfor også ubegrænset. Det totalitære samfund er det samfund, hvor én mand har absolut magt indenfor alle livets områder. Og det totalitære samfund er fascistens endelige mål.

Men når målet er, at staten — og dermed Føreren — skal bestemme alt, så er det en ufuldkommenhed i billedet, hvis nogen kan bestemme noget for sig selv. Det er så at sige en ”farvefejl” eller en forstyrrende plamage i fascistens verdensbillede, hvis det samfund, som han kan iagttage omkring sig, har flere viljer end én (Førerens). Det siger sig selv, at en sådan farvefejl må korrigeres, og at enhver plamage af denne art må fjernes, så billedet bliver fejlfrit og fuldkomment. Det er det, når Føreren har givet regler og direktiver for alt. Når ingen beslutning længere træffes, som ikke hidrører fra Førerens hjerne og ingen handlinger længere udføres, som Føreren ikke selv ville have udført.

Så længe dette mål endnu ikke er nået, stræber fascistten efter at udvide lovens og reglernes område til at omfatte alle tænkelige og utænkelige situationer og forhold. Hver gang han opdager en plamage i form af et ”hul” i lovgivningen, så fylder han omhyggeligt dette ”hul” — det være sig nok så lille — med ny lovgivning indtil denne lille plet er blevet usynlig for ham.

1. Holm, side 113.

På denne måde stræber han efter det ”perfekte” billede, som for ham er billedet af det totalitære samfund, hvor ingen (undtagen Føreren) handler eller kan handle på egen hånd. Han udvikler efterhånden den mikroskopiske teknik, der sætter ham i stand til at opdage stadig mindre pletter på billedet og stadig mindre ”huller” i loven. Med karakteristisk grundighed og kompromisløs perfektionisme stræber han uophørligt og ustandselt efter sit mål, et §§- diktatur, med *fører-princippet* som den klare ledestjerne.

For ham tager dette sig ud som en prisværdig stræben efter retfærdighed. Prøver han ikke at hindre, at nogen omgår loven? Er det ikke lighed, når alle (i enhver situation) er omfattet af den upersonlige og over mennesket stående lov (statsviljen)? Er det ikke den fuldkomne frihed for samfundets borgere, når de beskyttes mod at blive berøvet eller franarret deres ret, ved at nogen trænger ind på deres område gennem et hul i lovens ”hegn”?

Set fra humanistens synspunkt er svaret på disse spørgsmål: Nej!!! Humanisten går nemlig ud fra den grundlæggende forudsætning, at *Føreren ikke er den bedste* til at træffe *alle* beslutninger, at han *ikke er ufejlbarlig* og at han *ikke er alvidende*, men at borgeren selv er den nærmeste til at vide, i hvilken retning borgerens interesser går, og hvad der er borgerens mål. *Ingen-er-fuldkommen*, men *enhver borger er den bedste* til at bestemme for sig selv. I demokratiet er enhver sin egen fører.

Humanistens livsanskuelse kan udtrykkes sådan: Hvis jeg tvinger dig til at underkaste dig min vilje, til at arbejde for mit mål, til at male verden udfra min værdiskala, så gør jeg dig ikke lykkeligere. Du ved bedst selv, hvad du vil. Jeg kan ikke varetage dine interesser bedre end du selv. Øg jeg kan ikke gøre dig lykkeligere ved at tvinge dig til at læse Anders And, hvis du foretrækker Shakespeare (eller omvendt). Jeg kan afsky din smag for læsestof eller jeg kan sympatisere med den. Men det er dig, der er den øverste dommer, når det drejer sig om, hvad du ønsker, og hvad du vil. Derfor bør du bestemme over dig selv.¹

1. Prøv, at læse dette afsnit på ny efter at du har udskiftet ”dig” og ”din” med ”mig” og ”min” og omvendt.¹

Det forhold, at alle og enhver af samfundets medlemmer kan bestemme for sig selv i frihed kalder man ofte selvforvaltning, selvstyre eller AUTONOMI.¹ Borgeren er autonom, hvis borgeren både er ”lovgiver”, ”dommer” og ”regering” for sig selv. *Autonomien* er ikke tilstede, hvis beslutningerne træffes under trusler, pres eller tvang. For det vil indsnævre de eksisterende valgmuligheder, sådan at der reelt kun bliver én tilbage — og så er der logisk set ikke længere noget valg. Autonomien betyder altså, at borgeren både har:

1. fuld frihed til at sige ja og nej, og

2. fuld frihed til selv at vælge de principper, som han eller hun vil følge i de beslutninger, som man ønsker at medvirke i.

I det demokratiske samfund er alle samfundsmedlemmer *autonome*. Men i det totalitære samfund er kun Førereren *autonom*.

Vi ser altså, at ordet *autonomi* er synonymt med begrebet ”politisk frihed” eller blot: FRIHED.

I den franske nationalforsamlings erklæring om menneskerettighederne fra 1789 hedder det i § 1:

”Alle mennesker fødes og forbliver frie og lige i rettigheder ...”

Det vil sige, at enhver fra naturens side er udrustet med samme frihed til at bestemme over sig selv og deltage i samfundets beslutninger, som enhver anden.

Menneskerettighederne er frihedsrettigheder, dvs. uomstøtelig politisk *frihed*. Og i det demokratiske samfund er og forbliver borgerne individer med politisk frihed, som ikke, kan overlades til føreren, diktatoren, lederen, chefen, partibossen, statsministeren eller regeringen. *Friheden* må ikke monopoliseres.²

Det demokratiske samfund bygger på dette FRIHEDS-PRINCIP.

1. Begrebet *autonomi* er afledt af de to græske ord *autos* (= selv) og *nomos* (= regel, lov). Jeg foretrækker det for selvstyre og forvaltning, der er magthaver-ord.
2. Friheden i et demokrati omfatter trosfrihed, talefrihed, skrivefrihed, læsefrihed, undervisningsfrihed, kunstnerisk frihed, forskningsfrihed, forsamlingsfrihed, foreningsfrihed, frihed til at kritisere embedsmænd, folketing, regering og myndigheder, frihed til at vælge sin beskæftigelse, frihed til at bestemme, hvad man vil købe, frihed til at danne opposition osv.

Frihed betyder fravær af *tvang* og af det ene menneskes *magt* til at *undertrykke* det andet. Demokrati indebærer imidlertid ikke, at al *tvang* ophæves. Det drejer sig kun om den *tvang*, som det ene menneske kan udøve overfor det andet. Den *tvang* vi udsættes for og den *modstand* vi møder, når vi ønsker at gennemføre en bestemt handling eller beslutning, er begge udtryk for *bånd* på vor beslutningsfrihed og vor handlefrihed. Men de *bånd*, som "naturen" lægger på vor *frihed*, falder udenfor denne bogs emne. Her beskæftiger vi os alene med de *bånd*, som det ene menneske (eller den ene gruppe af mennesker) lægger på det andet (eller den anden gruppe).

Magtlæren er som tidligere nævnt her begrænset til at omfatte forholdet mellem menneskelige viljer.

Frihed kan derfor her defineres som fravær af menneskelig *tvang*. og *tvangen* kan defineres som *bånd* på den menneskelige *vilje*. At lægge *bånd* på en andens *vilje* betyder at ignorere denne *vilje*, eller i hvert tilfælde at lade sin egen *vilje* undertrykke den andens *vilje*. Et *samfund* er *frit*, hvis enhver respekterer enhver andens *vilje* og lader den veje ligeså tungt som sin egen.

Et *samfund* er derimod ikke *frit*, hvis alle *viljer* ikke vejer lige meget eller nogle *viljer* undertrykkes (ignoreres). Et *samfund*, der ikke er *frit*, kaldes *ufrit*. *Ufriheden* er desto større, jo flere *viljer* der ignoreres og undertrykkes.

Ufriheden er derfor størst, når der er én, der ignorerer eller undertrykker alle andres *viljer*, og når én *vilje* vejer mere end alle andre tilsammen. Det totalitære *samfund* er med andre ord det mest *ufrie* *samfund* man kan tænke sig. For her ignoreres og undertrykkes alle andre *viljer* end Førerens (diktatorens). og her vejer Førerens *vilje* mere end alle andre tilsammen.

De fleste af os har vel oplevet at føle *ufriheden* i det daglige med hensyn til små eller store beslutninger og handlinger. Hvis man har vænnet sig til den, hvis man har accepteret den som noget uundgåeligt eller "naturligt", og hvis man er blevet sløvet af denne stadige UMYNDIGGØRELSE og tvangsunderkastelse, så har man fået TRÆLLESIND. *Trællens* horisont indskrænkes efterhånden til kun at omfatte "op og ned". *Trællens* privatliv forsvinder — fordi en *træl* er under stadig overvågning og opsyn (*censur*).

Trællens deltagelse i samfundets beslutninger ophører, samtidigt med at *trællen* ophører med at være borger (politai). *Trællen* er politisk inaktiv. *Trællen*, slaven og den undertrykte opgiver efterhånden at have en egen vilje og egne mål for samfundet — og dermed udslukkes også viljen til *frihed*. *Trællen* accepterer sin slavetilværelse og begynder at betragte den som naturens orden eller ”Guds vilje”. Men ethvert menneske fødes med en egen vilje, og det er kun andre mennesker, der kan berøve os den. Ethvert menneske fødes derfor *frit* og til *frihed*. Slave er noget man *bliver*, når magten koncentrerer; så nogen har mindre end andre. Slave er noget man *bliver*, når man lader andre herske over sig. Slave bliver man, når man undertrykker sin egen vilje, når man *lader sig beherske*. Hvor der er herrer, er der også slaver. Hvor der er *magtkoncentration*, dvs. ULIGHED i politisk magt, dér er der også *ufrihed*.

Frihed forudsætter altså LIGHED med hensyn til magt, hvis den ikke skal forvandles til *ufrihed*. Uden menneskers ligeværd i denne forstand kan der ikke eksistere *frihed* i samfundet.

I det demokratiske samfund har enhver borger *lighed*, dvs. samme ret, og *frihed*, dvs. samme magt, til at træffe beslutningerne i samfundet.

Det er sket mange gange, at et helt folk eller en hel nation har fået *trællesind*, men det er også sket, at man har indset det.

I den franske nationalforsamlings menneskerettighedserklæring fra 1789 hedder det:

”... da uvidenhed om, forglemmelse af og foragt for menneskerettighederne er den eneste grund til landenes ulykker og regeringernes fordærvelse ... og for at borgernes krav i fremtiden kan baseres på jævne og ubestridelige grundsætninger ... erkender ... nationalforsamlingen ... følgende rettigheder for ethvert menneske og enhver borger: ... Menneskene fødes og forbliver frie og lige i rettigheder ... Disse er: Frihed ... og ret til modstand mod undertrykkelse ... ingen må forulempes for sine meninger ...”¹

Er vi blevet franarret vores medfødte *frihed* og *lighed* i rettigheder?

1. Uddrag. Kilde: Simonsen, side 31-33.

Har vi ladet os undertrykke? Skal vore børn imod naturens orden fødes ind i et samfund, hvor de er uden deres menneskerettigheder, født til *ufrihed* og *ulighed*? Har vi fået *trællesind*?

Fascisten stræber efter at øge uligheder og at ophæve friheden for alle andre end Føreren. Han stræber efter at maksimere uligheden og ufriheden, for at én mand skal kunne få størst mulig magt. Hans inderste ønske er naturligvis, at denne ubegrænsede magt skal koncentreres i *hans* hænder.

Nar magtkoncentrationen i samfundet har nået et vist niveau, så vil det ikke være let for den enkelte borger alene at skaffe sig sin frihed tilbage. Borgeren må forene sig med andre borgere, som er i samme situation. Når mange arbejder sammen om at nå samme mål, får de øget magt. Derfor er *foreningsfriheden* for humanisten og demokraten ikke blot et frihedsmål i sig selv, men også et våben i kampen for demokratiet og for bevarelsen af ligheden og friheden. Denne kamp foregår hele tiden og uophørligt. Humanisten og demokraten er derfor altid på vagt overfor forsøg på at indskrænke eller ophæve foreningsfriheden.

For fascisten er det anderledes. I det totalitære samfund er der intet behov for foreningsfrihed. Tværtimod. Her hersker FORENINGSTVANG. Kun de foreninger som forfølger magthaverens mål accepteres og kun de foreninger, som ikke handler i modstrid med magthaverens vilje tolereres. Alle andre foreninger forbydes og forfølges, indtil de ophører med at fungere. En nøje overvågning (*censur*) af frivillige sammenslutninger er et typisk kendetegn på det totalitære samfund. Aktiviteten i de foreninger, som diktaturet tillader, består ofte i at indprente medlemmerne magthavernes ønsker og vilje. Foreningernes ledere, og til dels også deres medlemmer, bliver i virkeligheden et *magtredskab* i de totalitære magthaveres hænder.

Skønt lederne ofte selv tror, at de varetager medlemmernes interesser overfor myndighederne, en sandheden i virkeligheden den, at de en sprællemænd, der udelukkende varetager de totalitære magthaveres interesse ved at aflaste myndighederne i det, som ellers ville være deres opgave. Medlemmerne, der som regel har stor *autoritetstro* og nærer en næsten ubegrænset tillid til deres ledere, opdager kun sjældent, hvordan det forholder sig.

Det er altså sjældent således, at alle foreninger eller alle partier forbydes, når fascistene forsøger at realisere sit idealsamfund. De foreninger, der tilpasser sig og undlader at arbejde for statskadelige ("afvigende") mål, kan som regel fortsætte virksomheden indenfor de af magthaveren afstukne rammer. De partier, der fraskriver sig retten til nogensinde at være i *opposition*, kan ligeledes fortsætte med at eksistere i denne særlige rolle som "demokratisk alibi" for de fascistiske magthavere. Diktaturstater er derfor ikke altid og nødvendigvis ét-parti-stater. Men de er altid stater uden nogen effektiv, åben og lovlig *opposition* til magthaverne. Der kan vel være flere partier, men kun én mening, ét mål og én interesse: Førerens.

Eksistensen af flere partier er altså ikke i sig selv et tegn på demokrati. Hvis der ikke er en effektiv opposition, hvis partierne stiltiende accepterer magthavernes magtforbrydelser og hvis de intet foretager sig for at sikre og forøge borgernes frihed, så er de kun *medløbere* og facadepryd overfor omverdenen. og de *rivaliserende* partier, hvis eneste mål er selv at overtage magten for at begunstige sine egne medlemmer, er naturligvis dårlige forsvarere af *friheden*.

Den demokratiske stats borgere har frihed til at deltage i samfundets "styre" og snakke med om det. I demokratiet kan *enhver* borger frit og på lige fod med *enhver* anden deltage i samfundets regering, styre og beslutninger. De tre ord styre, regering og beslutninger har nemlig nøjagtig samme betydning. At der, som professor Ross påstod,¹ skulle være forskel på dem, er magthavernes påhit. At det skulle være regeringen, som regerede og folket, der styrede i et folkestyre, er noget absurd nonsens — udfra et demokratisk synspunkt. Men udfra et totalitært synspunkt er det en velklingende omskrivning af *ulighed* og *ufrihed*. Det er magtsprog, som magthaverne og deres medløbere bruger, for at de frit skal kunne styre vore viljer, træffe beslutninger om, hvad der er vore mål og regere hen over hovedet på os.

Og vi har i den grad vænnet os til denne ufrihed og levet os ind i denne slavetilværelse, at vi nu betragter den som uforanderlig og som udtryk for

1. Ross, side 254.

naturens orden. Vi respekterer den, som om denne tilstand var udtryk for ”Guds vilje” og ikke *statsministerens* m.fl. Vi er blevet magthaverens slaver, vore viljer koncentrerer i magthaverens hænder. Det giver magthaveren meget stor magt til at nå *sine* mål.

Når borgernes ufrihed formindskes, undergraves og begrænses magthaverens magt. Intet andet menneske har i virkeligheden mere magt over dig, end du selv tilstår det. Ingen kan bedre forsvare din *frihed* og din *lighed* end du selv. Men undertrykkelsen ophører først, når du bruger din *frihed* til at sikre din *lighed*.

Det er ved hjælp af din *frihed*, at andres *overmagt* kan begrænses og beskæres. Borgenes *frihed* er det eneste effektive opløsningsmiddel, der er i stand til at fjerne samfundets *magtkoncentrationer*. Og *magtkoncentrationer* er for det demokratiske samfund som cancer. De virker måske harmløse i starten, men de kan pludselig komme ud af kontrol og blive dødelige for den demokratiske proces. Hvis de får lov at vokse eller brede sig uhæmmet, så vil de en skønne dag vise sig at være uhelbredelige samfundssvulster. Hvis de bekæmpes i tide, så er helbredelse undertiden mulig, men forebyggelse er langt at foretrække.¹

1. Både liberalisterne (Adam Smith) og socialisterne (Karl Marx) har påvist, hvordan økonomiske magtkoncentrationer fører til ufrihed og undertrykkelse — og begge har søgt at anviser veje til at genskabe den økonomiske lighed og frihed.

Hvad er ansvar?

ANSVAR betyder i virkeligheden at give svar på et spørgsmål, nemlig spørgsmålet: Har du nået dine mål?

I det demokratiske samfund er det dig selv, som sætter dine mål. I det demokratiske samfund har du derfor kun *ansvar* overfor dig selv.

I den fascistiske begrebsverden findes ordet ansvar også. Men da det totalitære samfunds medlemmer ikke selv sætter sig mål, får ansvarsbegrebet her et helt andet indhold. I dette samfund sættes alle mål af Føreren, som træffer alle beslutninger. Det gør han enten personligt eller ved at overlade det til sine nærmeste ”underførere” at træffe beslutningerne i hans ånd, i henhold til hans vilje og på hans vegne. For fascistene betyder *ansvar* derfor: ”Har du nået det mål, som Føreren har sat for dig?” eller ”Har du gjort din overordnede tilpas?” eller ”Bliver din chef nu vred, når han opdager, hvad du har gjort eller undladt at gøre?”.

For at din fører skal kunne overvåge, om du har nået de mål, som han har sat for dig, så må du i det totalitære samfund hele tiden rapportere opad.

I det totalitære samfund er *ansvar* altså altid noget man har ”opad” — aldrig nedad eller overfor sig selv.¹

Derfor kan man kun ”løbe fra sit ansvar” i det totalitære samfund — aldrig i det demokratiske. Man kan jo hemmeligholde sine manglende resultater for sin chef ved bevidst at lyve for ham, narre ham eller ved at tie. På denne måde kan man — i hvert tilfælde for en tid — unddrage sig sit *ansvar*. Manglende overensstemmelse mellem de opstillede mål og de opnåede resultater udløser en straf eller udelukker en belønning.

1. Jfr. Hitlers grundsætning: ”... enhver førers autoritet nedefter og ansvarligheden opefter.”. Hitler, II, side 57.

Begge disse typer af afstraffelse opfattes normalt som enten ulighed eller tvang, og dermed som en frihedskrænkelse. Man kommer til at føle *overmagten* og føler sig afmægtig. Man føler den eksisterende *ulighed* og *ufrihed*.

I det demokratiske samfund, hvor man selv sætter sine mål, og hvor man selv kan ændre dem efter behov, er det meningsløst at afstraffe sig selv for forsømmelse imod sig selv. "Straffen" er allerede udstået med det nederlag man lider ved ikke at nå sit mål. og i stedet for en beslutning om straf træffes en beslutning om at forbedre sig eller om i fremtiden at sætte sig mål, som man lettere kan nå. Man skærper her samvittigheden og den kritiske sans i modsætning til det totalitære samfund, hvor man sløver og ophæver dem.

I demokratiet har det intet formål at narre sig selv, at lyve for sig selv eller at fortie sandheden. Man lærer i stedet at kende sin egen begrænsning og at vurdere sine evner realistisk. Man kommer nærmere til det gamle ideal: "Kend dig selv!"

I det totalitære samfund fremelskes umuligheden, hykleriet, forstillelsen, frygten og kryberiet. Desuden fremelskes samvittighedsløsheden, afstumpetheden og kynismen, fordi man aldrig er ansvarlig overfor sig selv eller sine selvstændige mål / resultat-forhold. Hvilke egenskaber man helst ser fremmet hos samfundets medlemmer er naturligvis en smagssag.

Undertiden er det ikke muligt at løbe fra ansvaret ved at fortie eller tilsløre, at resultaterne ikke står mål med forventningerne ovenfra. En af de andre metoder til at "frigøre sig" fra ansvaret må så tages i brug.¹ Man kan f.eks. bruge elevatormetoden, der lader ansvaret fare op eller ned gennem hierarkiet. At lade ansvaret "gå videre" på denne måde, er en bekvem måde at forflygtige det på. De, der står under en i hierarkiet er bekvemme syndebukke, fordi den, der står i et lydigheds- eller afhængighedsforhold, vanskeligt kan modsætte sig at modtage (påtage sig) ansvaret. Fra syndebukkens synspunkt er en sådan ansvarsforflygtigelse en magtforbrydelse. Men forbryderen ser det ikke sådan og han har magten og dermed *ret*. Ansvaret kan med elevator-metoden også sendes opad,

1. Se også Inga Denvers morsomme kronik: "Når gerningen frigøres fra gerningsmanden." Information 17.1.1980.

indtil det ender i ”den blå luft” over Førerens hoved, hvor fascismens ”højeste ansvar”¹ svæver som en glorie. Selvom det totalitære samfund tilsyneladende er gennemsyret af ansvarlighed, så ”fordamper” ansvaret, når der bliver lidt hedt omkring magtforbrydelsens gerningssted. Og den såkaldt ”ansvarlige” leder er altid den der i praksis optræder mest uansvarligt.

Under krigsforbryderprocesserne i Nürnberg efter krigen, og i processen mod Adolf Eichmann, som var ansvarlig for millioner af mord, forsøgte de tiltalte at trylle ansvaret for deres forbrydelser bort ved at undskylde sig med, at de kun var et lille tandhjul i statens store maskineri, og at de kun udførte givne ordrer. Men under krigen drømte Eichmann ikke om at vove sit liv for at redde hundrede tusinder af andre. Han var ingen Raoul Wallenberg.²

Massemorderne havde ingen samvittighedskvaler, for i det totalitære hierarki har borgerne intet personligt ansvar og derfor heller ingen samvittighed. Eller, som Gestapo-chefen Hermann Göring formulerede det:

”Jeg har ingen samvittighed. Min samvittighed hedder Adolf Hitler.”³

At forbryderne kun udførte de givne ordrer var en forklaring, som ville kunne fritage dem for straf i det totalitære samfund. I fascistens øjne har de ikke begået nogen forbrydelse. Det ville de derimod have gjort, hvis de havde reddet millioner af menneskers liv, hvis de havde nægtet at udføre Førerens ordrer og havde handlet imod hans vilje.

For demokraten og humanisten derimod er det en sindssyg undskyldning. For humanisten er ulydighed ingen forbrydelse og én Eichmanns liv er ikke mere værd end 1 million sagesløse og uskyldige menneskers liv.

I det demokratiske samfund er der et personligt *ansvar*, som man ikke kan frigøre sig af ved at ”trykke på elevatorknappen”.

Man har et demokratisk *ansvar* for at give sig ind under andres ledelse og udføre handlinger på andres bud. Man har et demokratisk *ansvar* for at

1. Cfr. Hitler, side 231.

2. Svensk diplomat, der under anden verdenskrig reddede titusinder af mennesker fra at blive myrdet af nazisterne.

3. Holm, side 196.

udføre en forbryderisk ordre. Og man har et demokratisk *ansvar* for at adlyde en ulovlig befaling, kommando, tjenesteanvisning eller ”henstilling”. Man har et *ansvar* overfor sig selv, når man afgiver sin medfødte *frihed* og sin *lighed* og undergiver sig et andet menneskes *absolutte magt*. Man er medansvarlig, når man med sin *frihed* og sin *lighed* som indsats er med til at fremme en udvikling der medfører *tvang*, *undertrykkelse* og *magtforbrydelser*. Og man er om nødvendigt ansvarlig for andre menneskers liv med sit eget liv.

Professor Ross beskrev det sådan:

”Der er unægtelig mange mennesker, der aldrig når frem til forståelse af dette standpunkt. De forbliver hele deres liv som børn, selv autoritetsbundne og herskesyge overfor andre. De frygter friheden og befinder sig kun vel i en verden, hvor afgørelse og ansvar kan væltes over på andre”.¹

Det totalitære samfund opdrætter individer uden selvstændigt *ansvar* og uden en selvstændig samvittighed. Men deri ligger også kimen til det totalitære samfundssystems opløsning:

”... ethvert diktaturparti vil finde sine mest trofaste tilhængere, og dermed også sine førere, ikke blandt de bedste, men snarere blandt de ringeste elementer i befolkningen. Partiet kræver absolut ensretning af sine medlemmer, ubetinget og unuanceret tilslutning til en række dogmer og vurderinger.

Konsekvensen heraf er en tendens til at partiets kerne fortrinsvis rekrutteres blandt underlødige og ensporede fanatikere blandt de kyniske, samvittighedsløse stræbere, der er villige til for personlig vindings skyld at hyle med de ulve, der er de stærkeste.”²

Dette samfund står og falder med ledelsen. Men når ledelsen efterhånden kun har ansvarsløse og samvittighedsløse lag under sig i magt-pyramiden, så smuldrer det hele, den dag føreren forsvinder og tager ”ansvaret” og ”samvittigheden” med sig.

Demokraten ønsker at bevare sin *frihed*, medens fascistten, der måske inderst inde misunder ham denne *frihed*, stræber efter at nå en slags frihed ved at *undertrykke* andre.

1. Ross, side 192.

2. Ross, side 245.

Ved at se nedad i stedet for opefter, kommer fascistten til at elske disciplin og lydighed (mod ham), i stedet for den *frihed* og uafhængighed, som han ikke evner at skaffe sig. Han underkaster sig og bliver sin chefs slave, sin førers undersåt, sin herskers underordnede, blot for at nå det ringe mål selv at blive *hersker* over dem, der er under ham.

Fascisten svømmer som en fisk i vandet, når han smisser og kryber for sin overordnede — for det er for ham betalingen for at få lov til at tyrannisere og terrorisere dem der er under ham.

Ved en partikongres i Sovjetunionen var der ifølge von Mises en deltager ved navn Avdyenko, som henvendt til diktatoren Stalin sagde:

”Om hundreder af år vil fremtidens kommunistiske generationer sige om os, at vi var de lykkeligste af alle dødelige, som har beboet denne planet, fordi vi har set Stalin, den geniale leder, vismanden Stalin, den smilende, den venlige, den overmåde jævne. Dengang da jeg så Stalin, selv på afstand, da bankede mit hjerte på grund af hans kraft, hans magnetisme og hans storhed. Jeg fik lyst til at bryde ud i sang, at skribe, at udstøde et hyl af lykke og lovprisning.” (Mises, side 127.)

Demokraten væmmes og føler ubehag både ved spytslikkeriet og tyranniet. Han ønsker kun at omgås *ligemænd* (likekvinder) og hans samvittighed hedder ikke Adolf.

Den sovjetiske brintbombes fader, Andrej Sakharov, fik i 1960 samvittighedskvaler over sin medvirken i den oprustningsproces, som foregik i 1950erne. Han skriver i bogen *Meninger*:

”Jeg begyndte efterhånden at forstå den forbrøderiske karakter, ikke blot af kernevåbenforsøg, men af kernevåbenforskning i det hele taget. Jeg begyndte at betragte både dette og andre verdensproblemer i et større humanistisk perspektiv ... Jeg kunne ikke standse noget, som jeg vidste var forkert og unødvendigt ... Det var frygteligt. Jeg havde en forfærdende fornemmelse af magtesløshed. Efter det blev jeg en anden. Jeg brød med mine omgivelser. Det var et definitivt brud”.¹

For Sakharov var der ikke behov for at trykke ansvarets elevator op eller ned. Han ønskede i stedet at trykke på ”nødstop”. Men i det totalitære samfund er denne knap i ansvarets elevator forbeholdt føreren.

1. Sakharov, side 16.

Hvad er lydigheds-dressur?

Når man lader andre træffe beslutninger for sig, så er man ikke længere sin egen herre. Når man ikke længere er sin egen herre, så lader man andre blive herre over sit liv. Når man lader andre blive herre over sit liv, så bliver man selv deres slave.

Det menneske, der opgiver sin naturlige frihed og ret til selvbestemmelse, bliver *ufrit*. Det bliver en levende robot, der handler ligesom alle de mange andre robotter, den er omgivet af. Det menneske, der lader sig programmere og *styre* som en robot, mister hurtigt sin menneskeværdighed. Det handler mekanisk og maskinelt. Det bliver mere og mere kynisk og ufølsomt overfor de menneskelige skader, der afstedkommes, når robotten pløjer sig hen over de mennesker, der kommer i vejen for den. Dets samvittighed sløves, for en robot har ikke behov for en samvittighed. Robotten har ikke ansvar for sine egne handlinger. Det har programmøren, ejermanden, robottens chef, Føreren. Når samvittigheden sløves og det personlige ansvar ikke længere har nogen betydning for systemet, så opstår snart den situation, hvor man begynder at tænke som en fascist: ”Min samvittighed er min chef.”

For fascistten er tvang og slaveri ikke frihedens modsætning. Én af fortalene for slaveriet i de amerikanske sydstater, Bledsoe, kunne sige:

”Opfatter man ordet frihed i dets sande betydning, er slaveri ikke dets modsætning. Modsætningen ... er tøjlesløshed. Gennem slaveri-institutionen for de sorte udelukkes tøjlesløsheden, og friheden indføres. Den indføres for slaverne selv. For de har en naturlig ret til denne styreform, til det hensyn og den kontrol, som i det hele er bedst for dem ...”¹

1. Tingsten, N, side 94.

Dette er en typisk fascistisk tankegang. ”*Vi-alene-vide*”, hvad der er bedst for de undertrykte. De ved det ikke selv.

I enhver demokrats øre er dette den mest koncentrerede gang nonsens, man kan forestille sig.

Retten ”til kontrol”! Kontrol er jo *overvågning, censur, styring* og dermed *ufrihed*. Har man *ret* til *ufrihed*? Ikke i et demokrati. Der har man ret til *frihed*.

Tøjlesløshed betyder uden tøjler. Den der er uden tøjler bliver ikke styret. Den der ikke bliver styret, ”styrer” sig selv. Den der styrer sig selv er autonom. Autonomi er frihed for den enkelte til at bestemme over sig selv. At hævde at ”tøjlesløshed” er modsætningen til frihed er i enhver demokrats øre nonsens. At hævde, at friheden indføres, når tøjlesløsheden udelukkes, er det endnu mere. At hævde, at frihed og slaveri ikke er modsætninger, er for en demokrat at modsige sig selv. Udfra et demokratisk synspunkt er hele udtalelsen selvmodsigende nonsens.

Men udfra fascistens synspunkt er det klar logik. Slaveri er lig med frihed, magthavernes frihed. Når de undertryktes tøjlesløshed udelukkes, så indføres friheden (for magthaverne). Og kontrol er virkelig bedst for de sorte, set udfra de hvide magthaveres synspunkt, men også kun derfra.

For humanisten er slaveri ikke blot en *tilstand* med fodlænker og negre. I ethvert forhold, hvor den ene er herre og den anden er tjener, er der et element af slaveri, nemlig: *ufrihed*. Slaveri er en *proces* hvori et individ fratages sin ret og sin egen tilværelse. Slaveri er afhængighed af en andens vilje. Slaveri er manglende *frihed* til selv at fastlægge sine mål i tilværelsen og selv at udnytte sine evner til at nå dem. I det øjeblik en anden lægger *bånd* på din vilje, og du i modstrid med dine egne ønsker følger hans, da er du reduceret til en ufri, afhængig slave, som må underkaste sig. Fra det øjeblik du opgiver din frihed til at bestemme selv og overlader det til en anden at *styre*, lede eller regere dig, da bliver du et hjælpeløst redskab i hænderne på den herre, som vil føre dig mod et af ham fastlagt mål: hans mål. Når du viser blind *lydighed* mod din *herskers* ordre, så betyder det, at du afskærer dig selv fra at se, hvor han fører dig hen. Du fraskriver dig retten til at *overvåge*, om hans *mål* fører dig i retning af dine egne. Du bliver tøjlet og spændt for din herres vogn som en okse.

Han vil dressere dig og tæmme dig til du handler som en menneskelig robot. Men en robot er et umenneskeligt væsen. En robot lyder blindt de ordrer den får, og den kan kun tænke andres tanker — ikke egne. Robotten har ikke krav på *frihed* eller *lighed* med mennesket eller med andre robotter. Det har trækoksen heller ikke. Og de rejser heller ikke den slags krav.

I det demokratiske samfund stræber man efter, at ingen bliver så rige, at de kan købe et andet menneske — eller så fattige, at de er nødt til at sælge sin frihed til en anden. Man stræber efter at ingen får en sådan magt over andre, at magthaverne kan herske over de ufrie og lægge dem i magtens lænker.

Alexis de Tocqueville, der for 150 år siden indgående studerede det demokratiske samfunds fordele og ulemper, siger:

”... den centraliserede regeringsmagt opnår en vældig styrke, når den kombineres med en centraliseret administration. Mennesker bliver under en sådan regeringsform vænnet til helt at glemme, at de har en vilje. De følger de ordrer, som bliver givet dem, ikke bare én gang og på ét enkelt område, men altid og overalt. De bliver ikke bare tæmmede med magt, men de bliver også holdt nede af deres egne vaner.”

Centralisering er *magtkoncentration* og magtkoncentration er centralisering.

De tæmmede mennesker følger dressørens mindste kommando, men de underkaster sig også hans vilje og gør, som de tror han ønsker, selv når han ikke udtrykker den og ikke benytter sin magt over dem til at styre dem mod *hans* mål og i overensstemmelse med *hans* interesser.

Magthaveren er ikke længere deres ligemand, men deres hersker. De er blevet undertrykte og ufrie. De er blevet viljeløse instrumenter i hans hænder — og selv når han ikke lægger hånd på dem, kan han få dem til at danse for sig. De har givet afkald på deres egen, selvstændige vilje og er blevet helt afhængige af magthaveren. De er blevet hans *lydige* slaver og har fået *trællens* selvudslettende sind. De er ikke længere frie borgere i et frit samfund.

Den totalitære magthaver udøver i virkeligheden en slags lydighedsdressur overfor sine undersåtter. En lydighedsdressur, som enhver humanist finder

1. Tocqueville, side 19.

afskyvækkende, fordi den er nedværdigende: Mennesket betragtes som et dyr, der skal opdrages til lydighed mod sin ejer.

For at illustrere den fascistiske magthavers syn på sine undersåtter, som han betragter som dresserede dyr, vil jeg gerne citere en kendt dansk håndbog i hundedressur:¹

”Man træner en betinget reaktion ind i sin hund, når man lærer den at udføre en bestemt handling på kommando. (54) ... Efterhånden bliver det hunden en glæde selve det at være sin fører tilpas — gøre hvad han forlanger ... (57). Det kræves af hunden, at den skal gå ved førerens venstre side uanset bevægelsesretning, og at den sætter sig, så snart der gøres holdt ... Tillades det en hund at snuse til, hvad den finder for godt, når den føres i line, kan man ikke samtidig forlange, at den følger sin fører korrekt; lugteindtrykkene vil i så fald kontinuerligt få hunden til at ’bryde ud’. (59). ... Hunden skal gå og i det hele taget optræde, som da den havde line på, blot skal den nu gøre det *uden at være i snor*. ... Stiller hunden sig i begyndelsen uforstående over for, hvad man ønsker af den, lokker man den ... At dressere en hund til på ordre at gå på plads og at få den til at blive liggende, til den igen får lov at forlade pladsen, indebærer, at der lægges en betydelig tvang på hunden ... Visse skarpe og temperamentsfulde hunde kan under dressurarbejdet vise aggressivitet mod føreren. Sådanne tendenser må under ingen omstændigheder tolereres, men må tværtimod omgående resultere i straf — konsekvenserne kan ellers blive helt uoverskuelige. (60) ... der er vel næppe nogen anden del af hundesporten, der skænker såvel hund som ejer større glæde og tilfredsstillelse end netop lydighedsdressuren og de resultater, der derigennem kan opnås.” (56).

Man genkender magtsproget. Og man genfinder de fascistiske principper *vi-alene-vide*, *kæft-trit-og-retning*, *magt-er-ret* og *fører-princippet*. Naturligvis må hunden heller ikke ytre sig eller gå uden førerens vilje (*tyst*). Hunden skal lyde enhver kommando fra føreren (*kæft-trit-og-retning-princippet*), og selv når han ikke trækker i snoren skal den udføre hans vilje. Det gør den lykkelig! (*Vi-alene-vide-princippet*.) Og hvis den ikke vil opgive sin egen vilje og lade sig undertrykke, så er det fordi den er

1. Gumbel: Jeg har hund. Sidetal i parenteserne.

aggressiv eller oprørsk (*magt-er-ret-princippet*). Konsekvenserne heraf bliver ”helt uoverskuelige” fordi hunden helt kan tage magten fra sin fører (*rival-princip- pet*). Hunden er i et afhængighedsforhold til sin ejer og fører. Føreren får efterhånden magten (*fører-princippet*) over den ved hjælp af belønning og straf. Den bliver *ufri*, den udvikler en ”slavesjæl”, og til sidst bliver den som resultat af dressuren *lydig* (loyal) overfor magthaveren. Det giver ham glæde og tilfredsstillelse — og i hans øjne også hunden. Men hvordan mon det ser ud med hundens? Mon den føler *frihed* og *lighed*?

En anden kendt håndbog i hundedressur¹ kender svaret:

”... selv om en hund bliver dresseret godt, må den hele tiden kende sin plads² og vide at der er en ’flokleder’.³ Det er naturligt⁴ for hunden at være sin ejer underlegen. En hund, der får ordrer,⁵ men ikke altid behøver at adlyde, vil udvikle sig dårligt og den vil ikke befinde sig godt.”⁶

1. Arvid Johansen: Jagthundens dressur. Landsjagtforeningen, 1971, side 18.

2. *Rival-princippet*.

3. *Fører-princippet*.

4. *Magt-er-ret-princippet*.

5. *Kæft-trit-og-retning-princippet*.

6. *Vi-alene-vide-princippet*.

Hvordan kan magten fordeles?

Det totalitære samfunds borgere er inddelt i forskellige lag. Disse statuslag (rangklasser, strata) placerer dem i magtens pyramide.

Fascistens livsanskuelse er som nævnt den, at der i samfundet kun er nogle få ”overmennesker” — en aristokratisk elite — der er kvalificeret til at deltage i beslutningsprocessen.¹ Sådan bør det være og kun denne elite bør kunne bestemme over andre, dvs. over ”undermenneskene”. Blandt denne elite er der én, der i særlig grad udmærker sig som den bedste. Han er samfundets selvskrevne fører, og han bør også bestemme over de andre i eliten.

I nazismens ABC hedder reglen:

”Grundlaget for den nationalsocialistiske livsanskuelse er, at alle mennesker ikke er lige.”² Mussolini beskrev det sådan:

”Fascismen ... fastslår menneskenes uforanderlige, frugtbringende og velgørende ulighed ...”³

Humanistens livsanskuelse er omvendt den, at alle samfundets borgere principielt er lige, og at alle borgere derfor har samme ret til at deltage i alle de beslutninger, som vedrører samfundet.

For humanisten og demokraten er det undtagelsen, når nogen fra naturens hånd er mindre ”stærke”. Og de ”stærkere” må i et sådant undtagelsestilfælde hjælpe den svagere til at ”stå på lige fod” med de andre.

Hobbess skriver:

”Naturen har skabt menneskene så ens i krop og sind, at skønt man

1. Jfr. Hitler, II, side 51-52. Det græske ord aristokrati betyder: ”de bedste” har magten.

2. Arendt, side 82.

3. Mussolini, side 35.

undertiden møder et menneske, der kropsligt er afgørende stærkere end andre, eller et menneske der tænker hurtigere end andre, så er forskellen ikke væsentlig, ... for selv den svageste har styrke nok til at slå den stærkeste ihjel.”

Da livet er menneskets fornemste gode, og menneskets sikkerhed er samfundets vigtigste mål, er der altså ingen samfundsmæssige grunde til at behandle borgerne som ulige. Og Hobbes anser det ligefrem for en af de naturlige forpligtelser (*law of nature*), at enhver anerkender at alle andre er *ligemænd og ligekvinder* fra naturens side. Hvis man tror, at man er mere end andre, så lider man ifølge Hobbes af arrogance og hovmodighed (*pride*).

Også Rousseau understregede det for os naturlige i, at den stærke bør tjene den svage. Det er imidlertid kun naturligt for humanisten og demokraten. For det beskriver det demokratiske ideal.

I det totalitære samfund er det den svage, som må tjene eller trække for den stærke. Og for en fascist er det den naturligste sag af verden, at den stærke magthaver bør øge uligheden og undertvinge den svage. Føreren har ret til al den frihed og magt, det giver ham at undertrykke samfundets øvrige borgere.

Ingen af de demokratiske principper har i tidens løb givet anledning til flere misforståelser og misfortolkninger end *ligheds-princippet*. Man har villet tage det til indtægt både for ensretning og for undertrykkelse. Der kan derfor være grund til at starte med at slå fast, at *lighed* i et demokrati betyder *lighed* med hensyn til den politiske *frihed*.

Lighed er borgernes ligestilling i rettigheder med hensyn til deres deltagelse i samfundets beslutninger. Kravet om denne politiske *lighed* medfører, at en række forudsætninger må søges opfyldt i det demokratiske samfund.

Demokratiet forudsætter, at borgerne fødes frie (*frihed*), og at de *alle* har samme frihed (*lighed*). Men virkelighedens samfund opfylder ikke dette ideal i lige høj grad. Nogle har på grund af uddannelse, miljø, indkomst eller andre forhold ikke samme muligheder for at gøre brug af deres politiske *frihed* som andre. Det afføder politisk *ulighed*.

Det er denne ulighed, som demokraten stræber efter at formindske. Meningen er naturligvis, at alle skal have samme *magt* — og dermed samme frihed. Det demokratiske LIGREDS-PRINCIP er et krav om samme *frihed* til alle samfundets medlemmer. Og med *alle* menes der alle og enhver. I demokratiet er friheden ikke noget, der er forbeholdt føreren eller *en del af folket*. Der er kun *lighed*, hvis alles mening vejer lige tungt og enhvers stemme lyder lige så frit, som enhver andens.

Terror, tvang, tortur og undertrykkelse er uforenelige med dette *lighedsprincip*, fordi disse ting giver nogle borgere mere frihed på andres bekostning.

At alle er *lige* betyder ikke, at enhver har Newtons matematiske evner eller Beethovens musikalske. Men det betyder, at alle har samme *frihed* til at deltage i samfundets beslutninger og samme mulighed for at deltage i statsstyret, som enhver anden.¹

Rousseau sondrede mellem to slags *ulighed*:

- den naturlige ulighed, som kunne skyldes alder, fysik og begavelse
- den politiske ulighed, som skyldes menneskeskabte uligheder og privilegier, som gavner nogle på andres bekostning.

Det er naturligvis kun den sidstnævnte form for *ulighed*, der er elimineret i demokratiet.

I det demokratiske samfund er der således *både politisk frihed og politisk lighed*.

I det totalitære samfund er der hverken politisk frihed eller lighed.

Benito Mussolini, skaberen af den moderne fascisme, siger det sådan: ”Vi repræsenterer ... den klare, kategoriske og definitive modsætning til hele demokratiets verden, ... de udødelige principper fra 1789.”² Det er altså også fascismens egen opfattelse, at dens livsholdning er modpolen til demokratiet og de demokratiske principper fra den franske revolution: *frihed, lighed og broderskab*.

Mussolini skrev i Fascismens doktrin:

1. Bertrand Russel, *Democracy*, side 35.

2. Mussolini, side 67.

”Fascismen tilbageviser hos demokratiet den absurde konventionelle løgn om den politiske lighed ...”¹

Det demokratiske *lighedsprincip* betyder, at magten i samfundet skal sønderdeles ned i de mindste enheder. Hver borger sin ”magt” — og ingen mere end én borgers magt. Sagt på en anden måde: Hver borger sin frihed — og ingen mere end sin egen frihed. Det er den demokratiske *lighed*. Den indebærer, at enhver borger skal have mulighed for at øve samme politiske indflydelse, som enhver anden, på enhver af samfundets beslutninger. ”Ingen mand har nogensinde været god nok til at herske over andre.”²

Lighed er altså ikke det samme som *ensretning*, snarere tværtimod. Sådant som lighed her er defineret, er *ensretning* lig med den størst mulige ulighed.

I det totalitære samfund er der *ensretning*, men ingen *lighed*. *Ensretningen* betyder, at alle har samme mål, Førerens. *Uligheden* betyder, at uanset hvor meget den enkeltes stemme vejer i samfundet, så vejer Førerens mere end alle de andre tilsammen. I alle beslutninger er der derfor kun én stemme, som afgør valget. Det er Førerens. Førerer er den eneste *vælger*.

Blind lydighed og underkastelse under overordnedes ordre er et usvigelig sikkert tegn på ulighed og dermed på totalitære samfundsforhold. Overvågning af personer og magt til vilkårligt at belønne og straffe er det ligeledes. Det er forhold, som skaber ulighed og dermed undergraver demokratiet.

Frihed er kravet om magt; *lighed* er kravet om, at alle skal have samme magt. Samme magt til alle betyder, at alle skal kunne bestemme over deres egen tilværelse — og ingen skal kunne bestemme over andres.

Fuldkommen frihed kan ikke råde, hvis alle ikke er lige, dvs. har samme magt. Og som Tocqueville udtrykte det: ”fuldstændig lighed kan ikke råde, hvis ikke menneskene er fuldkommen frie, og selv om ligheden i sin yderste konsekvens falder sammen med friheden, er der altså grund til at skelne mellem de to.”³

”Man kan tænke sig et yderpunkt, hvor frihed og lighed falder sammen

1. Mussolini, side 38.
2. Skov, side 130.
3. Tocqueville, side 83.

og bliver ét. Alle borgere er med i statsstyret, og alle har samme ret til at være med i det. Da ingen skiller sig ud fra andre, kan ingen udøve tyranni. Menneskene vil være fuldkommen lige, fordi de er fuldkommen frie. Det er dette ideal, de demokratiske folk higer efter.”

Der er altså ingen modstrid mellem de demokratiske principper om *lighed* og *frihed*, sådan som det ofte er blevet hævdet. Hvis der ikke er *lighed* i borgernes *frihed*, så er der undertrykkelse og tvang. Et samfund, hvor nogen har magt til at tvinge andre, undertrykke andre, herske over andre er et samfund uden politisk *lighed*. Et samfund uden politisk *lighed* er et samfund uden *frihed*.

Ligheden bør ikke betragtes som en tilstand, men som en *proces*. Hvis man ikke hele tiden er aktiv for at opretholde den, så ophører den af sig selv.

Det er en følge af det demokratiske princip om *lighed*, at ingen sag er så vigtig, at den absolut skal gennemføres, før der er enighed om at gennemføre den blandt de samfundsmedlemmer, der berøres af beslutningen. Samfundet består af alle dets medlemmer. De er alle frie og lige. Ingen kan forpligtes mod sin egen vilje — for det strider mod *friheds-princippet*.

Og enhver har samme ret til at fraskrive sig de forpligtelser, som andre vil pålægge ham mod hans vilje (*ligheds-princippet*).

I et demokrati er der altså kun én måde at gennemføre en beslutning på. Den består i, at man diskuterer og taler sig til enighed om det man kan blive enige om. De spørgsmål, som man ikke kan enes om, kan ikke afgøres ved en beslutning fra ”samfundets” side. Her må det i det demokratiske samfund overlades til parterne at vælge hver sin vej. Eller som filosofen John Stuart Mill udtrykte det i sit essay om friheden, der udkom i 1859:

”Om så hele menneskeheden minus én havde samme mening, og kun ét menneske havde den modsatte mening, så ville resten af menneskeheden ikke have mere ret til at tvinge dette ene menneske til tavshed, end dette menneske — hvis det havde magt til det — ville være berettiget til at tvinge resten af menneskeheden til tavshed ...”²

1. Tocqueville, side 82.

2. Mill, *Øn Liberty*, s. 20.

Den bedste regering har ikke mere ret til tvang end den værste. Det var Perikles, der i det antikke Grækenland formulerede de demokratiske principper om lighed og frihed:

”Vi efteraber ikke vore naboers samfundsform, men prøver at foregå dem med et godt eksempel. Vort styre kaldes demokratisk, fordi magten ikke er koncentreret hos nogle få, men i stedet ligger i folkets hænder. Når der opstår interesse-konflikter, så er alle borgere lige for loven. Når det gælder offentlige hverv, så vælger vi folk efter deres evner, ikke efter deres sociale status eller gode forbindelser — og her er lav indkomst ingen hindring for deltagelse i det offentlige liv. Præcis som deltagelse i politik er fri og åben for enhver, så er vort gensidige forhold til hinanden også frit og åbent i dagligdagen. Vi frygter ikke hinanden og bebrejder ikke vor nabo, hvis han vælger at gå sine egne veje — og vi ser ikke ned på ham for det. Vi er fri og tolerante ... men vi ønsker at overholde lovene, især de love, der er til for at beskytte de svage og undertrykte. Vort samfund er åbent, og vi straffer ikke de der afslører militære hemmeligheder, for vor styrke er ikke hemmelige våben, men vort mod og vor broderskabsfølelse. Vi lever vort liv uden stramme regler. Vi betragter penge som noget nyttigt, der bør anvendes fornuftigt. Men vi praler ikke af dem, hvis vi har dem — og skammer os ikke over det, hvis vi ikke har dem ... Her sætter en borger samfundets problemer lige så højt som sine egne. Og selv de der har mest travlt med deres egne sager, sætter sig grundigt ind i de politiske sager. Den der ikke deltager aktivt i den politiske proces kalder vi ikke for upolitisk, men for udelig. Vi athenere træffer selv, personligt vore politiske beslutninger og diskuterer dem indgående og længe. Vi betragter ikke kritik og debat som en bremse på regeringen, men som en uomgængelig forudsætning for at der kan træffes fornuftige beslutninger ... ”¹

1. Thukydid, Perikles tale til begravelseshøjtideligheden, side 145-147.
Se også Popper, side 186.

Hvad er oprør?

Når magtfordelingen ændres, taler vi om en omfordeling af magten eller et MAGTSKIFTE. Jeg vil her nøjes med at omtale to former for magtskifte: en ændring af et demokrati til et diktatur og en ændring af et diktatur til et demokrati.

Den filosofiske litteratur har beskæftiget sig en del med sådanne magtskifter indenfor det emneområde, som traditionelt kaldes for oprørslæren. Filosoferne har blandt andet interesseret sig for den situation, hvor folket ved en demokratisk afstemning indsætter en diktator. Denne situation har man kaldt for ”det demokratiske paradoks”.

Situationen er ikke blot teoretisk eller hypotetisk. Det er tværtimod sket gentagne gange i historien, at et samfund har overdraget én magthaver diktatorisk magt til at bekæmpe en ydre fjende eller lign. Der er i og for sig intet paradoksalt i dette. Men i en sådan situation vil magthaveren kun have magten ”til låns”. Og forudsætningen for, at han således har fået lov at ”låne” andres magt for at overvinde en truende fare, vil naturligvis være, at han husker at give den tilbage igen til de retmæssige ”ejere”, når det egentlige mål er nået eller forudsætningerne for ”magtlånet” ikke længere er tilstede. Undlader han at tilbagelevere sin lånte magt til folket, så gør han sig i virkeligheden skyldig i et bedrageri overfor det folk, som har stillet deres magt til hans rådighed.¹

En borger, der for en tidsbegrænset periode fik overdraget absolut magt

1. Man kunne spørge, om magthaveren da ikke under iagttagelse af de demokratiske principper kunne få overdraget magten ”for evigt” eller ”til evig arv og eje”. Men hertil vil svaret altid være ”nej” i et demokratisk samfund. Princippet om at alle fødes lige hindrer, at magthaveren kan give folkets magt i arv til en af ham udpeget efterfølger.

til at løse en nøje angivet, begrænset opgave (f.eks. krigsførelse), kaldte man i det antikke Grækenland for en TYRAN.

Hvis *tyrannen* ikke tilbagegiver magten til folket, når den tidsbegrænsede, særlige opgave er løst eller tiden er udløbet, så gør han sig skyldig i en *magtforbrydelse*. Som magtforbryder er han hjemfalden til straf. Og den grusomste straf, som man udfra et demokratisk synspunkt kan idømme ham, er at fratage ham den magt, som han så hedt begærer. Men ved at tilrane sig folkets magt, har magthaveren jo sat de demokratiske principper ud af kraft og erstattet dem med de fascistiske. Og det vil derfor ikke være urimeligt at behandle magthaveren efter disse regler, hvis han ikke frivilligt giver afkald på sin fører-rolle.

Der er altså ikke noget paradoksalt i denne situation. I det demokratiske samfund har borgerne frihed til at beslutte, hvad de vil — men ikke til at afhænde de endnu ufødte borgers frihed. Alle føes frie og lige. Hvis borgerne ”afhænder” friheden for sig selv eller kommende generationer, så eksisterer demokratiet ikke længere. Men borgerne kan naturligvis beslutte, at de for en periode vil afstå fra at udøve deres frihed, så længe de selv ønsker det. For at folket kan deponere sin frihed på denne måde, må der være enstemmighed, for:

”Hvordan kan hundrede mennesker, som ønsker en herre, have ret til at bestemme over ti, der ikke ønsker det?”, spørger Rousseau.¹

Ergo kan magthaveren ikke i et demokratisk samfund overdrages magten for al fremtid eller til evigt eje. I det demokratiske samfund tilhører magten folket, og folket i det demokratiske samfund er alle og enhver, der til enhver tid udgør dette samfunds medlemmer.²

Når det græske ord *tyran* klinger så fælt i enhver demokrats øre, skyldes det, at *tyrannerne* ofte har misbrugt magten til at undertrykke de borgere, der valgte dem. Al magt korrumperer, og total magt korrumperer totalt.

1. Rousseau, side 173.

2. Vi har med andre ord ”løst” det demokratiske paradoks ved at definere, hvad et demokrati egentlig er — eller rettere, paradokset har aldrig eksisteret, fordi det forudsætter at samfundet ikke respekterer demokratiets grundprincipper og derfor netop ikke er demokratisk.

Og det sker når:

”... den offentlige mening — hovedhjørneste­nen i hele kontrolsystemet — er for uvidende eller for passiv eller for ligegyldig og uopmærksom til at gøre, hvad der tilkommer den ...”¹

Den offentlige mening, det er dig og mig og alle andre borgere i samfundet. Vi har et personligt, demokratisk ansvar for at afsløre, forebygge og afstraffe *magtforbrydelser*.

Magthavere giver sjældent frivilligt afkald på deres magt. De har brugt deres energi på at opnå den og bevare den — og de klynger sig til den, som var den *deres* ejendom. De kommer næsten helt til at glemme, at al deres magt er magt, som de har franarret eller berøvet andre. *Magt* er fra magthavernes synspunkt: *frihed*, dvs. hans handle-frihed og frihed til at herske over andre. Men for borgerne er magthavernes magt lig med deres egen *ufrihed*, deres egen tvang. Når magthaverne har *magt* — og dermed *ret* til at beslutte for borgerne, så har borgerne hverken *ret* eller *magt* til at beslutte for sig selv. De mister deres *frihed* i samme omfang magthaverne øger og bruger deres magt. *Magt* og *frihed* er altså samme sag set fra to forskellige synsvinkler. Fra magthaverens synspunkt sker der en forøgelse af hans *frihed* når han får mere *magt*. Fra borgerens synspunkt betyder *magtkoncentrationen* hos magthaveren et tilsvarende tab af *lighed* og *frihed*.

Magten, friheden og ligheden kan derfor ikke skilles ad og behandles, som om de var indbyrdes helt uafhængige størrelser. Hvis der er herrer, så må der også være slaver. Hvis nogen har mere *magt* end andre, så er der nogen der har mistet deres *frihed* og deres *lighed*. *Magtkoncentration* er for samfundet som helhed lig med *ufrihed* og *ulighed*.

Jo større *magtkoncentrationen* er, desto større er *uligheden* og *ufriheden*.

Men jo større *uligheden* og *ufriheden* er, desto sværere er det for de ”små slaver” at genvinde det, der rettelig tilkommer dem. Det vil sige, deres ligeværdighed og deres *ret* til at bestemme over deres eget liv og over målene for deres egen tilværelse.

Modstand mod *tvang* er stræben efter *frihed* og *lighed*. For at kunne få deres retmæssige ejendom igen og for at kunne genskabe *lighed* og *friheden* er det nødvendigt, at borgerne generobrer *lighed* og *friheden* for sig selv.

1. Mill, om den repræsentative regering, side 43.

Mange husker endnu Nordahl Griegs ord om at *friheden* ikke er noget man har, men noget man må kæmpe for, hver dag og hver time i døgnet.

Friheden er ikke noget ”gratis gode”. Den er noget man må betale for med en del af sin arbejdsindsats, en lille del af sit ”liv”. Jo mere *frihed* man har overdraget magthaverne, desto større bliver omkostningerne ved at generhverve den. Jo mere *ufri* man er, desto større bliver FRIHEDENS PRIS. Selv i et demokrati er *friheden* ikke helt gratis, den er, som økonomen ville sige det, ikke et ”frit gode”. Selv i et demokrati må man *hele tiden* betale for *friheden* ved selv at gøre en indsats.

Friheden er ikke en *tilstand*, det er en *proces*.

Man behøver bare at give slip på den, så forsvinder den straks. Hvis man ikke hele tiden yder en indsats for at holde frihedsprocessen i gang, så hører den straks op af sig selv.

Vil man beholde sin *frihed* koster det sved, men skal man generhverve den, så stiger prisen som regel til blod eller tårer.

Demokraten og humanisten stræber bestandigt efter at hindre *magtkoncentration* og *magtforbrydelser*.

Fascisten stræber bestandigt efter at øge *magtkoncentrationen*, og for ham eksisterer begrebet *magtforbrydelse* slet ikke, fordi *magt-er-ret*.

Set fra fascistens synspunkt, hvor Føreren er staten, og Føreren træffer alle beslutninger (*fører-princippet*), er det den naturligste sag i verden og ganske logisk, at en gruppe mennesker eller en enkeltperson, der har en anden mening end Føreren, må knuses. (*Vi-alene-vide* og *kæft-trit-og-retning*.)

Den, der har en afvigende holdning eller en afvigende *interesse*, stiler jo mod et andet *mål* end Føreren og dermed staten. Den, der således vil ændre samfundets udviklingsretning i forhold til ”statens mål” er jo både *statsfjende*, revolutionær og oprørsk. I det totalitære samfund er ethvert OPRØR og enhver afvigelse fra Førerens mål et forræderi, en illoyalitet — en *ulydighed*. Og den totalitære ”stat” må naturligvis handle hårdt og skånselsløst både overfor forrædere og ulydige, fordi den er opbygget på principperne om, at der kun kan være ét *mål* (Førerens). Føreren har altid *ret* og alle andre må holde *kæft-trit-og-retning*.

Det er magthaverne i det totalitære samfund, som har nedkæmpet, opfundet og benyttet ordet *oprør*. I det demokratiske samfund er der ikke noget ”op” og ”ned”. Det er de forsøg på (med et slag) at ændre samfundsudviklingens retning, som mislykkes, der kaldes *oprør*. Det er fordi de navngives af sejrherren, dvs. en totalitær magthaver. De *oprør*, der lykkes, navngives også af sejrherren, men nu er sejrherren: den der kæmper for sin *frihed* og imod de hidtidige magthaveres tvang. Disse *oprør* kaldes derfor med god *ret* for *modstandskampe* eller *frihedskampe*.

I demokratiets ordbog forekommer ordet *oprør* simpelt hen ikke — kun begrebet ”forskellige meninger”. Set fra humanistens synspunkt kan begrebet *oprør* slet ikke eksistere i et demokratisk samfund.

De klassiske filosoffer udviklede derfor oprørslæren til en revolutionsfilosofi eller lære om folkesuveræniteten. Den tankegang, som ligger heri, går i korthed ud på, at hvis magthaveren har tiltaget sig folkets *magt* og misbruger denne *magt* til at varetage egne *særinteresser*, i stedet for at varetage *almeninteressen*, så kan folket til enhver tid fratage ham denne *magt*. Folket har *ret* til at tage sin *magt* tilbage, selvom magthaveren modsætter sig det og selvom det ikke kan ske uden blodsudgydelse eller uden at tilintetgøre magthaveren. Det er det, der i ”oprørslæren” kaldes for TYRANDRAB.¹

Et *tyrandrab* er, ifølge læren om folkesuveræniteten, ingen forbrydelse, selvom det fysisk er et drab, som ethvert andet. Et tyranomord er den straf, som samfundet straffer tyrannen med, fordi han uberettiget har tilranet sig sine medmenneskers *magt* og misbrugt den imod dem. Det er en retfærdig straf overfor en forbrydelse, der er så alvorlig som enhver krænkelse af et andet menneskes *lighed* og *frihed* vil være det.

Den, der engang har misbrugt magten eller har forsøgt at misbruge den, kan man ikke længere stole på, siger John Locke.²

I det totalitære samfund er et *tyrandrab* den eneste udvej den almindelige borger har for at bringe *magtforbrydelser* til ophør.

1. Oprørslærens gamle feltråb lød: Hævn over tyrannerne (*Vindiciæ contra tyrannos*). For athenienserne var tyrandrab en dyd.

2. Locke, side 230.

Magthaveren har ifølge oprørslæren intet krav på lighed for loven, når han selv har sat sig udenfor det demokratiske samfund og berøvet andre deres ligheds- og frihedsrettigheder.¹ Tyrannen kan ikke engang tillade sig at beklage sin skæbne. Han vidste jo hvilken lov han brød og hvilket retsprincip han krænkede, da han tiltog sig den magt, som ikke var hans. Der er vel intet at sige til, at de totalitære magthavere aldrig har fundet oprørslæren sympatisk² og altid har søgt at undertrykke den og hindre dens udbredelse udenfor universiteternes snævre frister. Tanken om, at folk gør *oprør* og nægter at give afkald på deres *frihed*, forekommer enhver magthaver afskyelig. Og bare forestillingen om, at nogen kan finde på at tænke på eller skrive om det, forekommer altid magthaverne pervers. Så pervers, at man altid har søgt at spærre den slags ”gale” mennesker inde eller at skyde dem, for (som mangan en tyrann har udtrykt det) ”at han ikke skal gøre skade på sig selv i sin sindsforvirring” eller ”gøre skade på det samfund, som *vi* har og som *vi* ønsker at bevare”. (Magthaveren taler altid i ”man-form” eller ”vi-form” om sig selv, også når han er helt alene om at mene det han siger.)

Mange magthavere har i tidernes løb gjort en sådan *modstand* mod at afgive den magt, som de ganske uretmæssigt havde benyttet sig af eller tiltaget sig, at det har været nødvendigt at slå dem ihjel for at ændre udviklingen i demokratisk retning.

”Den, der berøver folket friheden eller indskrænker den for at gøre folket afhængigt af den absolutte magt, erklærer folket krig — og folket har ikke pligt til lydighed overfor en sådan magthaver.”³

Den, der uberettiget bruger magt overfor en anden, starter en borgerkrig, og ophæver dermed alle begrænsninger i anvendelsen af midler, alle rettigheder og aftaler ”og enhver har ret til at forsvare sig selv og yde modstand mod en sådan aggressor”, siger John Locke.⁴

1. I Danmark støttedes dette synspunkt under enevælden af den berømte jurist Anders Sandøe Ørsted.
2. Karl Marx, der jo var oprørsfilosof, er dog blevet autoriseret og udnyttet af autoritære magthavere i deres magtkamp.
3. Locke, *Two Treatises*, side 229.
4. Locke, *Two Treatises*, side 235.

”Skulle mennesket alene være berøvet den mulighed, som naturen tillader alle andre skabninger i selv-forsvar, nemlig at møde tvang med tvang? Mit svar er: selv-forsvar er naturens ret, og selv et samfund har denne ret overfor magthaveren ...”¹

Men det kan være et problem, hvad man skal stille op med *magtforbryderne* for at standse deres forbrydelser.

I visse stater har man søgt at beskytte sig mod magtskyge og herskesyge magthavere ved at indføje en bestemmelse i forfatningen om befolkningens ret til at styrte magthaverne. I den amerikanske uafhængighedserklæring fra 1776 hedder det:

”Vi regner følgende sandheder for selvindlysende: at alle mennesker er skabt lige; at deres skaber har givet dem umistelige rettigheder; at der blandt disse er liv, frihed og stræben efter lykke; at regeringsstyre er indrettet blandt menneskene for at sikre disse rettigheder ... når som helst nogen styreform virker ødelæggende for disse formål, har folket ret til at ændre eller afskaffe den og at indrette et nyt styre ... når en lang række misbrug og overgreb, der ufravigeligt forfølger det samme mål, bevisliggør en plan om at tvinge dem under absolut despoti, er det deres ret, er det deres pligt at kaste et sådant styre fra sig og skaffe nyt værn for deres fremtidige sikkerhed.”

Der er med andre ord ikke blot tale om en *ret* til at styrte *magtforbryderne*, men om en demokratisk pligt!

1. Locke, *Two Treatises*, side 236.

Hvad er Danmark?

Jeg har i det foregående opridset et billede af demokratiet som et folkestyret samfund, hvor beslutninger træffes og aktiviteter udføres i overensstemmelse med principperne om *frihed, lighed og broderskab*, samt principperne om at *ingen-er-fuldkommen* og at *magt-er-uret*.

Den beskrivelse af demokratiet, som herved fremstår, stemmer ikke helt med det billede af demokratiet, som magthaverne har skabt for os.

I de danske magthaveres øjne er Danmark et *demokrati*, fordi vi har en *grundlov*, som de herhjemme kalder en "fri forfatning". I magthavernes øjne er Danmark et *demokrati*, fordi vi har et folkevalgt parlament, som de kalder: *Folketinget*. Fra magthavernes synspunkt er dette demokratisk, fordi tinget er udpeget af et flertal af folket og sammensat i overensstemmelse med *det repræsentative systems* princip. Fra magthavernes synspunkt er Danmark demokratisk, fordi landet i overensstemmelse med *parlamentarismens grundprincip* styres af en regering, der ikke har et flertal imod sig i parlamentet.¹

Har vi ikke frie valg mindst hvert fjerde år? Er der ikke flere partier at vælge imellem ved hvert folketingsvalg? Er der ikke flere kandidater at vælge imellem indenfor hvert parti? Er der ikke fri og almindelig valgret til *folketinget* for alle over 18 år uanset køn?

1. Kommunalbestyrelsen er på mange måder at betragte som et lokalt parlament. Og valgene til kommunalbestyrelserne er lokale "parlamentsvalg". Fælles for det kommunale styre og statens styre er, at det bygger på det repræsentative system. Det meste af det, som i det følgende siges om statsstyret gælder derfor også for dit lokale styre. For at undgå gentagelser, har jeg derfor udeladt en nærmere omtale af kommunestyret her. Men det står dig naturligvis frit for at vurdere om styret i din kommune er mere demokratisk.

Er stemmeafgivelsen ikke hemmelig? Er der ikke et stort flertal af befolkningen, der ved hvert valg loyalt afgiver deres stemme? Er *folketingets* møder ikke offentlige? Er statsministeren ikke valgt af folket til at sidde i *folketinget* og *styre* — ligesom alle de andre folketingsmænd og -kvinder? Er det ikke det største og det mest ansvarlige parti, der danner regeringen? Er dette partis navn ikke *social-demokratiet*? Hvad vil man mere?

Jeg tror, at mange danske politikere, ja endda den overvejende del af *folketinget* ville blive overrasket og måske endda en smule fornærmet, hvis man sagde, at Danmark ikke er noget *demokrati*. Jeg tror, at største delen af folketingets medlemmer ville blive rasende, hvis nogle fortalte dem, at de slet ikke repræsenterede folket, og at *folketinget* ikke er en demokratisk institution i sig selv. Og dog er det sandt. For *folketinget* er kun en hul skal, som kan rumme kimen til en demokratisk udvikling i samfundet — eller et demokratisk misfoster. Men det er værre endnu, for det forholder sig faktisk sådan, at det danske *folketing* ikke fremmer en udvikling mod *det demokratiske samfund*.

Og så er det i virkeligheden endnu værre. Jeg tror, at alle vil blive højst forbavset ved at høre den påstand fremsat, at *Danmark* er en *magtstat*, hvor *den herskende ideologi* har et stærkt fascistisk præg, at *statsministeren* ikke regerer efter *de demokratiske principper*, men efter *de fascistiske principper*, og at han personligt er ansvarlig for at udviklingen i Danmark styres i fascistisk retning.

Ved vi ikke alle sammen, at Danmark er verdens bedste land at leve i? Og har vi ikke alle lært i skolen, at Danmark er et demokratisk samfund? Ønsker vi ikke alle — eller i hvert tilfælde et stort flertal af den danske befolkning — at Danmark skal være et demokrati?

Jo, men netop derfor er det utåleligt, hvis udviklingen bevæger sig i en gal retning. Og udviklingen er ikke noget, der står stille. *Demokratiet* er ikke en *tilstand*, der bliver ved at være der, hvis den engang har været. *Demokrati* er en *proces*, som ophører af sig selv, hvis man ikke hele tiden sørger for at tilføre den nyt liv og udskille hæmmende ”affaldsstoffer”. Danmark har en lang tradition for en samfundsudvikling i demokratisk retning,

og et flertal af befolkningen ønsker denne tradition bevaret. Jeg vil i det følgende give en almindelig borgers vurdering af de tre ting, som vore magthavere kalder demokrati: *grundloven, det repræsentative system og parlamentarismen.*

GRUNDLOVEN er ikke nogen demokratisk forfatning. Magthaverne kalder den ofte ”en fri forfatning”. Det er den også, hvis man sammenligner den med ”en mindre fri”. Og man må som borger gøre sig klart, at når de, der skabte grundloven, kaldte den en fri forfatning, så var det fordi de sammenlignede den med den uindskrænkede *enevælde*, som hidtil havde hersket i Danmark.¹

Danmark er ifølge grundlovens § 2 et monarki. Monarken har ”den højeste myndighed over alle rigets anliggender og udøver den gennem ministrene”, § 12. Monarken ”udnævner og afskediger statsministeren og de øvrige ministre”, § 14. Den lovgivende magt er hos monarken og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos monarken, § 3. Den dømmende magt er hos domstolene, men monarken ”kan benåde og give amnesti”, § 24. Monarken udnævner tjenestemænd og ”handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender”, § 19.

Ifølge grundloven minder beskrivelsen af Danmark altså mere om et enevældigt monarki,² end om et demokratisk samfund. En ”fri forfatnings” vigtigste opgave er at beskytte borgerne mod overgreb fra magthaverens side, men af grundlovens 89 paragraffer er der kun en håndfuld, der tager sigte på at beskytte borgernes frihed. Det er især paragrafferne om ytringsfrihed, foreningsfrihed og forsamlingsfrihed, §§ 77-79, men ytringsfriheden er slet ikke nævnt her — og ordlyden er så vag, at grundloven ikke har hindret, at de danske myndigheder har udøvet *censur*

1. De frie forfatningers væsentligste opgave var at beskytte borgerne mod de (hidtil) enevældige magthaveres absolutte eller totale magtkoncentration.

Allerede Montesquieu (1748) påviste, at det krævede, at statens magt blev opdelt i en lovgivende, en håndhævende (udøvende) og en dømmende magt. Men end ikke denne beskedne tredeling af magten er i praksis gennemført i den danske forfatning eller i det danske statsstyre.

2. Monarki kommer af græsk *monos* (= ene) og *arki* (= magt).

og overvåget borgernes deltagelse i den politiske beslutningsproces lige siden anden verdenskrig.¹

Grundloven beskriver Danmark som et enevældigt kongedømme, hvor kongemagten dog på visse områder er ”indskrænket” i forhold til den tidligere ubegrænsede enevælde.

Men Danmarks grundlov er reelt sat ud af kraft af de nuværende og foregående magthavere. Den gælder i vidt omfang kun på papiret, for kongen er død, og dronningen er ikke så enevældig, som det er beskrevet. Dronningens næsten enevældige magt er nemlig i praksis overladt til *statsministeren*. Han udpeger og afskediger de øvrige ministre og sammen med dem, ansætter og afskediger han de kongelige tjenestemænd og styrelseschefer, der udgør hans *hof*. Ministrene, der bistår ham med regeringen, fungerer i praksis som hans underførere. Som ministre er de øverste førere (chefer) for hver sit hierarki (ministerium). Som ministre er de ikke folkevalgte,² men udpeget enevældigt af *statsministeren* i henhold til *fører-princippet*. Han fungerer med andre ord som en STATSCHEF. Det er i Danmark *statschefen*, der er Føreren og som sådan vælges heller ikke han af folket. Han *udpeges ovenfra* af monarken efter det parlamentariske princip, der, som vi straks skal se, intet har med demokrati at gøre.

Der er tradition for at *statschefen* er det herskende partis Fører — og som sådan vælges han heller ikke af folket. Han udpeges, og kåres herefter af sit parti. Anker Jørgensen blev udnævnt af sin forgænger som Fører, J. O. Krag. Forinden var rivalerne til førerposten blevet intrigeret ud. Først derefter blev Anker Jørgensen kåret som fører for socialdemokratiet med titel af ”formand”. Som fører for det *herskende* parti blev han også den danske stats selvskrevne og ”naturlige” Fører med titel af *statsminister*.³

Som Fører for folketingets største og *stærkeste* politiske gruppe *behersker* han i større eller mindre grad parlamentet, hvor han med bistand

1. Dr. jur. Ole Espersen har i Berl. Tid.s kronik den 18.10.1978 påvist at grundlovens § 77 ikke sikrer borgernes ytringsfrihed.
2. Det er flere gange sket, at danske ministre er blevet udpeget blandt borgere, som ikke var medlemmer af folketinget, men først senere har fået en folkelig legitimitet ved af partiet at blive kåret til folketingskandidat.
3. Den forudgående magtkamp og Fører-kåringen er fint beskrevet af Teglers.

fra et eller flere *medløber*-partier hersker over de *rivaliserende grupper* i folketinget og kun møde en ubetydelig, spredt og ineffektiv *opposition*.

Som folketingsmedlem er Anker Jørgensen udpeget af ”partiet” og herefter kåret som sine vælgeres repræsentant i parlamentet ved hjælp af det repræsentative system. Dette system har, som vi snart skal se, i virkeligheden intet med demokrati at gøre.

Statschefen styrer sit monarki ved hjælp af og gennem sine underførere, ministrene,¹ der fungerer som en art rigsførere. Tilsammen udgør de ”regeringen”, som *statschefen* er *chef* for. Ministrene er *udpeget* af *statschefen*. Ministeren er den øverste chef for sit ministeriums pyramide. Og ministeren har, som ministeriets *chef*, i nøje overensstemmelse med *den fascistiske ideologi*, det ”højeste ansvar” for alt, hvad der foregår i hans ministerium. Der foregår intet, uden at det sker efter hans ordre eller i nøje overensstemmelse med hans udtalte vilje, som den tolkes af hans næstkommanderende, *chefen* for departementet. Ministeriets pyramide omfatter ikke blot alle de embedsmænd, der udgør underførelsen, og dermed også Føreren, *hof*. Også alle underinstitutioner og direktorater er undergivet ministeren. De ansatte her fungerer så at sige som en slags laverestående *hof-folk*. Og alle borgernes handlinger og gerninger kan henføres til ét af ministeriernes hierarkier, sådan at alt, på denne måde, er undergivet Føreren ansvar.

De embedsmænd og embedskvinder, der *tjener* ministrene, har ingen egen vilje. De står under ministerens kommando og *censur*. Deres vandel i tjenesten overvåges nøje af deres over- ordnede *chefer*, der i hemmelighed rapporterer alle fejl og fortjenester opad i systemet.² Alle udvalg³ nedsættes under en minister. Og udvalgenes medlemmer *udpeges* af ministeren i henhold til *fører-princippet*.

Når ministeriernes *hof-mænd* og *hof-damer* skriver breve, så sker det

1. Minister betyder på latin ”tjener”. Ministrene var oprindeligt fyrstens eller kongens tjenere og hofmænd, nu fungerer de som statsministerens ditto.
2. Jfr. Poul Boegs kronik i Jyllands-Posten den 3.6.1980 og Censur- sagen, ISBN 87-7330-118-3.
3. Bortset fra Folketingets.

så sker det altid på ministerens vegne eller efter hans allerhøjeste bemyndigelse (*fører-princippet*). De har, som førerens undersåtter, ingen politisk frihed i deres privatliv. Deres private ytringer og deres politiske aktivitet bliver overvåget af deres chefer, som løbende eller lejlighedsvis sender hemmelige¹ rapporter om deres ansatte opad i "systemet". *Censuren* er bakket op i lovgivningen og af landets domstole. *Hof-manden* og *hof-damen* skal ifølge tjenestemandsløven både "i og udenfor tjenesten vise sig værdig til den agtelse og tillid, som deres stilling kræver."² De har loyalitetspligt³ overfor deres chef og fører (*kæft-trit-og-retning*) og de må påregne åbne eller skjulte straffe, hvis de ytrer sig kritisk⁴ om føreren eller førerens dispositioner og beslutninger (*vi-alene-vide*). De er undergivet en uspecificeret tavshedspligt (*tys-tys-princippet*) om alt, hvad de har erfaret i tjenesten "som en hemmelighed" og denne "tavshedspligt" umuliggør i praksis at der kan fremkomme dokumenterbar kritik af ministrenes lovbrud (*rival-princippet*). Deres deltagelse i offentlige møder og øvrige politiske aktivitet overvåges nøje⁵ og rapporteres opad indtil rapporten når ministeren og derigennem, om nødvendigt, til *statschefen*. Alle vigtigere stillinger besættes kun med ansøgere som er kontrolleret af politiets efterretningstjeneste, og alle chefansættelser (inkl. kontorchefer) er politiske. De ansatte udpeges af føreren, underføreren eller af én af deres underførere på grundlag af en vurdering af navnlig den pågældendes loyalitet og politiske aktivitet (*vi-alene-vide*). Alle ansættelsessager omgærdes med stor hemmelighed, bortset fra navnene på rivalerne — og parterne har ingen ret til at få ansættelsessagens akter at se, hvis de bliver vraget (*tys-tys*). Dette hemmelighedskræmmeri tjener kun til at dække over det omfattende og systematiske magtmisbrug, som finder sted.

1. Jfr. Censur-sagen, side 40. Departementschef Strøm fra boligministeriet har på et kursus for embedsmænd i 1979 fortalt, hvordan han hver gang en ny minister tiltræder, "briefer" ham om medarbejdernes loyalitet og politiske aktivitet.
2. Tjenestemandsløvens § 3.
3. Hr. Censur-sagen, side 69-77 og 91-92.
4. Jfr. dokumentation i Censur-sagen, side 35-37 og 41-42.
5. Jfr. Poul Snares kommentar i Politiken den 10.9.1978: "Udspioneret af kollega".

Dette system er ikke nyt. Det er en arv fra enevoldskongerne. Det er en ubrudt "tradition" fra enevælden, der er blevet opretholdt af de senere danske magthavere. Det er ikke blevet afviklet under Anker Jørgensens *regime* — tværtimod. Det er blevet strammet op. Og hvad andet kunne man vente? Allerede inden Anker Jørgensen blev landets fører, blev han af dem der kendte ham kaldt for "den nye Napoleon".

Jamen, Anker Jørgensen er da så jævn folkelig. Og han er da elsket af alt folket ligesom Napoleon var det? Kejser Napoleon var leder af et militærdiktatur — og efter at han havde taget magten i Frankrig lod han *sit regime* bekræfte ved flere folkeafstemninger, hvor han fik stort flertal for sit *styre*. Men en opinionsundersøgelse foretaget af Gallup-instituttet for Berlingske Tidende i juni 1980 viste, at kun 7 % af de adspurgte svarede ja til spørgsmålet om Anker Jørgensens regering havde klaret sig godt. Så helt så populær som diktatoren i Frankrig er Danmarks statsminister måske ikke. Men man må lade ham, at hvad Napoleon gjorde for Frankrig, det har Anker Jørgensen også gjort for Danmark: at sætte de demokratiske principper om borgernes *lighed* og *frihed* ud af kraft til fordel for en genoplivelse af de gamle kejser-traditioner.

Den måde den danske regering træffer beslutninger på har udviklet sig til en ren farce. Forligsforhandlingerne i 1980 illustrerer dette meget godt. Regeringen afsætter 14 dage til en drøftelse med tre *medløber-partier*. Så indkaldes næste hold partier til drøftelser i syv dage. Herefter to dages forhandlinger for at skabe en majoritet. Imens har beslutningsgrundlaget ændret sig så ingen efterhånden ved, hvad det er der skal besluttes om. Vælgerne holdes nærmest udenfor beslutningsprocessen og får ikke lejlighed til at debattere beslutningsgrundlaget i løbet af de få dage, fordi det hele tiden skifter indhold. I dette vakuum af politisk forvirring finder regeringen så et flertal af folketingsmænd, hvormed den kan *tvinge* et eller andet igennem, som den erkender ikke løser nogen problemer. Hvad har dette med *demokrati* at gøre?

Der er skabt "et forlig", men det er i virkeligheden kun et forlig om, hvordan magthaverne kan holde sig ved magten og folket udelukkes fra at styre.

Alt sammen sker i nøje overensstemmelse med *grundloven*, men er det *demokrati*, når 90 eller 100 folketings-pinger *hersker* over en befolkning på

5 millioner mennesker på den måde? Hvor er borgernes *frihed* til at deltage i samfundets beslutningsproces? Hvor er borgernes *lighed*, når 100 "aristokrater" anser sig selv for så alvidende og ufejlbarlige, at de bør bestemme alt og tvinge os andre med magt? Hvor er *diskussionen*, når en gruppe på omkring 100 repræsentanter (for hvem?) majoriserer en anden gruppe repræsentanter på 79 og 5 millioner borgere til at underkaste sig deres vilje? Det har intet med *demokrati* at gøre. Det sikrer *grundloven*.

Dette *styre*-system er *ikke* demokratisk, for: "... hele folket, minus en del af folket, er ikke folket.", som Rousseau udtrykte det. Hvordan kan det være folkestyre, når største delen end ikke har *frihed* og *lighed* til at træffe beslutninger for sig selv, men må underkaste sig de beslutninger på snart sagt alle livets områder, som "de hundrede" aristokrater i "Folketinget" tvinger dem til at underkaste sig?

Filosoffen Sartre har engang sagt:

"... når jeg stemmer, giver jeg i virkeligheden afkald på min magt, dvs. på min mulighed for sammen med andre at udgøre en gruppe, der ikke har brug for repræsentanter"¹

Rousseau har sagt det endnu tydeligere: folket betragter sig selv som frit "men det tager fuldstændig fejl, det er kun frit på valgdagen til at vælge sine repræsentanter".²

Og det er jo ikke meget politisk *frihed* borgerne har, når den eneste beslutning, som de har indflydelse på, er beslutningen om, hvem der skal træffe alle andre beslutninger for dem.

Vi ser altså, at når magthaverne kalder den danske forfatning for en *fri* forfatning — og Danmark for et *demokrati* — så er det *magtsprog*. Udfra borgernes synspunkt, og udfra en videnskabelig synsvinkel, har dette hverken hold i grundloven eller i virkeligheden. Den almindelige danske borger har idag hverken politisk *frihed* eller *lighed*. Danskerne er både *ufrie* og *ulige* under det nuværende *regime*. Som forholdene er nu, er *demokratiet* kun en illusion — magthavernes illusion.

Vi må altså konkludere, at selvom Danmark ikke længere er et enevældigt kongedømme, som man nærmest skulle tro det udfra formuleringerne i den

1. Sartre i kronik i Les Temps 1973, her citeret efter Information den 14.2.1977.

2. Rousseau i Den sociale kontrakt, ISBN 0-460-01660-1, side 240.

danske forfatning, så er statsstyret i Danmark ikke *et folkestyre*, hverken formelt eller reelt. Danmark er reelt en *fører-stat*, hvor det er føreren, Anker Jørgensen, der træffer de fleste vigtigere politiske beslutninger. Danmark er en stat, hvor føreren udpeges og holdes ved magten af et system, der hviler på to principper, nemlig det parlamentaristiske princip og det repræsentative princip. Så lad os da se, hvordan disse to principper harmonerer med de fem *demokratiske principper* vi har udledt.

DET REPRESENTATIVE SYSTEM er ikke noget demokratisk system i sig selv. Det klassiske græske demokrati kendte overhovedet ikke til repræsentanter for folket. Og hele det repræsentative systems udformning er i virkeligheden i strid med de demokratiske principper om *lighed* og *frihed*. Demokratiets borgere deltager selv i den politiske proces, for heri består deres politiske *frihed* — og de overlader ikke deres beslutningsret til andre, for heri består den politiske *lighed*. Ved at overlade det til et begrænset mindretal (folketingsmedlemmerne) at opstille samfundets mål og træffe beslutninger for samfundet, opgiver den ”menige” borger jo sin politiske frihed og *lighed*.

Under det repræsentative system er største delen af folket helt udelukket fra indflydelse på den politiske beslutningsproces.

I Danmark har folkets repræsentanter end ikke pligt til at rådføre sig med folket eller med deres vælgere, før de træffer de politiske beslutninger. For i Danmark gælder der ligefrem en grundlovsbestemmelse der siger:

”Folketingsmedlemmerne er ene bundet ved deres overbevisning og ikke ved nogen forskrift af deres vælgere.”¹

Denne grundlovsbestemmelse tolkes af Danmarks magthavere således, at *folketingsmedlemmer* har *frihed* til at træffe de beslutninger de ønsker, selvom de er i åbenbar modstrid med folkets ønsker og borgernes *interesser*. Der kan gives mange eksempler herpå.²

1. Grundlovens § 56.

En folketingsmand fra et af det herskende socialdemokratiske medløberpartier har endda for nylig hævdet, at det skulle være forfatningsstridigt at lytte til nogle af vælgernes ønsker, jfr. f.eks. Jyllands-Posten den 8.3. og 19.3.1980.

2. Interesserede læsere henvises f.eks. til Registerstaten Danmark, side 38-67. Dette er naturligvis *magtforbrydelser*.

Man kan faktisk sige, at denne bestemmelse i grundloven, sammen med bestemmelsen om folketinget, § 28, og folketingsvalget, § 29, forhindrer demokratisk styre i Danmark og erstatter folkestyret med et folketingsstyre. Og et folketingsstyre er et fåmandsvælde, som ikke i sig selv er demokratisk. I Danmark forholder det sig nærmest som Sartre har beskrevet det:

”Det eneste jeg rent faktisk gør med mit højtidelige kryds er at skrive under på min egen afmagt — og *adlyde* et givet partis magt.”

Det repræsentative system har intet med *demokrati* at gøre, fordi det, således som det er i Danmark — giver 179 repræsentanter, der *ikke er* folket, frikort til at misbruge den magt, som borgerne overlader dem. De kan ved hjælp af den lovgivning, som et flertal af dem enes om, begrænse borgernes *frihed* og *lighed*, undertrykke borgerne og opkaste sig til en forsamling af tyranniske oligarker.¹ Og det er netop hvad der er sket i Danmark. Det repræsentative system har ikke medført et demokratisk samfund, men et af folket legitimeret *folketingsdiktatur*.

Folketinget er i virkeligheden ikke andet end en politisk *magtkoncentration* med en næsten ubegrænset magt. Det repræsentative system giver en formel mulighed for at få skiftet nogle af disse absolutte oligarker ud mindst en gang hvert fjerde år, hvis partierne opstiller nogle, som er mindre magtstræbende, mindre tyranniske og mindre diktatorisk indstillet, der kan træde i de andres sted. Det repræsentative system giver også folket mulighed for at fremkalde et magtskifte ved at flytte magten over til en *rivaliserende gruppe* repræsentanter fra et andet parti. Men kun for at opdage, at de dermed har erstattet det ene fåmandsvælde med et andet, ved at udskifte det ene hold oligarker med et nyt — og ikke nødvendigvis bedre. Det kan borgerne så prøve endnu engang, mindst hvert fjerde år. Har det noget med *demokrati* at gøre? Hvor er borgernes politiske *lighed* og *frihed* i dette system?

1. Af *oligos* (=ringe [i antal]) og *arker* (=herrer), dvs. fåmandsvælde.

Det repræsentative systems ide er, at det skal afspejle *folkeviljen*. Men hvordan kan parlamentet afspejle folkeviljen, når parlamentsmedlemmerne ikke vil lytte til folkets meninger, men i stedet kræver, at folket skal lytte til parlamentsmedlemmernes?¹

I et demokratisk samfund gælder det, som allerede Rousseau påpegede, at:

”Enhver lov, som folket ikke egenhændigt har godkendt er nul og nix, det er i virkeligheden slet ingen lov.”²

Folketinget bliver aldrig en demokratisk institution, men det kan i bedste fald blive et ”mikro-samfund”, der udgør en modelbefolkning. Modelbefolkningen kan afspejle meninger og holdninger, der er repræsentative for det danske folk som helhed — men det *er* ikke folket.³

Rousseau skrev:

” ... i det øjeblik et folk affinder sig med at lade sig repræsentere, så er det ikke længere et frit folk — det eksisterer ikke længere.”⁴

I bedste fald bliver folketingsstyret et skin-demokrati eller et pseudodemokrati. Men det danske folketing er langt fra ”bedste fald”.

I værste fald bliver folketingsstyret et despotisk fåmandsvælde, der nærmest minder om et diktatorisk junta-styre eller en østeuropæisk folkekongres. Og det danske folketingsstyre forekommer mig at være nær ved at udvikle sig til ”værste fald”.

Folketinget afspejler ikke det danske folk på nogen virkelighedstro måde.

Folketinget er et forvredent spejlbillede af det danske folk, på samme måde som spejlene i Tivolis spejlsal er forvredne spejlbilleder af dem, der står foran dem. Hvis man forveksler spejlbilledet med den virkelige person,

1. Folketingsmand Mogens Camre, der er Socialdemokratiets finans- politiske ordfører, har for nylig ved en henvendelse til radiatorådets formand skriftligt krævet mere sendetid i TV om og for folketingets medlemmers indlæg. Jfr. Information 9.8.1980.
2. Rousseau, side 240.
3. Selv ved folkeafstemninger har borgerne ingen indflydelse på det der skal stemmes om eller hvad de skal svare ja eller nej på. Og de økonomiske forhold kan der end ikke stemmes om.
4. Rousseau, side 242.

så er man til grin. Og hvis man tager folketinget for folket, så forstår man bedre udtrykket: "Dette latterlige lille folk". Men det er jo lige netop, hvad de gør, de som sætter lighedstegn mellem det danske folketingssyre og folkestyret. Folketinget er ikke et mikroskopisk billede af samfundets borgere, og det afspejler i mange spørgsmål ikke borgernes meninger. Folketinget er et "skævt" billede af befolkningen med hensyn til alder, køn, erhverv, uddannelse, humanisme osv. Der er en kraftig underrepræsentation af unge, gamle, kvinder, uuddannede, arbejdere, humanister osv. i folketinget. Mindretalsopfattelser udelukkes på forhånd fra repræsentation i folketinget ved hjælp af en såkaldt spærreklausul i valgloven, der hindrer, at meninger der ikke har 2 % tilslutning repræsenteres. En mere udemokratisk bestemmelse skal man lede længe efter — for demokratiet er jo netop kendetegnet ved, at det betragter alle meninger som lige gode eller lige værdige.

Hvor er borgernes *lighed* og *frihed*, når kvindelige repræsentanter ikke vælges, fordi partierne ikke opstiller kvinder i alle kredse? Hvor de unges *lighed* og *frihed*, når de hverken kan repræsentere eller repræsenteres? Hvad har det med demokrati at gøre, når en mening — alle meninger — der kun har 1,99 %, tilhængere ikke får indflydelse og vejes med? Fra borgernes synspunkt skaber det repræsentative system kun *ufrihed* og *ulighed*.

FOLKETINGET er ikke demokratisk. Folketingets møder er offentlige, men magthaverne fortolker det således at det kun er møderne i folketingssalen der er "folketingsmøder". Det meste og det vigtigste af folketingets aktivitet er så henlagt til "lukkede" regeringsmøder, udvalgsværelser, Marienborg eller Christiansborgs korridorer, hvor folket ikke engang kan følge den politiske beslutningsproces, endsige få mulighed for at bidrage med oplysninger eller debat forud for de politiske afgørelser, som deres repræsentanter træffer i dølgsmål på deres vegne. Hemmelighedskræmmeri dækker altid over rævekager, magtmisbrug og uduelighed. Pressen, der skulle kanalisere den offentlige mening, lukkes ofte ude eller forholdes oplysninger med et "jeg har ikke flere kommentarer" fra føreren eller en af hans underførere. Selv folkevalgte repræsentanter nægtes oftere og oftere de oplysninger om samfundsforholdene,

som i et demokrati er et nødvendigt input i beslutningsprocessen.¹

Der består en permanent fare for at medlemmerne af et parlament skal forfølge deres egne mål før de forfølger andres. Det er faren for at de skal varetage deres egen interesse fremfor samfundets. Dette vil være en risiko for andre, så længe parlamentsmedlemmet overhovedet har egne mål. Og risikoen vil være desto større, jo større forskel der er på hans og samfundets mål. Værst er det, når han har en *særinteresse*, der er *modsat almeninteressen*. Mindst er risikoen, når han slet ikke har egne *mål*. Men et parlamentsmedlem, der slet ikke har egne *mål*, kommer kun i parlamentet, hvis han stræber efter magten for selve magtens skyld. Og han kommer der for at få magt, eller for at få mere magt. Hans mål er altså i større eller mindre grad det samme som fascismens mål, dvs. at koncentrere magten. Det endelige mål for "ideal-fascisten" er naturligvis at koncentrere al samfundets magt i :ét par hænder, hans egne. Hans metode til at nå dette mål er de små successive koncentrationer af magt i stadig færre hænder, som fører ham mod det endelige mål. Det ideelle parlamentsmedlem uden egne mål er derfor svært at skelne fra "idealfascisten". Derfor er parlamentet i virkeligheden en indretning, der er lige så farlig i et demokrati, som den er absurd i en totalitær stat.

Love lægger bånd på samfundets medlemmer. Ved at påbyde eller forbyde visse handlinger, kommer lovene til at fungere som ordrer eller kommandoer fra samfundets magthavere om, hvilke mål borgerne bør sætte sig i livet, og hvilke de ikke bør sætte sig. Lovene fastlægger også begrænsninger på, hvordan borgerne bør anvende deres liv. Lovene lægger med andre ord en række *bånd* på borgernes handlefrihed.

For samfundets borgere som helhed vil enhver lov, der er vedtaget af folketinget ved en flertalsafstemning, være en indskrænkning i borgernes *frihed* til at bestemme selv. Den ene borger kan have *fordel af* selve lovens *indhold*, men samtidig vil andre borgere næsten uden undtagelse

1. Et folketingsmedlem, Preben Wilhjelmsen, har for nylig skrevet bogen "Folkestyret i praksis -- 2", ISBN 87-85095-346, hvori han dokumenterer disse forhold, og i dagspressen har man flere gange kunnet læse, hvordan folketingsmedlemmer (f.eks. fra partierne C, K, Y og Z) er blevet nægtet svar på deres anmodninger om oplysninger, eller er blevet spist af med et "goddag mand, økseskaft" (SF og radikale).

have *ulemper* deraf. For et demokratisk samfund som helhed vil en sådan lov imidlertid *altid* være en ulempe, eftersom den betyder en *indskrækning* i samfundsmedlemmernes demokratiske *frihed* til at bestemme selv.

Indholdet af de fleste danske love bestemmes formelt af den snes personer, der udgør regeringen. I praksis har medlemmerne i *folketinget* sjældent mulighed for at få nogen større indflydelse på de af regeringen fremsatte forslag til love. Som regel bliver der kun mulighed for lidt ”skønhedspleje” i teksten inden den tromles igennem før folketingsmedlemmerne tager på ferie. I realiteten er det heller ikke alle *folketingets* medlemmer, der deltager aktivt i *beslutningsprocessen* indenfor alle områder. Hvert enkelt medlem specialiserer sig indenfor partigruppen i ét eller flere lovgivningsområder. Partiernes specialister samles så i et udvalg — og her træffes de faktiske beslutninger af højst en snes personer.

Ganske vist behandles og forberedes specialisternes beslutningsforslag formelt i partigrupperne, men reelt er det partiets specialist, ordfører og måske partilederen, der vælger beslutningens indhold i de fleste tilfælde. Reelt træffes lovgivningsbeslutningerne derfor af ca. 20-50 personer — og største delen af de 179 folketingsmedlemmer, der stemmer for eller imod de hundreder af love m.m., som hvert år vedtages i Danmark, har i virkeligheden ikke sat sig grundigt ind i dem alle. Nogle sætter sig naturligvis ind i flere end andre. Og gennemgående må man vel regne med, at partiledere, politiske ordførere, gruppeformænd og partiernes eventuelle ministre er bedst inde i den lovgivningsvirksomhed, som foregår i *folketinget*. På den anden side må man sige, at det næppe er mere end et halvt hundrede af folketingets 179 medlemmer, der opnår nogenlunde overblik over, hvad der egentlig foregår over et bredere felt — og dermed mulighed for afgørende indflydelse på beslutningsprocesserne.

Af denne lille gruppes borgere vil nogen få større indflydelse og dermed mere magt end andre. Parlamentarismen betyder, at man i Danmark kan regere, blot man i *folketinget* ikke har et flertal af medlemmerne imod sig. Man behøver altså ikke selv at have flertal. Det betyder, at den gruppe af personer, der reelt har magten i folketinget, let kan være reduceret til under en snes.

Af denne lille snes personer er der naturligvis nogle, der har mere magt end andre. De vil typisk være at finde blandt regeringens medlemmer.

Blandt regeringens fåtallige medlemmer vil der endelig være én, der har mere magt end de andre. Det er *statsministeren*. Statsministeren er regeringens leder eller fører

Når *statsministeren* tillige er partiets fører (formand), så forenes i virkeligheden en utrolig magt i denne ene persons hænder. Jo større partiet er i forhold til de øvrige partier, desto større bliver denne mands magt. Jo mere hierarkisk partiet og regeringen er organiseret, desto mere får denne mand status af at være enevoldshersker.

Jo mere status af enevoldshersker statsministeren har, desto mindre demokratisk bliver landet styret. Jo mindre demokratisk landet bliver styret, desto flere af de for det totalitære samfund typiske træk kan man finde i samfundet.

Man kan således sige, at hvis det danske samfunds mål er *demokrati*, så er de midler, der er valgt, hverken særligt hensigtsmæssige eller særligt effektive.

Det er en meget forkert, og for demokratiet meget farlig ting, hvis borgerne begynder at sætte lighedstegn mellem parlamentet og demokratiet.

I det totalitære samfund er det umiddelbart klart for enhver borger, at parlamentet, hvis det da overhovedet eksisterer, ikke indebærer, at det totalitære samfund er demokratisk. Når diktatoren bevarer parlamentet er det alene fordi han anser parlamentets medlemmer for et hensigtsmæssigt *magtredskab*.

Hvorfor tror folk da, at der i det ikke-totalitære samfund er lighedstegn mellem demokrati og parlament? Kan det skyldes, at de her er mere tilbøjelige — eller mindre modvillige — til at se sagen fra magthaveres synspunkt? Hvordan kan det være, at enhver kan se, at et parlament i en diktaturstat kun er et hensigtsmæssigt redskab i magthaverens hænder, hvormed han kan styre folket? Mens alle mener, at parlamentet bliver noget helt andet, hvis man skifter den bedrevidende og ”ufejlbarlige” magthaver ud med 179 andre?

Et parlament er altid et redskab til at *styre* folket med. Det er altid et redskab i magthaverens hænder, hvad enten magthaveren er én person — eller en begrænset gruppe personer.

Parlamentet som redskab kan bruges til at trække samfundsudviklingen i en mere demokratisk retning, men det kan også bruges til at trække samfundsudviklingen i en mere totalitær retning. Det sidste har både Hitler og Mussolini vist i mellemkrigstiden, hvor de begge flittigt brugte parlamentet til at omforme samfundet i retning af en totalitær stat.

Det forhold, at landets magthaver efter at han har valgt sig selv eller er blevet udpeget af sin forgænger, som Anker Jørgensen er det, lader sig kære af folket, har intet med *demokrati* at gøre. Hitler legitimerede også sit partidiktatur med folkelige valg. Men det bevirkede ikke at det blev *demokratisk*.

Folketinget og folketingsvalgene er ikke i sig selv demokratiske institutioner. De er redskaber til *styring* af samfundet, og som sådanne er de hverken *demokrati* eller *diktatur*. Men som redskaber er de mere eller mindre hensigtsmæssige, når det gælder om at fremme en samfundsudvikling i den ene eller den anden retning. Folketinget er et magtredskab i magthaverens hænder. Og om samfundsudviklingen går i totalitær eller demokratisk retning, afhænger af den, der styrer.

Den der sætter lighedstegn mellem *demokratiet* og *folketinget* har faktisk ikke forstået ret meget af det hele. Men det er jo i virkeligheden det man gør, når man opfordrer folk til at værne om demokratiet ved at bekæmpe den lille anti-parlamentarisme. For det fører før eller siden til, at man forveksler parlamentet med demokratiet og kvæler demokratiet i sin iver for at redde parlamentet eller parlamentarismen. Og jeg tør roligt sige, at jeg vil kalde den naive demokrat, der for at gavne demokratiet, opfordrer folk til at "hellige" parlamentet, for mindst lige så tåbelig eller dum, som den fotograf, der tror, at det er kameraet, der vælger motivet.

Man kan med andre ord godt bekæmpe folketinget og parlamentarismen, selv om man er en god demokrat. Og folketingets medlemmer fremkalder selv den situation, hvor den eneste måde at fremme en demokratisk udvikling på — er at bekæmpe parlamentarismen og *folketings-styret*.

Lovgiverne giver ikke noget, de tager. Deres love lægger bånd på borgerne og berøver dem dermed deres handlefrihed. Lovgiverne er i virkeligheden "frihedstagere", men det lyder jo ikke så rart og smigrende, så derfor foretrækker disse magthavere selv betegnelsen "giver". De eneste

der er "givere" er de borgere, som ikke hører med til den "lovgivende" forsamling. De giver deres magt, dvs. deres *ret (vilje)* til selv at bestemme, væk til parlamentsmedlemmerne. De er "magtgivere" eller "frihedsgivere", som lægger deres magt og deres frihed i hænderne på "magttagerne" og "frihedstagerne". Sådan ser tingene jo ud, medmindre man betragter dem fra de 179 "lovgiveres" synspunkt.

De danske folketingsmænd (inklusive den danske regerings medlemmer) har intet krav på at blive respekteret fordi de er folketingsmedlemmer eller lovgivere. De har intet krav på respekt for det de er — men alene for det de udretter. Den enkelte borger har ingen pligt til at undlade at kritisere dem for, hvad de gør, eller hvad de undlader at gøre. De er ikke hævet over kritik eller fredet, når de optræder som folkets repræsentanter — tværtimod.

TV og pressen skal ikke tage på dem med fløjlshandsker eller betragte dem som magthavere eller autoriteter, men tværtimod holde dem til ilden, forfølge dem for deres gerninger, hvis de krænker borgernes *frihed* og *lighed*, hvis de varetager egne *særinteresser* i stedet for *almeninteressen*, og hvis de koncentrerer magten i samfundet eller hvis de fremmer en udvikling i fascistisk retning.

Folketinget er i sig selv hverken helligt eller demokratisk — og tingets enkelte medlemmer er udstyret med så stor magt, at de bør under den strengeste kontrol af de borgere, hvis magt de forvalter. Det samme gælder naturligvis landets statsminister og hele hans *hof* af underførere og deres *hof-folk*.

Folket er ikke til for folketingets og regeringens skyld — det er omvendt.

I Danmark synes den demokratiske proces at være gået langsomt i stå i forrige århundrede. Og det er svært at komme i tanke om en eneste væsentlig ændring af udviklingen i demokratisk retning efter anden verdenskrig. Udvidelsen af valgretten til de 18-årige, for nogle år siden, har ikke i sig selv skabt en mere demokratisk samfundsudvikling. Valgret er jo kun et "redskab" eller et instrument i beslutningsprocessen. Og det er ikke valgretten, men *vælgerne*, der er det *magtredskab*, hvormed man kan ændre samfundsudviklingen. Da alting derfor afhænger af målene og

magten hos dem, der *vælger*, og dem, der beslutter, så vil jeg afslutte denne bog med at se på magthaverne og magthavernes mål. Det vil jeg gøre ved kort at opridse et billede af det, der må betegnes som *den herskende ideologi* og det danske *regime*, som det ser ud ved indgangen til firserne.

Hvad er ankerismen?

Man vil tro, at det er løgn, hvis jeg siger, at Danmark regeres og *styres* ved hjælp af de seks principper: *Magt-er-ret*, *vi-alene-vide*, *kæft-trit-og-retning*, *tys-tys*, *rival-* og *fører-princippet*. Men desværre er det sandt. Tilsammen udgør disse seks principper *den herskende ideologi* i Danmark. Og de ”høje herrer”, der styrer landet, følger næsten undtagelsesfrit disse seks *principper*. *Videnskabeligt* betragtet styres Danmark derfor af et *fascistisk regime*.

Men det er værre endnu. Jeg har gennem ti år kunnet kigge magthaverne over skulderen ”bagfra” indenfor magtens lukkede døre. Og man har været så venlig at demonstrere for mig, hvad man foretager sig i vort fædreland idag — og hvordan det foregår.

Den danske stat er allerede blevet en *magtstat*, hvor beslutninger træffes efter *fører-princippet* indenfor et system af kinesiske æsker eller hierarkier. Og takket være en aktiv indsats fra de styrendes side udvikler samfundet sig for tiden hastigt i totalitær retning. En udvikling, der møder meget lidt *opposition*.

I det danske parlament er der to *rivaliserende grupper* — en socialdemokratisk ledet og en ledet af partiet Venstre — der kæmper om *magten* og dermed om posten som landets *fører*. Men de to grupper adskiller sig tilsyneladende meget lidt fra hinanden med hensyn til ideologi og praktisk politik. De bekender sig — uanset hvad de i tidernes morgen har skrevet i deres partiprogrammer til eksternt brug — begge til samme ideologi, som jeg vil kalde ANKERISMEN.

Ankeristen stræber efter en *magtkoncentration* og efter at begrænse borgernes *frihed* og *lighed* til fordel for magthaveren.

En del af de små partier i folketinget optræder undertiden som politiske *medløbere*.

De fungerer som harem for magthaveren. Anker Jørgensen tilkalder dem på skift — og de byder sig til for at få 1001 nat i kaliffen's himmelseng. Når magthaveren har brugt dem til yderligere at befæste og koncentrere magten, så bliver de sendt bort — og en ny står for tur.

Ankerismen må ikke forveksles med den tyske nazisme eller med den italienske fascisme. *Ankerismen* udvikler sig ublodigt og ankeristerne efterlever ikke principperne ud i deres yderste konsekvens, således som deres sydlige åndsfæller gjorde det. Man må derfor sige, at *ankerismen* kun er en halvhjertet eller ”blød” *fascisme*.

Ankerismen i Danmark er ikke knyttet til noget specielt parti eller til militæret som sådant. Ethvert af de danske partier har sine ankerister — ligesom ethvert parti har sine demokrater og humanister. Men i intet parti har *ankerismen* større fodfæste end i Socialdemokratiet og intet sted finder man flere ankerister end i den socialdemokratiske ledelse og den socialdemokratiske regering.

Socialdemokratiet domineres helt af ankeristerne, for her har deres livsanskuelse den bedste grobund. Det forstår man når man læser socialdemokraten Ejler Kochs beskrivelse af partiets årsmøder:

”Man sammenkalder mange hundrede mennesker, giver dem en organisatorisk og en politisk beretning, og for nu at få tid til at så mange som muligt kan sige noget, får deltagerne lov at sige noget i to eller tre minutter. Så svarer indlederne, og de forslag, partiledelsen har lagt frem til vedtagelse, vedtages med nogle ganske enkelte ændringer. Partiets politik er fastlagt — ikke af forsamlingen, men af ledelsen. Forsamlingen kan nu vedtage det forelagte med akklamation. Årsmøderne i deres nuværende skikkelse er nemlig led i den centralistiske beslutningsproces, der især tidligere, men også nu præger partiet.”¹

Selv en person, der aldrig har været med til partiets årsmøder, kan her fornemme den centralistiske *magtkoncentration* og den *autoritære* ånd, som i det væsentlige ikke har ændret sig meget, siden dette blev skrevet i tresserne.

1. Her citeret efter Teglers, side 84-85. Ejler Koch har i den oprindelige artikel i *Ny Politik* kun underskrevet sig E.K.

Socialdemokratiets underførere udpeges ovenfra af Anker Jørgensen. Når eventuelle *rivaler*, som Hardy Hansen, Ritt Bjerregaard, Svend Auken og Georg Poulsen, er manipuleret ud ved hjælp af *hof-intriger*, så kåres den af Føreren udpegede kandidat, Knud Heinesen, af forsamlingen som partiets stedfortrædende fører.¹

”Knud Heinesen er nødt til at afvise indtil Anker Jørgensen opfordrer ham til at overtage næstformandsposten. ’Det er på det plan, afgørelsen skal træffes’”, udtaler en kilde i Socialdemokratiet den 30.7.1980 til Information. Den 10.8.1980 kan Anker Jørgensen meddele, at Heinesen er udpeget som (eneste) ”kandidat” til posten.² *Hof-intrigerne* er dermed afsluttet, og Heinesen bliver ”valgt”. Hvad har denne proces med *demokrati* at gøre? Har de socialdemokratiske partimedlemmer nu foretaget et *valg* af ny næstformand?

Nej, det er ikke Socialdemokratiets medlemmer, der har valgt partiets næstformand, det er Anker Jørgensen. Og Socialdemokratiets medlemmer finder sig i, at de er uden indflydelse på valget af deres egne ledere. På kongressen i september 1980 gør nogle af dem oprør mod fører-princippet og gennemtrumfer en beslutning om at der skal vælges to næstformænd, men alle accepterer at Føreren har valgt den ene. Først da han også vil udpege den anden næstformand imod medlemmernes ønske, kommer det til et valg. Kongressen vælger Inge Fischer Møller og vrager den af Føreren udpegede kandidat: Jytte Andersen.³ Føreren blev desavoueret og måtte lide den tort, at hans brug af *fører-princippet* blev betegnet som en rævekage og at ordføreren, K. B. Andersen, måtte gribe ind for at hindre at socialdemokratiets formand blev hysset ud af sine egne.

”... jeg kunne ikke fratage ham ordet og heller ikke bare lade ham tale videre. De ville have hysset ham ud — det havde været en skandale,” sagde K. B. Andersen⁴ efter mødet. Men de fleste vil nok være enige med mig i, at det snarere er en skandale, at de socialdemokratiske medlemmer

1. Se f.eks. Politiken og Information den 8.8.1980.

2. Information den 11.8.1980.

3. Frederiksborg Amts Avis 8.9.1980.

4. Ekstra-bladet 8.9.1980.

ikke fik lov at tilkendegive deres mening om partiets måde at vælge ledelse på.

Ankerismens karakter som folkebevægelse bør imidlertid ikke undervurderes. Den har ingen ydre kendetegn. Der er ingen uniformerede bander, som hænger gaderne og ingen spraglede bannere. Fascismen har fået et helt nyt ansigt. Der er ingen opstrakte hænder, ingen langskafte læderstøvler, ingen åben antisemitisme, ingen ensfarvede skjorter i sort og brunt og ingen formel edsaflæggelse. Men af og til kan man dog overvære, hvordan overbeviste ankerister erklærer privat eller i TV at de vil være loyale mod Anker og hans regering.

At *ankerismen* har denne særlige karakter skyldes måske, at den ikke behøver at tilkæmpe sig magten i Danmark — fordi den allerede har magten.

Da ankeristerne ikke skilter med deres livsanskuelse og ikke bærer nogen ydre kendetegn, er de svære at skelne fra demokra- ter. Og det er givetvis grunden til, at de har kunnet formere sig så temmelig upåagtet gennem de seneste seks-syv år. Men bevægelsens usynlige eksistens gør den i virkeligheden langt mere farlig for demokratiet, end hvis ankeristerne havde båret synlige armbind.

Ankeristerne har faktisk, på den korte tid, der er gået siden de kom til magten i Danmark, opnået bemærkelsesværdige resultater. Ganske vist overtog de et samfund, hvor den demokratiske udvikling var gået i stå — men det er lykkedes dem på meget få år — ikke alene at få en udvikling i gang igen, men også at vende samfundsudviklingen i totalitær retning. På kun otte år har de været i stand til at omdanne et overvejende demokratisk indstillet samfund til et sandt totalitært. De har omskabt en hensygnende *retsstat* til en blomstrende *magtstat*. De har reduceret *oppositionen* i Folketinget mod deres stræben efter *magtkoncentration* og en total *styring* af borgerne til kun at bestå af Bernhard Baunsgaard, Preben Wilhjelm og hans tre musketerer, samt et par fremskridtsfolk, der, når det går højt kan mønstre et par medløbere fra Retsforbundet eller SF.

Medens de fleste af folketingets politikere således fungerer som harem, så fungerer de fleste af regeringens embedsmænd og største delen af de offentligt ansatte ”hof-folk” som demokratiske eunukker. De er ”befriet” for deres ytringsfrihed og deres politiske drift. Ligheden er kastreret bort,

så de optræder som „upolitiske” borgere i magthaverens tjeneste. De har loyalitetspligt overfor magthaveren — og de må ikke komme for tæt på haremets. Al direkte kontakt er forbudt og samtaler med haremets medlemmer overvåges af en af ”sultanens” ministre, eller går gennem ham. De har tavshedspligt om alt, hvad de ser og hører ved *hoffet*.

Statschefen har et anseeligt *hof*. I det lille Danmark er syvhundredetusind personer hver dag beskæftiget med at udføre den politik, som *han* fastlægger for dem. Syvhundredetusinde offentligt ansatte tjenestemænd, tjenestekvinder osv. handler hver dag i blind lydighed efter hans ordrer, udfører *hans* beslutninger eller udøver hans udtalte vilje. Selv *Solkongen* blegner i sammenligning med Anker Jørgensen.

Ankeristerne har fuldkommen tæmmet statens og kommunernes embedsmænd, der ellers overvejende har bekendt sig til den demokratiske ideologi, så de nu optræder som logrende hunde, der lyder det mindste ryk i snoren. De har fået borgerne til at lade sig registrere med CPR-numre i centrale edb-registre, så *de* bedre kan *styre* borgerne. De har fået folk til at undlade at fotografere politiet, så politistaten kan udvikle sig uden generende modstand. De har ryddet børnenes legeplads på Nørrebro med *magt* og gjort den til deres egen og de har fået den danske befolkning til at underkaste sig deres alvidende og ufejlbarlige *herskere* uden at løsne så meget som ét eneste skud.¹

Det er bemærkelsesværdige resultater — der får kejser Napoleon til at tage sig ud som den lille.

Hvordan har det kunnet lade sig gøre, næsten uden at det er blevet bemærket? Jo, alle ledende poster ved *hoffet* er først blevet besat med loyale ankerister fra forskellige partier. Enhver chef-stilling i stats-administrationen besættes ved *udpegning* af føreren. Det gælder ikke blot

1. I science-fiction romanen *Fahrenheit 451* er brandvæsenets opgave ikke at slukke brande, men tværtimod at sætte ild på. Dette overgås måske nu af virkeligheden, for i Danmark hævder nogen at politiet bemander en særlig patrulje, der går rundt uden uniform og fremprovokerer uro, der hvor det traditionelt har været politiets opgave at sørge for roen. Den kaldes URO-patruljen og er bl.a. omtalt i Ekstra-bladet 30.4.1980 og 6.5.1980, Information 13.5. og 24.5.1980 og i Kampen om byggeren, s. 144, ISBN 87-87498-294.

ministeriernes øverste chefer, ministrene, som han vælger som sine underførere. Det gælder også de lavere chef-poster i ministerierne. Offentligheden hører kun undtagelsesvis om de politiske udnævnelser, som f.eks. da posten som direktør for miljøstyrelsen ved brug af magten først blev besat med den socialdemokratiske folketingsmand Ejler Koch og siden med Jens Kampmann. Men sandheden er, at det i Danmark er førerklikken, der besætter alle chef-stillinger i administrationen enten direkte eller gennem underførerne.¹

Dette magt-misbrug er ankeristerne naturligvis interesserede i at tilsløre så godt de kan. Det gør de dels ved at hemmeligholde selve akterne i disse sager for alle undtagen de indviede og loyale ankerister eller *medløbere*, og dels ved hjælp af magtsprog. De kalder ansættelserne og embedsmændene for "upolitiske". Da ankerismen ikke er knyttet til noget bestemt politiske parti i folketinget, men har sympatisører i alle partier, er det ikke direkte løgn, set fra ankeristens synspunkt. Men fra demokratens synspunkt er det nonsens. En ankerist er naturligvis politisk. Hans politik er, at han skal *styre* borgerne, fordi han er bedre til at styre dem end de selv.

Da en fremtrædende ankerist, underfører og miljøminister Ivar Nørgaard, engang blev spurgt, om det var rimeligt, at man foretog politiske ansættelser i chef-stillingerne i administrationen svarede han:

"Jeg føler det helt betryggende, at det er regeringen, der træffer den beslutning."

Vi-alene-vide.

Avisen spørger forsigtigt:

"Men en sådan beslutningsprocedure kan give anledning til skumlerier. Var det ikke rimeligt, om der i disse ansættelsesmøder deltog en udenforstående person til at kontrollere, hvordan ministrene vurderer ansøgerne overfor hinanden?"

Hertil svarer underføreren:

"Det mener jeg ikke. De ansvarlige ministre må træffe beslutningen. Det er også på deres ansvar, det sker."²

1. Formelt foretages ansættelserne af ressortministeren plus finansminister, økonomiminister og statsminister, jfr. Politiken den 17.9.1978, side 6.

2. Politiken, 17.9.1978, side 6.

Det ville da også være et helt urimeligt forlangende udfra et ankeristisk synspunkt — og man kan undre sig over, at nogen kan spørge så dumt. Tænk at spørge en underfører om Føreren fejler! Føreren har altid ret og har altid haft ret. Han er jo ufejlbarlig og handler ”fundamentalt korrekt”. Havde journalisten blot læst Mein Kampf, så havde hun vidst, at:

”Den, der vil være fører, bærer også det største og tungeste ansvar samtidig med at have den højeste uindskrænkede myndighed.¹ ... bestemmelserne træffes af én, der så med formue og liv står inde for sin afgørelse”.²

Og vel står der skrevet i Mein Kampf, at enhver mand skal have rådgivere ved sin side, men hvor står det skrevet, at det skal være udenforstående personer?

Det er faktisk umuligt at forestille sig at medarbejderne i statskontorerne overhovedet kan ansættes på en anden måde, for som allerede Hitler understregede det:

”... føreren bliver altid indsat ovenfra ...”.³

I princippet kunne Anker Jørgensen naturligvis *selv* ansætte alle cheferne, men sådan foregår det ikke i praksis, for som skrevet står:

”Enhver mand *skal* have rådgivere ved sin side ...”.⁴

I den danske administration har man altid benægtet ”at antallet, ved sit simple talfaktum, skal kunne lede det menneskelige samfund” og fastslået ”menneskenes uforanderlige, frugtbringende og velgørende ulighed”.⁵ Der træffes beslutningerne ikke ved afstemning. Der er det én mand, der træffer afgørelserne i overensstemmelse med *fører-princippet*. På ankeristens magtsprog hedder det: At benytte sin ret til ”at skære igennem”. Men fra et demokratisk synspunkt er det jo at benytte sin *magt* til at *tvinge* sin *vilje* igennem på trods af *modstand* fra de øvrige deltagere i *beslutningsprocessen*. Det er blot *magt-er-ret-princippet* i en ny forklædning.

Under *ankerismen* er det ministeren, der træffer alle væsentlige afgørelser

1. Hitler, side 231.

2. Hitler, side 71.

3. Hitler, side 231.

4. Hitler, II, side 57.

5. Citaterne er fra Mussolinis ”Fascismens doktrin”, side 35.

på Førerens vegne, og han har i praksis det fulde føreransvar overfor *statschefen*. Når ministeren ikke selv kan overkomme beslutningerne eller de er af mindre betydning, overlades det til ministerens underførere at føre førerens vilje ud i livet. De danske magthavere kalder naturligvis ikke tingene ved deres rette navn. Med vanlig hang til "velklingende omskrivninger" kalder man *autoritet* for "myndighed" eller "kompetence". Ansvarlighed opefter har fået det fransk-klingende navn "loyalitet". For ankeristen betyder det imidlertid nøjagtig det samme, som blind *lydighed* overfor førerens ordrer og udtalte vilje. For ham er LOYALITET og *lydighed* synonyme. *Loyalitet* lyder bedre, men det er ikke mindre *kæft-trit-og-retning* for ankeristen end disciplin og lydighed var det for Mussolini.

Det er det gamle totalitære princip om at magthaverne (overmenneskene) ved hjælp af magt-sproget skal skjule undertrykkelsen for de undertrykte (Untermenschen), som må *trælle* for at *føreren* eller førerkliken kan nå *sine mål*.

Det danske bureaukrati fungerer nu i hovedsagen efter principperne *vi-alene-vide*, *kæft-trit-og-retning*, *magt-er-ret* og *tys-tys*. Herudover gælder naturligvis *rival-princippet*.

Det er en naturlig følge af de politiske ansættelser, at hvis embedsmændene ikke overholder *kæft-trit-og-retning-princippet* eller optræder ulydigt mod magthaverne, så bliver de fyret eller i hvert tilfælde fjernet fra deres post.'

Enhver, der afslører undertrykkelsen eller anfægter magthavernes magt er en *rival*, der skal knuses. "Systemet" tåler ikke *opposition*, og systemets farligste fjender er derfor humanister og demokrater. For de er ankeristens *modstandere* på ethvert område.

Ligesom Hitler og Mussolini ved hjælp af berufsverbot o.l.² udrensede humanister og demokrater blandt embedsmændene og erstattede dem med *loyale* folk, således gør *ankerismen* det også i Danmark. For at vide, hvem der er statsfjender, og hvad de pønser på, lader ankeristen borgerne overvåge,

1. Hvordan det gøres i praksis kan man læse om i Ulrik Dahlins spændende beretning "Sådan fungerer dansk berufsverbot", eller fyldigere dokumenteret i Censur-sagen.

2. Se f.eks. Maas, side 64-65; Maas, Kildemateriale, side 167, og Pers, side 11.

deres telefoner aflytte, deres post gennemlæse og registre, og fører en streng, men godt skjult *censur*.¹

Da *censuren* foregår i det skjulte og under iagttagelse af stor *tys-tys* lægger man sjældent mærke til den. Den manifesterer sig kun, når en eller anden embedsmand straffes åbent for sin skrivefrækhed eller når en borger får afslag på en stillingsansøgning, bilagt en fotokopi af hans ”kritiske” læserbreve i aviserne. De der bedriver *censuren* og de der leder den straffes aldrig.

I 1978 blev *censuren* således afsløret, da en af de mest fremtrædende ankerister, daværende finansminister Knud Heinesen, efter ønske fra Føreren, søgte at kvæle en debat om de store *centrale* edb-personregistre og CPR-nummer misbruget.²

Men som regel efterlader *censuren* sig ingen spor, fordi magthaverne anvender skjulte straffe og maskerede sanktioner — og fordi *undersåtterne* lader sig undertrykke og efterhånden får det *trællesind*, som gør det muligt for dem at finde *censuren* ”naturlig”. *Censuren* er meget omfattende og virkelig sat i system — det er kun afsløringen af den, der er undtagelsen.

Det var således et resultat af *censuren*, da indenrigsminister og underfører Egon Jensen i 1975 fyrede skoleleder Inga Denver fordi hun havde *en anden mening* om undervisningen af blinde fysioterapeuter end den autoriserede *ankerisme*. Udfra et demokratisk synspunkt var det den rene forfølgelse af anderledestænkende.

Det var det også, da grønlandsminister og underfører Jørgen Peder Hansen i 1979 fyrede tandlæge Knud Bonnén efter en privat artikel om sundhedsadministrationen, som Bonnén skrev i bladet Grønlandsposten.⁴

Det var også en konsekvens af *censuren*, da underfører og energiminister Poul Nielson i 1979 forsøgte at afskedige ekspeditionssekretær Poul Snare

1. Styrk's bøger og Censur-sagen belyser disse forhold.

2. Se Registerstaten Danmark og Censur-sagen, angående disse *magt- forbrydelser*.

3. Se f.eks. Information 3.2., 7.2., 11.3. og 24.4.1979 eller Politikens kronikker 27.4.1979 og 4.1.1980.

4. Se f.eks. Information 12.2., 13.2., 23.2., 10.3. og 1.6.1979.

på grund af hans interne kritik af energiadministrationen og hans kritiske tanker om regeringens atomkraftprogram¹ osv., osv.

I ministerierne foregår der en systematisk overvågning af læserbreve og debatindlæg i aviserne. Rent uofficielt hedder det sig, at man blot ”ser om der står noget, der vil interessere ministeren”, men at de ankeristiske magthavere har et ”dybt” interessefelt fremgår af den kendsgerning, at der i ét enkelt departement i finansministeriet (administrationsdepartementet) i 1979 var 7 *sagsbehandlere* deltids-beskæftiget med den daglige avislæsning som tjenstlig opgave. For ankeristen er denne overvågning og *censur* af, hvad *hof-folkene* eventuelt måtte finde på at skrive indlæg om, ikke alene naturlig. Den er også nødvendig.

Underfører og finansminister Knud Heinesen forklarede i 1979 på Førerenes vegne således i folketinget:

”Det (er) nødvendigt, at den offentlige administration kan fungere effektivt, hvilket i visse situationer kan tænkes at blive forhindret af det forhold, at offentligt ansatte fremsætter offentlig kritik af deres foresatte eller i særlig grad modarbejder disses afgørelser.”²

Ankeristen benytter enhver lejlighed til at indprente sine autoritetstro *undersætter*, at politik bør være et reservat for ankerister, således at de kan sikre Føreren et *monopol* på opfattelser. For da han har ”den rigtige mening”, så er fremsættelse af den modsatte, eller i øvrigt enhver anden mening, både overflødig og skadelig for effektiviteten, dvs. hans politiske *mål*. Her gælder både *Vi-alene-vide*, *magt-er-ret*, *kæft-trit-og-retning* og *tys-tys-princippet*.

I det demokratiske samfund er noget kun effektivt, hvis der foregår en løbende politisk debat og aktivitet til kontrol af de samfundsmæssige beslutninger og handlinger. Det er ikke nok, at den politiske magt ligger hos borgerne ”rent formelt”, eller at magtudøverne én gang hvert 4. år ”stempler sig ind” hos folket.

1. Se f.eks. Politiken 13.1.1980. Der kendes omkring en snes af den slags sager fra avisernes omtale, men det er kun toppen af isbjerget, der ser dagens lys.
2. Citeret efter Folketingets forhandlinger, 6.2.1979, spalte 5852.

Hvis borgernes ytringsfrihed begrænses af hensyn til administrationens effektivitet, så er det den demokratiske frihed, der ophæves til fordel for det totalitære systems "effektivitet".

Når *censuren* undtagelsesvis bliver afsløret, fordi en emsig ankerist, som f.eks. departementschef Bonnerup i administrationsdepartementet, overtræder de af statsministeren personligt fastsatte sikkerhedsregler for berufsverbot i Danmark, og glemmer at anvende skjulte straffe i tilfælde af en ansats skrivefrækhed, så må det enten bagatelliseres eller "trylles væk" ved hjælp af magtsprog.

I 1978 forklarede Førerens designerede stedfortræder, Knud Heinesen, således i folketinget:

"Der udøves ingen censur af nogen art, og der er heller ikke i denne sag udøvet censur af nogen art imod en offentlig ansat. Den pågældende medarbejder er, i modsætning til hvad fru Helga Soltau sagde, ikke på nogen måde degraderet; tværtimod er det arbejde, som den pågældende medarbejder skal beskæftige sig med, overordentlig vigtigt. Det er ligegyldigt, hvor mange juridiske professorer fru Helga Soltau måtte mobilisere for sit synspunkt; forflyttelse er ikke udtryk for censur, hverken i al almindelighed eller i denne sag."¹

Juridiske professorer er til liden nytte, når *magt-er-ret*. Det nyttede ikke, at landets største ekspert på ytringsfrihedens område, professor, dr. jur. Peter Germer, havde kaldt den pågældende forflyttelse for censur, når underfører Heinesen på Førerens vegne fastslog, at der ikke var tale om censur. Sagen måtte bagatelliseres. For ledelsen "handler fundamentalt korrekt". *Vi-alene-vide*, hvad der er censur. Førerens beslutning, at dette ikke var *censur*. Ergo må fru Soltau, Peter Germer og alle andre juraprofessorer, som hævder det modsatte, have *uret*. De må lære *kæft-trit-og-retning* for *magt-er-ret*. Forflyttelse af embedsmænd mod deres vilje til ukvalificeret arbejde, efter at de offentligt har kritiseret regeringens beslutninger, er i magthavernes øjne ikke *censur*. Og eftersom de har *magten*, så har de også *ret*. Tvangsforflyttelser er ikke *censur*, for det er en konsekvens af *censuren*. Og en konsekvens af en ting kan ikke være selve tingen. Udfra fascistens synspunkt er det klar logik — men udfra et

1. Her citeret efter Folketingets forhandlinger den 22.11.1978, spalte 2709 og 2711.

demokratisk synspunkt er det *magtsprog*. Sådan narrer ankeristerne deres dumme undermennesker til at tro, at de ikke udøver *censur*, så ”de høje herrer” uforstyrret kan fortsætte deres bestræbelser på at undergrave demokratiet, mens æslerne — eller er det køerne — sover videre indtil den dag, hvor *diktaturet* er en realitet. Men det behøver heller ikke at vare så længe.

Endnu må man gerne sige om vejret, at det er ”godt”, eller at vi er inde i en ”ustabil periode”, for endnu er *ankerismens* magt ikke *total*, men den dag er næppe fjern, hvor det bliver farligt at sige, at man vil ”kaste anker ud”. Vejret betragtes endnu ikke som en del af ”systemet”, men det før folkettinget — og derfor må man ikke kritisere folkettinget eller folketingets arbejde. End ikke, hvis man gør det på en satirisk måde. Og det skønt enhver dansk borger ved, at der er al mulig grund til at kritisere folketingets arbejde sønder og sammen med sprogets stærkeste gloser.

Den 10. juni 1980 skrev en fremtrædende ankerist, Socialdemokratiets finanspolitiske ord-fører, Mogens Camre, til Radiorådets formand Ole Espersen, i et ”privat” brev:

”Vi er sikkert enige om, at ikke mindst Folketingets arbejde og selve den demokratiske proces og arbejdsmetode er umiddelbart utilgængelig for mange udenfor Christiansborg ... jeg finder, at tiden nu er inde til, at Danmarks Radio totalt reorganiseres og omlægges det indenrigspolitiske stof. TV er ikke en avis, der skal sælges. Der er tale om et monopol uden konkurrence. Derfor kan TV helt uden problemer lægge stofbehandlingen om til det kvalificerede, nøgterne og saglige ... Jeg skal ikke anviser bestemte veje, afskedigelser, forflytninger eller lignende, men jeg må bede om, at hele dette problem nu gøres til genstand for en nyvurdering således, at TV sættes i stand til at fremstille dansk indenrigspolitisk stof på en kvalificeret måde.”¹

Den demokratiske proces opfattes som ”organiseret, centraliseret ... demokrati”. Det er noget, der foregår centralt og organiseret på ét sted, nemlig inde i folkettinget. Brevskriveren oplyser også i sit brev, at ”min opfattelse deles af mange i gruppen”. Han bekræfter dermed, at ankeristerne står stærkt i Socialdemokratiet.

1. Information, den 4.8.1980, side 3.

Efter dette brev blev redaktionen af TV-programmet Kanal 22 forflyttet til andet arbejde og de satiriske TV-indslag ”Dansk Afgrunds Consortium” blev stoppet. Det skete efter at brevsriveren den 11. juni 1980 havde skrevet endnu et brev:

”I fortsættelse af mit brev til dig i går skal jeg anmode dig om, at der omgående skrives ind imod den serie, som TV’s Kanal 22 sender under navnet Det er ikke TV’s opgave at bagvaske regeringen eller latterliggøre Folketinget, og jeg forventer, at du tager skridt til at standse de pågældende udsendelser.”

Den satiriske TV-kritik af enevælden måtte kvæles inden den skabte en farlig opposition. Kanal 22-redaktionen lærte disciplin samt *kæft-trit-og-retning*. Når Kanal 22-redaktionen havde givet ”befolkningen et almindeligt indtryk af, at politikerne er inkompetente og ofte uhæderlige”, så måtte de forstå, at *magt-er-ret*. Magthavere har magten — og de har derfor *ret* i, at de er kompetente og sjældent hæderlige. Enhver der ikke har magt har uret — og i dette miljø taler man ikke kritik af magthaverne. TV er ikke nogen avis, der skal sælges, derfor kan TV helt uden problemer lægge stofbehandlingen om, sådan at den behager magthaverne. Derfor fulgte TV Camres ”henstilling”.

Det hele blev naturligvis bagefter tryllet bort med *magt- sprog* og ankeristens sans for velklingende omskrivninger. Det var kun et ”privat” brev mellem to venner — og der var ”slet ikke nogen sammenhæng” mellem brevet og redaktionens firing. Camres forsøg var blot næstekærlighed overfor nogle stakkels forfulgte folketingsmænd — og redaktionen blev i virkeligheden forfremmet til mere kvalificeret arbejde, ikke ”degraderet”. Og forfremmelse er jo ikke censur, vel? Kun en konsekvens af *censuren*.

1. Information, 4.8.1980. Ifølge enevældens censurforordning fra 1799 var en ytring strafbar selv for en ”forfatter, der iklædte sin tekst allegoriens eller ironiens form” hvis ”den sande mening og onde hensigt med skriftet var umiskendelig”. (§ 13). Se Harald Jørgensen, Trykkefrihedsspørgsmålet, side 33.

Men det forholder sig, som en amerikansk præsident engang udtrykte det: Man kan narre nogle mennesker hver gang ...¹

Vi-alene-vide, hvad der er ”kvalificeret, nøgternt og sagligt”. *Kæft-trit-og-retning*, kun den af magthaverne ”autoriserede” mening om folketinget må siges og vises i TV. *Magt-er-ret*.

”Skriv ikke at A’s søn omkom i Mussolini-havnen” og lad være med at kalde *ankerismens* flagskib DONG for DONG, skriv D.O.N.G.²

TV bør undgå på nogen måde at beskæftige sig med regeringens *censur*, Inga Denver-sagen eller andre lignende emner, dog må Einstein nu omtales som den gamle atomfysiker, der var ven med Niels Bohr. Sørg for at give det socialdemokratiske blad *Aktuelt* en henstilling om at ”holde en lav profil” i Jussi Merklin -sagen. *Tys-tys*. Sådan styres den offentlige mening i et totalitært samfund, hvor *fører-princippet* er ledestjernen.

Det gælder også udenfor det ministerielle hierarki. Den 14.7.1980 censurerede underfører og kulturminister Lise Østergaard den private gruppe ”Kvinder for fred”s indlæg på FN’s kvindekonference i København. Underfører, indenrigs- og justitsminister Henning Rasmussen forklarede herefter i folketinget,³ at det skam heller ikke er censur, men helt naturligt under de givne forhold. At underfører Østergaard, som konferencens leder og *fører* bestemmer, hvad konferencens talere må sige og høre, det er i de danske magthaveres øjne ikke alene nødvendigt. Det er naturligt. Man forstår det bedst, hvis man tænker på, hvad Hitler skrev i *Mein Kampf*:

”Det var lige fra begyndelsen vigtigt at indføre blind disciplin på vore møder og ubetinget sikre dirigentens autoritet.”⁴

Fascismen afslører sig altid ved sin hang til *ensretning*. Kvinder for fred — det må være humanister — og så skal de bare holde *kæft-trit-og-retning*. ”Uden diskussion!”

1. Abraham Lincoln. Dette er kun en del af hvad han sagde — resten følger senere i teksten.

2. Efter ordre fra ankeristerne i DONG skriver de danske aviser nu D.O.N.G.

3. Svar på spørgsmål. fra Ingelise Kofoed, se f.eks. *Information* den 4.8.1980.

4. Hitler, II, side 79.

Men alt, hvad der knuser individualiteten er despotisme, hvad den så end kalder sig. Og alt hvad der kvæler en fri debat, en åben diskussion og kritik af magthaverne, det er *censur*, hvad magthaverne end kalder det. Den amerikanske præsident fortsatte den tidligere nævnte udtalelse: ”... man kan narre *alle* mennesker *en enkelt gang*.”

I marts 1980 revsede Føreren sin underfører, boligminister Erling Olsen, fordi han havde kritiseret en politisk studehandel, som Føreren havde indgået med Det radikale Venstre.

”Nu skal alle op på stribe og ikke udtale sig til højre og venstre”, sagde statsministeren ifølge et avisreferat efter det socialdemokratiske partis hovedbestyrelsesmøde.¹

Det er *ankerismen: kæft-trit-og-retning*. Ifølge avis-referaterne sagde *statschefen* ikke mere ved den lejlighed, men han kunne have føjet til:

”Man har aldrig forstået, at et politisk partis styrke på ingen måde ligger i den størst mulige, selvstændige ånd hos de enkelte medlemmer, men tværtimod i den disciplinerede lydighed, hvormed dets medlemmer adlyder den åndelige ledelse.”²

For selvom *ankerismen* ikke er knyttet til noget bestemt politisk parti, så gælder princippet om *kæft-trit-og-retning* alligevel for enhver ankerist, ligesom *fører-princippet* og *vi-alene-vide*.

Erling Olsen blev ikke straffet åbent, men en camoufleret sanktion venter ham. Kun Vor Herre og Føreren selv ved hvad der står om Olsen i Jørgensens lommebog.³

En anden af underførerne, skatteminister Karl Hjortnæs, udtalte at Erling Olsens optræden var ”helt utilstedelig”. Det var ikke Hitlers valg af ord, som blev brugt, men meningen var den samme.

1. BT, 17.3.1980.

2. Hitler, II, side 62.

3. Om nationalbankdirektør Hoffmeyer star der ifølge Berlingske Tidende den 16.1.1980 adskillige sider, fordi han var kommet for skade at udtale sin mening om landets økonomi og hvor mange trin, der var ned i ”afgrunden”. Det skal en nationalbankdirektør efter ankeristens opfattelse ikke have nogen mening om. *Vi-alene-vide*, hvor afgrunden er, hvornår den kommer og hvordan der ser ud i den. Det må *han* ikke fortælle borgerne — selvom Føreren til Information to dage senere erklærer, at han er fuldstændig enig med nationalbankdirektøren ”både i analyser og konklusioner”. Information 18.1.1979.

”Det spiller ... ingen rolle, hvorvidt ... en beslutning i den sidste ende er helt rigtig, det er aldeles uden betydning, det afgørende er, at hele nationen i sluttet trop står bag en sådan beslutning ... De brede lag har ét eneste ønske: at de bliver godt ledet, at de kan stole på ledelsen, og at ledelsen ikke strides indbyrdes, men træder samlet frem.”

Selv danske ministre må underkaste sig Førerenes ønske om ensretning. *Kæft-trit-og-retning* princippet gælder også for underførerne.

De danske ministre søger ved enhver lejlighed at *monopolisere* den offentlige debat ved at hindre eksperter og sagkyndige i at udtale sig kritisk om magthavernes dispositioner, selvom de ytrer sig som private borgere.

I 1979 udtalte dommer Jens Gabe sig som privatperson om PVC-fabrikken i Skelskør. Underfører og kirkeminister Egon Jensen² faldt straks over den arme dommer:

”Jeg finder, at det er helt uhørt, at en dommer blander sig i hvad en kommunalbestyrelse har ret til.”³

Vi-alene-videt, sådan er *ankerismen*. Og dommer Gabe sættes i gabestokken. Han skal ikke regne med at avancere længere, så længe *magt-er-ret*. Danmarks dommere og jurister skal ikke tro at de har forstand på *magtforbrydelser* — og de skal i hvert tilfælde ikke blande sig i politik, for det har ankeristerne *monopol* på — og kirkeministre ved bedst, hvad Gud og Føreren mener, at der er rigtigt og sandt om PVC.

Kritiserer man regeringen eller regeringens politik, bliver man som offentligt ansat straffet (jfr. Poul Boegs kronik i Jyllands-Posten 3.6.1980). Man udspioneres, når man som privatperson deltager i møder.⁴

1. Hitler, 1938. Citeret efter Pers, side 68.

2. Det var E.J., der fyrede den demokratiske skoleleder Inga Denver, fordi hun havde ”en afvigende mening” om undervisningen af blinde fysioterapeuter, og det var ham der i halvfjerdsene var ansvarlig for den øgede brug af CPR. Han er ophavsmanden til den ankeristiske livsvisdom: ”En dansk minister kan gøre hva’ fan’ han v’, bare d’ ik’ blir opdaget.” Udtalt på møde i indenrigsministeriet.

3. Sjæl. Tid., 25. og 26.4.1979.

4. Jfr. Poul Snares kommentar i Politiken den 10.8.1978.

Man enten bestikkes eller trues til at tie med sin viden QM *ankerismens* ugerninger, for her gælder *tys-tys-princippet*, *magt-er-ret*, *kæft-trit-og-retning* og *vi-alene-vide-princippet*. De der ikke vil underkaste sig dette tyranni bliver belært om at her gælder *magt-er-ret*, *fører-princippet* og *Kæft-trit-og-retning-princippet*. Vel har fascismen fået et helt nyt ansigt (*image*), men de karakteristiske ansigtstræk er stadig bevaret.

”Det er menneskeligt og naturligt for en diktator at foretrække dem der deler hans mening og roser ham fremfor dem der ikke gør det.”,¹ siger von Mises. Og set udfra den synsvinkel kommer *ankerismen* jo til at virke ekstremt menneskelig. Det er en fascisme med et ”menneskeligt ansigt”.

Ankeristen har altid været åben overfor påvirkninger sydfra. Ligesom koryfæerne i tredivernes Tyskland, således kører også de danske førere rundt i flotte biler med chauffør. De kan ikke som andre borgere transportere sig i bus eller taxi. Derfor må de have for mange millioner kroner ministerbiler — indrettet med særlige sikkerheds-systemer til beskyttelse af ministerens liv.

”Førerens liv skal være dig kærere end alt andet”.²

Efter demokratisk opfattelse er en ministers liv ikke mere værd end enhver anden borgers. I et demokrati ville man ikke udstyre en borger med en privatchauffør og en bil på statens regning. Det har man da heller ikke gjort i Danmark. Her er det kun Føreren og hans underførere, der har en køre-tjener. De er med andre ord mere lige end andre borgere. *Magt-er-ret*.

Det er også *ankerismen*, den stræber ikke efter *lighed*. Hverken politisk eller økonomisk. ØD, som ankeristerne beskrev det, havde intet med demokrati at gøre. Det var blot en ny *magtkoncentration*, som skulle give magthaverne et effektivt *magtredskab* til at *styre* borgerne med: ØKONOMISK DIKTATUR.

Takket være ankeristerne er sådanne *magtkoncentrationer* nu opbygget på næsten alle samfundets områder, DJØF, Kommunekemi, Kommunernes Landsforening, Datacentralen, Kommunedata, AC, Biblioteksdata, Indbindingscentralen osv.

Nogle af disse *magtkoncentrationer* er startet allerede før *ankerismens*

1. Mises, side 121.

2. Frisch, side 210. Fascistens 8. bud (jfr. side 122).

magtovertagelse som spæde spirer, men de er alle blevet styrket og mere magtfulde indenfor de sidste syv år. For når *magt-er-ret*, så er mere magtkoncentration ”naturens lov”. Målet er, som allerede Mussolini definerede det i Fascismens doktrin:

”Organiseret, centraliseret, autoritært demokrati.”

Som enhver god fascist vil ankeristen derfor søge at skabe *magtkoncentrationer* på alle samfundsområder. Og når han har skabt en magtkoncentration ét sted, så vil han koncentrere, samordne eller fusionere den med en anden magtkoncentration et andet sted og indplacere den i ét af Førerens hierarkier.² Han vil fusionere Datacentralen med Kommunedata, KTAS med JTAS osv. Kommuner vil han sammenlægge til *storkommuner* — og amter vil han lægge sammen til ”områder”. Han vil *centralisere, koordinere, integrere, samordne, planlægge, administrere* indtil det hele kan rummes i én stor pyramide med Føreren øverst. For først da kan ankeristen *styre* borgerne ”effektivt”, i den ”rigtige” retning. Han betragter Føreren som ufejlbarlig og alvidende. Derfor er det for ham naturligt, at det er Føreren, der bestemmer alt. Han *fører* alt og alle, lige fra indkomspolitik til kulturpolitik.³ Og det sker bedst ”uden diskussion”. Uvidenhed er styrke. Enighed gør stærk. Slaveri er frihed. Med Mussolini’s ord:

”Hvis vi er lydige og enige, vil lykken stå os bi.”⁴

Men undermennesker ved ikke hvad lykke er, for de tænker ikke så hurtigt og så godt som en rigtig ankerist. Derfor må selv de mere kvikke af dem tænke to gange, i modsætning til overmenneskene, der klarer sig helt uden at tænke.⁵

”Jeg har i en samtale med Forsvarskommandoens chef, general G. K.

1. Dette er definitionen på fascisme, således som den italienske fascismes leder og skaber formulerede den, side 38.
2. Se også Bertel Hårders bøger hvor den ankeristiske magtkoncentrationsproces er mere vittigt beskrevet. Men uden at *ankerismen* er nævnt ved navn — eller dens årsager analyseret metodisk.
3. Mussolini fremhævede, at for fascistene er ”staten” også ”vogteren” af ”folkets ånd”, side 45.
4. Pers, side 55.
5. Hermed hentyder jeg naturligvis slet ikke til Karl Hjortnæs eller Poul Nielson, men til citatet om ”den selvstændige ånd” på side 177.

Kristensen, bedt generalerne om, at de tænker sig om to gange, før de udtaler sig”¹

I et demokratisk land ville man næppe lægge forsvaret hænderne på generaler, som skal tænke sig om to gange inden de fyrer noget af. Men selv i hæren må man da vel for f.... efterhånden kunne forstå, at der må være lydighed og disciplin overalt. Der må være *kæft-trit-og-retning* i ethvert organiseret, centraliseret, autoritært samfund, for sådan er *ankerismen*.

Fører-princippet siger: Enhver skal have rådgivere, men det er én mand, der bestemmer. Danmarks Fører omgiver sig også med en snæver kreds af rådgivere. Det er en hemmelighed, hvem denne ”kreds” egentlig består af.

”Ja, det er rigtigt, at det er mig, der bestemmer i Danmark, men sammen med andre — altid sammen med andre.”,² sagde Anker Jørgensen i januar 1980. Det er *magtsprog*.

Et dansk ugeblad spurgte engang Anker Jørgensen:

”Hvem rådfører du dig med i politiske anliggender?”

Hertil svarede Føreren:

”Jeg har noget jeg kalder ’kredsen’. Den ved offentligheden i forvejen, hvem er.”³

Men trods Førerens påstand er der officielt ingen der ved, hvem denne indre førerklike egentlig består af. Det menes bl.a. at være underførerne Knud Heinesen, Svend Jakobsen, Karl Hjortnæs, Erling Jensen og Ole Espersen. Enhver skal have rådgivere, sagde Hitler, men ifølge pressen indkalder Anker næsten aldrig ”kredsen” til møder. ”Kredsen” er hemmelig, dens møder er ”lukkede” og beslutningerne træffes i dølgsmål. Er det *demokrati*? Nej, det er *fører-princippet* og *tys-tys*. Det er *ankerismen*.

De almindelige borgere, *undersåtterne*, har ingen frihed under *ankerismen*, men overmenneskene tager sig til gengæld visse friheder.

1. Citeret efter Information den 4.2.1980. Med denne aktion forsøgte ankeristen, underfører og rustningsminister Poul Søgaard at kvæle en debat om militær-udgifterne som et led i regeringens censur af officererne. Kun ankerister kan udtale sig sagligt om militæret, og Føreren bør have monopol på at informere borgerne om krigskunstens vilkår, for kun han er alvidende og ufejlbarlig. *Vi-alene-vid*, hvad borgerne kan tåle at høre og læse. Det bør danske generaler også tænke på, de ”køer”.
2. Førerens nytårstale i TV 1980.
3. Se og 110r, 2.4.1980.

Når de har travlt, så ringer de til færgelejet og beder færgen om at vente på sig (Ritt). Når de mindre, lokale ankerister hvert fjerde år skal kåres af folket, så sætter man de politiske eunukker i statsadministrationen til at lave valgpropaganda, så de høje ankerister kan støtte de små lokale ledere ude i hver "Gau", som det skete i 1978. Ordrene kommer direkte fra hovedkvarteret i Socialdemokratiet, så Føreren slipper for alt besværet med den slags embedsmisbrug og magtforbrydelser.

Førerkliken føler sig hævet over loven.¹ *Magt-er-ret*. Når underfører Erling Jensen handler lovstridigt, så får det ingen konsekvenser for ham.² Når retsudvalgets formand Ole Espersen bliver dømt i retten for injurier, så bliver han fritaget for straf.³ Når underfører Heinesen overtræder straffeloven og krænker grundloven, eller når han overtræder ministeransvarlighedsloven, så bliver der ikke rejst tiltale imod ham osv.⁴ Man erindrer sig Hitlers ord: "Jeg kender ingen morallov i politikken".

Nationens førere er højt hævet over dig og mig, så højt, at de er hævet over selve loven. Nej, højere endnu, så højt, at de har mistet jordforbindelsen.

Når alle førerne har brugt enorme summer i rejseomkostninger, så bliver den, der "udfra en samlet vurdering" har sløset med borgernes betroede midler: *genudpeget*. Og ikke én eneste af alle de andre, der, med *statschefens* egne ord, som Ritt Bjerregaard, har "dummet sig", bliver draget til ansvar.

"Mine herrer, vi må alle have lov til at begå fejl ... Men vi kan alle sammen kun overleve, hvis vi ikke gensidigt overfor verden lægger vægt på fejlene ... Med andre ord er det nødvendigt ... at det altid bliver understreget, at ledelsen fundamentalt handler korrekt ...",⁵ så nu skriver ingen dansk avis mere om den sag eller de forudgående *magtforbrydelser*. Kritikken undertrykkes. Censuren og selv-censuren virker. *Autoritetstroen* klarer resten. "The show must go on."

1. Se f.eks. Poul Boegs spændende gyser om mordet i landsskatteretten.

2. Politiken, den 7.10.1979.

3. Politiken, den 28.2.1980.

4. Aktuelt 3.6.1979, Arbejderavisen, den 30.4.1980 og Censur-sagen, side 131-33 og 146.

5. Pers, side 67. Citat fra en af Hitlers taler.

Når ankeristen Karl Hjortnæs slipper for tiltale i en skatte- sag med henvisning til et telefonisk forbehold, som ingen kan huske noget om, og som sandsynligvis aldrig har eksisteret, er det naturligvis fordi ”ledelsen handler fundamentalt korrekt”. Men mest af alt fordi *magt-er-ret* og *vi-alene-vid*.

Man skulle næsten tro, at det var løgn, men desværre er det alt for sandt. Man kan græde over, at det engang så ideelt indstillede danske socialdemokratiske parti er endt med at få så korrumperet en ledelse, men det nytter ikke noget nu. Og det er heller ikke det, der angår os her.

Man kunne hævde, at det må være socialdemokraternes eget problem, hvordan de redder partiets idealer. Men da idealerne er *lighed, frihed* og *broderskab*, og Socialdemokratiet både er ankerismens højborg og det herskende parti i Danmark, så angår problemet dog alligevel os alle, både socialdemokrater og ikke-socialdemokrater. For, som Anker Jørgensen har formuleret det:

”Kvaliteten i et samfund er ligefrem proportional med Socialdemokratiets indflydelse”.¹

Og vi er trods alt endnu temmelig mange, der ikke ønsker, at Danmark skal være et samfund, hvis mest fremtrædende ”kvalitet” er et korrumperet *styre*, der krænker FN's menneskerettigheder og de demokratiske principper. Et *regime*, som systematisk undergraver demokratiet er ingen ”kvalitet”, det er en pestilens. Det er den europæiske ”pest”, der nu hærger Danmark 50 år efter i en ny variant. Der er ingen åben brutalitet, ingen vold. Den gamle vare sælges nu i en ny emballage af ”pæne, venlige, veltalende landsmænd”.

Men det er værre endnu:

”Regeringen Anker Jørgensen tilsidesætter FN's menneskerettigheder! Regeringen Anker Jørgensen bryder internationale, traktatlige, juridisk bindende forpligtelser! Den danske regering misbruger sin magt til at kue indbildte og virkelige politiske modstandere. Den danske regering misbruger statens embedsmænd til at knægte politiske modstanderes ytringsfrihed. ... Den danske regering forfølger og chikanerer ”systemkritikere”, dvs. borgere, der kritiserer regeringens magtmisbrug ...

1. Søndagsavisen Regions Posten 29.6.1980.

Den danske regering accepterer, at statens embedsmænd handler i strid med landets almindelige love, straffeloven og grundloven ... Den danske regering anvender 'berufsverbot' overfor systemkritikere. Den danske regering accepterer, at statens embedsmænd lyver og vildleder offentligheden for at dække over regeringens magtmisbrug. Den danske regering vildleder folketinget og offentligheden, for at dække over de krænkelse af borgerrettighederne og de ulovligheder, regeringen er ansvarlig for. Den danske regering søger at hemmeligholde beviserne på disse ugerninger og sletter 'sporene' efter dem."¹

Man ønsker næsten, at det ikke var sandt, men det er sandt. Og hvis forholdene ikke var så veldokumenterede, som de er, så måtte man næsten tro, at det var løgn.²

Man ønsker næsten, at det ikke var her, men det er her. Det er en virkelighedstro beskrivelse af Danmark — ikke af en centralamerikansk "banan-republik". Det er nu og her.

I den vestafrikanske "gummi-stat" Liberia lever et stolt folk af jægere og samlere. Et folk, der elsker friheden og retfærdigheden mere end deres undertrykkere.

I april 1980 blev tretten ministre og højtstående embedsmænd i Liberia henrettet. Dette *tyrandrab* foregik efter at de var blevet fundet skyldige i krænkelse af menneskerettighederne og korrupsion.³ Det lyder brutalt, men i virkeligheden er det et tegn på, at folkets frihedstrang, retfærdighedssans og respekt for de demokratiske principper er i live endnu — i Liberia.

Det virker naturligvis fremmedartet på os. Måske har jægerne og samlerne dernede mere mod eller mere "aktivitetstrang" end vi civiliserede danskere, eller måske skyldes forskellighederne, som Heinesen har sagt det om danskerne:

"Folket har aldrig været interesseret i demokrati."⁴

Under Anker Jørgensens korte *regime* har Danmark udviklet sig til en *tvangsstat*, hvor den eneste ret, der gælder for borgerne er retten til at lade sig undertrykke.

1. Censur-sagen, side 108. Marts 1980.

2. Se f.eks. Plum, side 86, 113 og 125-127, samt Censur-sagen.

3. Information, 23.4.1980.

4. Weekend- Avisen, 11.7.1980.

Danmark har, I de syv år Anker Jørgensen har været ved magten, udviklet sig til en *magt-stat*, hvor den eneste ret, der gælder for de høje herrer — de mennesker, der står over os er den stærkeres ret. I Danmark er retfærdighed noget, der ligger i samme lomme som magten. *Fører-princippet* trives, men *rets-staten* er visnet bort sammen med borgernes *frihed* og *lighed*. Det danske samfund er blevet befolket med *undersåtter*, der lever på en illusion, men i en proces af stigende *ufrihed* og *ulighed*. Magten er blevet koncentreret og monopoliseret. *Censuren* er blevet intensiveret.

For denne udvikling har Anker Jørgensen, som *statschef*, det fulde ansvar. Og han kan hverken narre os til at tro, at vi lever i et *demokrati* — eller løbe fra sit ansvar.

Hitler, Mussolini og Stalin, ”den smilende, den venlige, den overmade jævne”, vismanden og den geniale leder sagde, at deres samfund var *demokratier*. Nu har de fået følgeskab af en fremtrædende dansker. Anker Jørgensen skrev i foråret 1980:

”Det nuværende danske samfund er et demokrati.”

Men nu går den ikke længere, for som den amerikanske præsident Abraham Lincoln har udmøntet det:

”Man kan narre nogle mennesker hver gang, og alle mennesker en enkelt gang, men ikke alle mennesker hver gang.”

Eller med Lockes ord: ”Den der én gang har misbrugt magten eller har forsøgt at misbruge den, kan man ikke længere stole på.”

Hermed er der én mere, der ikke kan narres. Én mere, der ved, at Danmark ikke er et demokrati. Én mere, der ved, at når vi ikke bevæger os i demokratisk retning, så skyldes det udelukkende, at demokratiet undergraves oppefra med *stats-chefen* som den øverste autoriserede graver.

Litteraturliste

- Acton, Lord:* Essay on freedom and power. London 1948. Beacon Press.
- Agersnap, Flemming, m.fl.:* Konfliktteori. Kbhvn. 1978, ISBN 87-731-3221-7.
- Albrow, Martin:* Bureaukrati. Odense 1972, ISBN 87-557-0336-4.
- Allart, Erik, m.fl.:* Sociologi. Sthlm. 1967, Almqvist & Wicksell, 4. udg.
- Andersen, Eigil:* Folketingets udvalg 1950-75. Århus 1977. ISBN 87-87593-04-1.
- Arendt, Hannah:* Det totalitære herredømme. Vojens 1979, ISBN 87-7490-143-5.
- Bastiat, Frederic:* Economic sophism. New York 1975, FEEE inc., N.Y.
- Blau, Peter M.:* Bureaukratiet i det moderne samfund. Kbhvn. 1968. Nyt Nordisk Forlag.
- Blau, Peter M., m.fl.:* Formal Organizations. London 1963, Kegan Paul Ltd.
- Boeg, Poul:* Justitsmordet i landsskatteretten. 1979. Boegs Forlag.
- Bok, Sissela:* Lying. USA 1978. ISBN 0-394-72804-1.
- Calhoun, John C.:* A Disquisition on Government. USA 1851. Charleston S.C.
- Christensen, Aksel E.:* Kongemagt og aristokrati. Kbhvn. 1968. Munksgaard (kommission).
- Christensen, Bent:* Responsum vedr. off. ans. ytringsfrihed. Kbhvn. 1980. Finansministeriet.
- Christensen, Severin:* Retsstaten. Kbhvn. 1922. M. P. Madsen.
- Dahlin, Ulrik:* Sådan fungerer dansk berufsverbot. Kbhvn. 1978. ISBN 87-875-8725-4.
- Damgaard, Erik, m.fl.:* Politiske ledelsesforhold i centraladministrationen. Kbhvn. 1979. ISBN 87-7318-124-2.
- Dich, Jørgen S.:* Den herskende klasse. Kbhvn. 1973. ISBN 87-418-3635-9.
- Durkheim, Emile:* Den sociologiske metode. Kbhvn. 1972. ISBN 87-557-0253-8.
- Eskola, Antti:* Socialpsykologi. Kbhvn. 1978. ISBN 87-16-01234-8.
- Eyben, W. E. von:* Domstolene og retsudviklingen. Kbhvn. 1970. ISBN 87-19-35501-7.
- Fahlen, Tom, m.fl.:* Konsten att dressera manniskor. Sthlm. 1969. Prisma-debatt.
- Fivelsdal, Eigil m.fl.:* Interesseorganisationer og centraladministration. Kbhvn. 1979. ISBN 87-70341-72-9.
- Frisch, Hartvig:* Sokrates' domfældelse og død. Kbhvn. 1932. Pios Forlag.
- Frisch, Hartvig:* Pest over Europa. Kbhvn. 1933. Koppels Forlag.
- Fromm, Erich:* Flugten fra friheden. Kbhvn. 1980, 4. oplag. ISBN 87-4123625-4.
- Germer, Peter:* Ytringsfrihedens væsen. Kbhvn. 1973. Juristforbundets Forlag.
- Goldschmidt, Verner:* Samfundsmennesket. Kbhvn. 1964. Munksgaard.
- Goldschmidt, Verner:* Gruppe og samfund. Kbhvn. 1969. ISBN 87-19-35582-3.
- Gress, David:* Demokrati eller? Kbhvn. 1978. ISBN 87-568-0490-3.
- Gullestrup, Hans, m.fl.:* Eksperterne og magten. Kbhvn. 1975. ISBN 87-17-01891-9.
- Gumpel, Peter, m.fl.:* Jeg har hund. Kbhvn. 1970. ISBN 87-567-1309-6.
- Hansen, Bent:* Velstand uden velfærd. Aalborg 1976, 2. rev. udg. ISBN 87-557-0061-6.
- Hansen, Osvald:* Individualismens teori. Kbhvn. 1922. Munksgaard.
- Hansen, Sv. A., m. fl.:* Samfundets organisation. Kbhvn. 1975. ISBN 87-17-03242-3.
- Hayek, F. A.:* Vägen till trældom. Sthlm. 1944. Norstedt/Söners förl.
- Hernes, Gudmund:* Forhandlingsøkonomi og blandingsadministration. Oslo 1978. ISBN 82-00-05218-4.
- Hernes, Gudmund:* Makt og avmakt. Oslo 1978, 2. udg. ISBN 82-00-05235-4.
- Hind, Anders, m.fl.:* Magt/misbrug. Randers 1978. ISBN 87-7330-083-7.
- Hitler, Adolf:* Min Kamp I-II. Viborg 1977, 4. opl. Paludan.
- Hobbes, Thomas:* Leviathan. England (1651), Pelican 1972.
- Hofer, Walther:* "Nationalsocialismen 1933-1945". Kbhvn. 1963. Hasselbalch.
- Holm, Søren:* Demokrati og diktatur. Kbhvn. 1946. Nyt Nordisk Forlag.
- Humboldt, Wilhelm von:* Ideen zu einem Versuch, die Gränzen der Wirksamkeit des Staats zu bestimmen. Breslau 1851.
- Hvidt, Valdemar:* Ret er en folkesag. Kbhvn. 1961. Nordisk Forlag.
- Harder, Bertel:* Institutionernes tyranni. Kbhvn. 1974. ISBN 87-7300-076-0.
- Haarder, Bertel:* Midt i en klunketid. Kbhvn. 1980. Forum.
- Israel, Joachim:* Socialpsykologi. Sverige 1963. UNISKOL.
- Israel, Joachim:* Sociologisk grundbog II. Kbhvn. 1973. ISBN 87-00-09471-4.

- Johannesen, Kaare P.*: Bavianer. Kbhvn. 1978. ISBN 87-555-0550-3.
- Johansen, Arvid*: Jagthundens dressur. Kbhvn. 1971. Landsjagtforeningen 1923.
- Johnson, Samuel*: Forsvar for bureaukrati. Kbhvn. 1975. ISBN 87-7230-870-2.
- Jungk, Robert*: Atomstaten. 1978. ISBN 87-01-73701-5.
- Jørgensen, Harald*: Trykkefrihedsspørgsmålet i Danmark 1799-1848. Kbhvn. 1944. Munksgaard.
- Jørgensen, Harald*: C. N. David. Kbhvn. 1950. Gyldendal.
- Jørgensen, Jørgen*: Logikken og metodelæren. Kbhvn. 1963. Munksgaard.
- Kampmann, Viggo, m.fl.*: Magtens afmagt. Kbhvn. 1971. ISBN 87-557-0217-1.
- Koch, Hal*: Hvad er demokrati? Kbhvn. 1946, 2. udg. 1960. ISBN 8700-12241-6.
- Krause-Jensen, Esbern, m.fl.*: Magtkritik. Kongerslev 1980. GMT. ISBN 87-7330-114-0.
- Krøiger, Henrik, m.fl.*: Fascismens internationale net i dag. Sortbog 78. Kbhvn. 1977. ISBN 87-87533-15-4.
- Lau, Anker*: Demokrati eller magtkamp. Kbhvn. 1965. E. Henrichsens forlag.
- Lippmann, Walter*: Folkestyrets pris. Kbhvn. 1960, Gad.
- Locke, John*: An Essay Concerning Human Understanding. USA 1976 (1690). Dutton N.Y.
- Locke, John*: Two Treatises of Government. USA 1978 (1690). ISBN 0-460-01751-9.
- Maas, Utz*: Berufsverbot. Kbhvn. 1976. ISBN 87-87474-43-3.
- Maas, Utz*: Kildemateriale. Viborg 1976. ISBN 87-87474-48-4.
- Machiavelli, Niccolò*: Fyrsten. Kbhvn. 1962. Borgen. (1513).
- Mathiesen, Thomas*: Den skjulte disciplinering. Oslo 1978. ISBN 82-530-0970-4.
- Mann, Leon*: Socialpsykologi. Kbhvn. 1974. ISBN 87-412-7979-4.
- Marx, Karl*: Lønarbejde og kapital. Kbhvn. 1964. Forlaget Tiden.
- Marx, Karl*: Capital I-III. Moskva 1965. Progress Publishers.
- Merklin, Jussi*: Registerstaten Danmark. Faaborg 1979. ISBN 87-87750-26-0.
- Merklin, Jussi*: Censur-sagen. Randers 1980. ISBN 87-7330-118-3.
- Meyer, Niels, m.fl.*: Oprør fra midten. Kbhvn. 1978. ISBN 87-01-66541-3.
- Meyer, Niels, m.fl.*: Demokrati. Kbhvn. 1980. ISBN 87-01-91211-6.
- Meyer, Poul*: Politisk videnskab. Kbhvn. 1962. Berlingske Forlag.
- Mikaelsen, Laurids, m.fl.*: Menneskerettighederne. Kbhvn. 1979. ISBN 87-503-2808-5.
- Mill, John Stuart*: Om den repræsentative regering. Kbhvn. 1876 (1861).
- Mill, John Stuart*: On Liberty. London 1909, Watts & Co.
- Mises, Ludwig von*: Bureaucracy. London 1945. W. Hodge & Co.
- Montesquieu, Baron de*: Om lovenes natur og årsag. Kbhvn. 1770 (1748).
- Mussolini, Benito*: Fascismens doktrin. Rom 1938. Novissima, Roma.
- Olsen, Johan P.*: Politisk organisering. Oslo 1978. ISBN 82-00-05219-2.
- Orwell, George*: 1984. Harcourt Brace 1949.
- Parkinson, C. N.*: Parkinsons by. Kbhvn. 1972. ISBN 87-557-0049-7.
- Perrow, Charles*: Organisationsteori - en kritisk analyse. Odense 1977. ISBN 87-557-0528-6.
- Pers, Henrik*: Dagligdag under fascismen. Viborg 1979. ISBN 87-01-81221-1.
- Plato*: The Republic. New York 394-70128-3 (Vintage 128).
- Plum, Niels Munk*: Ekstraparlamentarisme? Kbhvn. 1971. ISBN 87-7241-666-1.
- Popper, Karl R.*: The Open Society and its Enemies, I-II. London 1966 (1945). ISBN 0-7100-4625-1.
- Ramian, Knud, m.fl.*: Magt og magtsystemet. Kbhvn. 1973. ISBN 87-412-7989-1.
- Raven, J. E., m.fl.*: The Presocratic Philosophers. London 1975. ISBN 521-09169-1.
- Ross, Alf*: Hvorfor demokrati? Kbhvn. 1946, Munksgaard.
- Rousseau, Jean J.*: A Discourse on the Origin of Inequality. London 1979 (1750). ISBN 0-460-01660-1.
- Rousseau, Jean J.*: A Discourse on Political Economy. London 1979 (1755). ISBN 0-460-01660-1.
- Rousseau, Jean J.*: Principles of Political Right. London 1979 (1762). ISBN 0-460-01660-1.
- Russell, Bertrand*: Freedom Versus Organization. London 1965 (1934). Allen & Unwin.
- Russell, Bertrand*: Power. London 1938. Allen & Unwin.
- Russell, Bertrand*: What is Freedom? London 1952. Batchworth Press.
- Russell, Bertrand*: What is Democracy? London 1953. Batchworth Press.
- Russel, Lord*: Hagekorsets svøbe. Kbhvn. 1955. Schönberg.
- Sakharov, Andrej D.*: Meninger. Danmark 1974. ISBN 87-00-23991-7.
- Schmitt, Carl*: Ober die drei Arten des rechtswissenschaftlichen Denkens. Hamburg 1934. Hanseatische Verlagsanstalt.
- Schumpeter, J. A.*: Capitalism, Socialism and Democracy. London 1943, 10. opl. Unwin Books.
- Simonsen, Jesper, m.fl.*: Menneskerettighederne. Kbhvn. 1953. Gylden- dal.
- Skov, P.*: Demokratiets teori. Kbhvn. 1946. Munksgaard.

Smith, Adam: The Wealth of Nations I-II. London 1960. Everyman's Library.
Spencer, Herbert: The Man Versus the State. Caxton Printers (1884) 1940.
Steincke, K. K., m.fl.: Demokrati eller diktatur. Kbhvn. 1938. Fremad.
Strahl, Ivar: Magt og ret. Kbhvn. 1964. Schønberg.
Stybe, Svend Erik: Demokratiets principper. Munksgaard 1964. Søndagsuniv. 56.
Styrk, Mads Nissen: De hemmelige kartoteker. Århus 1964. Forlaget Aros.
Styrk, Mads Nissen: De mange kartoteker. Århus 1967. Forlaget Aros.
Szszesny, Gerhard: Die Disziplinierung der Demokratie. Hamburg 1974, ISBN 3-499-16956-8.

Teglers, Hans Edvard: Magt og midler. Kbhvn. 1973. ISBN 87-553-0171-1.
Thoreau, Henry David: Miscellanies. USA 1893 (1863). Riverside Press.
Thukydid: The Peloponnesian War. England 1954. Penguin Classics.
Tingsten, Herbert: Demokratiets problemer. København 1946. Gyldendal.
Tingsten, Herbert: Nazismens og fascismens ideer. Kbhvn. 1967. Gyldendal.
Tocqueville, Alexis de: Lighed og frihed. Haarby 1978. ISBN 87-87750-10-4.
Tofler, Alvin: Future Shock. London 1970. ISBN 0-330-02861-8.
Tverskov, Kim, m.fl.: Metalarbejdere slog igen. Kbhvn. 1979. ISBN 87-87602-10-5.

Weber, Max: Economy and Society. USA 1968, I-III. Bedminster Press.
Wilhjelm, Preben: Det repræsentative demokrati i praksis. Viborg 1978. ISBN 87-85095-338.
Wilhjelm, Preben: Folkestyret i praksis. Viborg 1978. ISBN 87-85095-34-6.
Witte, Mikael: Vi værner om censuren. Danm. 1980. ISBN 87-87980-00-2.
Wolf, A.: Essentials of Scientific Method. London 1928. Allen & Unwin Ltd.

Åkerman, Nordal, m.fl.: Demokratibegreppet. Sthlm. 1972. ISBN 91-518-0026-8.